

FRIEDBERT TUGLAS

HINGEDE RÄNDAMINE

HINGEDE RÄNDAMINE

Friedebert Tuglaselt on ilmund:

Liivakell I. Novellid ja katked. II tr. 1919.

Liivakell II. Novellid ja laastud. II tr. 1920.

Õhtu taevas. Novellid. III tr. 1920.

Felix Ormusson. Romaan. II tr. 1920.

Saatus. Novellid. II tr. 1921.

Raskuse vaim. Novellid. 1920.

Jumala saar. Legend. 1920.

Maaailma lõpus. Novell. 1920.

Poeet ja idioot. Novell. 1925.

Kriitika I. Arvustuslikud tööd. 1919.

Kriitika IV. Arvustuslikud tööd. 1922.

Aja kaja. Artiklid ja kõned. II tr. 1920.

Kirjanduslik päevaraamat. 1921.

Marginaalia. Mõtted ja meeoleolud. 1921.

Juhan Liiv. Monograafia. 1914.

A. H. Tammsaare. Kriitiline essee. 1919.

Mait Metsanurk. Kriitiline essee. 1919.

Henrik Ibsen. Kriitiline essee. 1920.

William Shakespeare. Kriitiline essee. 1920.

Eesti uuem ilukirjandus. Ülevaade. 1920.

Teekond Hispaania. Reisikirjeldus. II tr. 1923.

Valitud leheküljed I. Novellitõlked. 1912.

Valitud leheküljed II. Novellitõlked. 1919.

Aleksis Kivi: **Seitse venda.** Romaan. 1924.

Juhani Aho: **Vaikne meri.** Laastud. 1923.

Aino Kallas: **Lahkuvate laevade linn.** 1913.

Aino Kallas: **Võõras veri.** Novellid. 1922.

Aino Kallas: **Barbara von Tisenhusen.** 1924.

Aino Kallas: **Tähelend.** Koidula elulugu. 1918.

Aino Kallas: **Noor-Eesti.** Esseed. 1921.

FRIEDEBERT TUGLAS

HINGEDE RÄNDAMINE

NOVELLID JA
MINIATÜÜRID

Fr. R. Krautzwaldi
nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

309.780

NOOR-EESTI KIRJASTUS, TARTUS 1925

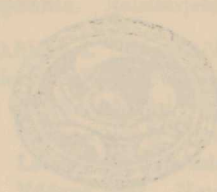
HINGEDE RÄANDAMINE

NOVELID JA
KÄSITÄMÄ

1. Kõikide Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
2. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
3. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
4. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
5. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade

6. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
7. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
8. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
9. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
10. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade

11. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
12. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
13. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
14. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade
15. Eesti kirjanduse ajaloo ülevaade

NOORPÕLVE ÜHISKIRJASTUS TARTUS 1925

„Postimehe“ trükk, Tartus 1925.

SISU

NOVELLID :

Androgüüni päev	lk. 7
Rändaja	51
Õhk täis on kirge	75
Poeet ja idiot.	97

MINIATÜÜRID :

Nägemused	149
Suine melankoolia	153
Teile ja iseene sele	156
Õhtu saabub	161

Õiendus.

41 lk. 17 r. ülevalt laot *saada*, lugeda *sada*.

ANDROGÜÜNI PÄEV

*Pühendet
Elo Tuglasele*

Nii siis: suvine hommik, päikesetõus!

Aedades sirutusid puiesalgad õhkuvate pilvede poole. Nõtkusid maani roosipõõsad, laotades kastest, külma aroomi. Kuuldus puis ja roosides väikeste lindude vidin.

Androgüün liigutas lõo lõõritusest, mis keerles paviljooni kohal. Kord kostis linnu laul ühelt, kord teiselt poolt avat aknaist, kui vaikne äratushääl.

Kuid ei avanend Androgüüni silmad. Oli alles ärkamatu-sündimatu, alles kui elu-aimus, olemasolu esiakkord. Kuulis vaid linnu vidinat ja tundis laugeil valgusvärinat.

Imestas kaudu une, et ärkas täna siin toas, selles voodis. Kes oli ta olnud eile, kus oli ta olnud eile? Oli selle unustand. Mis oli minevik? — tüule külvat õietolm.

Ainult lõo sillerdas.

Kellena ärgata täna? uneles mõte. Olla noor kütt rohelises kuues, hallpäine rauk või rändav mustlane kuljustega — ? Olla lamburneitsi, haljal niidul, must moorlane palmimetsis või sõdur kaugeis liivakõrveis — ?

Kõik võimalused on avat alles ärkamatul'sündimatul'.

Või üldse mitte olla tänasel päeval —? Viibida olemattuses nagu embrüon omas magusas unes —? Näha nägemusi, millega võrreldes harilikud uned on maiselt tõelised —?

Uinuda olemattuses üks päev, palju päivi, — aastasadu, ja virguda siis teisel ajajärgul, — võib olla, teisel planeedilgi —?

On ärkamatul-sündimatul rohkem võimalusi kui iial võimalik!

Sündis ja purunes mõttevari. Ainult valgus lainetas. Ainult lõo sillerdas.

Värises roosa valgus kaudu Androgüüni laugude, laienes ovaalidena, ringidena, segunes linnu lauluga. Äratas valgus-hääle aistimus olemasolu tunnetist.

Tungis ühes rooside lõhnaga sisse maa niiske lõhn. Tõusis maa-aistest oks, ajas lehti, lõi punga, avanes pung õieks. Mesilind tiirles õie kohal, laskus õiele, süüvis karikasse. Oli magus maa-mõte!

Järgnes silmapilk sügavat und, pimedat, tajumat, kui pilkane öö. Siis ärkas Androgüün äkki ja avas silmad. Oli uues maailmas, milles ununenud kõik endine.

Kesk aprikoosivärvilist magadistuba kerkis voodi altarina. Seda ümbritsesid sakilised sirmid kui liblikatiivad. Nende vahel lamas väike printsess naeratavi silmega, vaadates lakke.

Siis pöördus ta pilk akendele. Nende taga virvendas tuuluke tiikide vett. Veiklesid helekollased, roosad ja rohekad värvilained eesriiete siidil.

Printsessi meelespea-silmad pilgutasid vastuhelkide taktis. Ta roosad kõrvad naeratasid patjade kuhjas. Kusagil vaipade meres kihistasid naeru väikesed varbad.

Siis ilmusid äkki vaiba alt peened sõrmed. Käed kerkisid ja tegid võistu vastuhelkidega sõrmjäneseid, sõrmkänguruid, sõrmkaelkirjakuid. See loomaaed jooksis ja hüples, ning printsess naeris nõrkemiseni.

Sest ta oli alles kümne-aastane.

Tema ärkamine oli nagu esimene lehekülg pildiraamatust. Ees oli päev, täis imeväärseid mängusid. Tuhandeid pilte tahtis ta läbi vaadata öhtuni.

Kuid äkki oli tal küllalt sellest mängust. Ta ohkas sügavalt, veel naeratus näol. Ta sulges silmad ja plaksutas kolm korda käsi.

Samal silmapilgul avanes uks ja lävele ilmus madaam Pimpa, üleni vabarnavärvi ülikonnas. Tema hallid juuksed olid kammit tuhandesse keerdu, nägu säet sajasse naeratusvolti.

Pimpale järgnes Silvia, kandes kätes kullat potti. Tehes reveraanssi vibutasid ta käed kõrgele. Eesriide vahelt tungiv päikesekiir välgatas astja serval.

Silvia taga seisis Dorina, pisukesel kandikul hiina tass udutseva šokolaadi ja mikroskoobiliste biskviitidega, mille vahele poetet nelkisid.

Madaam Pimpa, Silvia ja Dorina lähenesid keskoani. Kuid printsess tegi, nagu magaks ta, käsi põse all.

„Printsess, printsess!“ häälitseis Pimpa armastava bassihäälega ja tuli voodi ette. „Printsess!“

Androgüüni huuled ja silmanurgad värisesid. Siis ei jõudnud ta enam vastu panna, vaid purskas naerma kellukesena. Ta hüppas istuli ja plaksutas käsi. Pimpa mitmekordne lõug võbises samuti naerust ja mustad habemekarvad lõual värisesid.

Tehtud kurjusega haaris ta sipleva Androgüüni kätele. See oli kerge kui udusulekene. Tema öösärk ulatus maani nagu lumivalge luige händ.

Pimpa tõstis särgi üles ja paljastas printsessi roosavärvilise tagumiku. Siis asetaski ta lapse astjale.

Printsess liigutaski särgi alt roosatavaid varbaid ja vaatles ümber seisvaid naisi. Ta oli nende ringis pisitilluke, küürusk astja kohal, ümber öösärgi viltide kuhki.

Sel silmapilgul, kui kuuldusk tasane veesulink, kostsid kõrvalruumist viole d'amouride õrnad helid. Muusika jäljendas armuohkeid metsapaviljoonis vihma ajal.

Kui muusika lõppes, hüppas printsess uuesti voodi. Ta hakkas einetama, kogu aeg õõtsutades end patjadel. Pimpa istusk voodi serval, lihavad käed vabarnavärvi kõhul, näol emalik hool.

Nad kõneldid mõne aja tõsiselt unenägudest, milles ilmuvad väikestele lastele inglid ja vitsakimbud. Vaevalt oli aga printsess söönd, kui ta uuesti vaipade alla tõmbusk. Ta siputas sääli sääri ja naeris heledalt. Kogu alkoov oli täisk hullamist ning vallatust.

Vaheajal oli Silvia lükand vaiba vannituppa viivalt uksest. Printsess peitisk enese naerdes patjade alla. Madaam Pimpa haarisk ta sülle ja kandisk vannituppa.

Selle mauri-stiili ruumi tahvelseinad läikiskid kuldsest, lapis-lazuulsest ja safiirselst roosakas-rohekas valguses, mis voolas ümaraist aknaist lae all.

Kesk ruumi seisva teokarbi-kujulise vanni serva piiras tantsivate puttide vanik. Lae stalaktiitide metsast kumarduskid dušistikuk kraanid kui tagupidi lootosõied.

Printsessi paljastet keha väreles peegelduva vee ees. Peitisk kätega niudeid ja rindu astusk ta vanni. Läbi lõhnastet vee paitsid ta puhkevad liikmed. Ta oli viieteistkümnep-aastane.

Ta lamas liikumata, silmad sulet, kukal toetet Silvia ja Dorina kätele. Tema kõrvahted

tilisesid südametuksumisest vastu vanni serva. Pubkevad rinnad tõistusid vee virvendusest, nii et neid näis olevat kaks ja kolmgi paari.

Oli silmapilk vaikust, mis sarnanes unele. Kui printsess uuesti silmad avas, oli saabund esimene visitöör.

See oli tema pühadus Benedictissimus, kelle kombeks oli ilmuda audientsile, enne kui veel mingi ilmalik hool oleks puudutand printsessi meeli.

Preester oli lillas mantlis, mis langes laiades voltides ta tüseda keha ümber. Tema paksud sõrmed olid lükit sõrmustega. Tema silmad vestsid suurest hingelikust ja ihulikust armastusest. Tema punane nina oli ümbritset glooriaga.

Preester laskus vanni kõrvale taburetile ja heitis õnnistava pilgu üle vee.

Ta kõneles vaikse häälega ööst, mis oli mööndund ja mis on igavese öö öde. Mis on selle taga, seda meie ei tea. Kuuleme ainult kuma, aimame lähenevat ööd ja väriseme.

Printsessi silmad suurenesid hirmunult seda kuulates.

Siis kõneles preester hinge ja ihu võluvusest. Noored printsessid on kehastund inglid. Taevane arm laskub neisse otsekoheselt kui kari-kasse. Nende ilu on hing, nende keha on müsteerium.

Printsess naeris seda kuulates heledalt. Vann andis vastukaja kui templi kuppel palvekellukese helinal.

Kui tema pühadus lahkus, tõusis printsess vannist. Lae stalaktiitidest avanesid lõhnastet vetenired, värvit sinakaiks, roosaiks ja rohekaiks. Nad möödusid printsessi kehast kui udutsevad vikerkaared, andes ainult aimu oma lähedalolust.

Siis mässis Pimpa printsessi linadesse ja asetask diivanile. Kusagilt kostis vaikne muusika,

mille helidel printsessi silmad hetkeks sulgusid. Kui ta need avas, oli Dorina tõstnud vaiba buduaari ukselt.

See oli ovaalne saal, mille seinu katsid kuld kollased tapeedid. Seinte pikkuselt jätkusid rokokoo-lauakesed lõhnaõli pudelitega, milles murdusid päikesekiired kui lühtrites. Püramiididesse laot puudrikarbikete värvirikkusega võisid võistelda ainult keerulisimad buketid.

Akende vahel olid mõned Aubrey Beardsley joonistused Veenuse riietumisest *Under the Hill*'is, täis jumalikke anakronisme.

Printsess ilmus lävel, jalas punasest safjanist tuhvlikesed ja õlul koorkollane mantel, mis ometi ei varjand ta keha ilu.

Kahelpool peeglitooli ootasid Fantescas ja Smeraldina, kõrval mannekiinide rida ühes ennenägemata tualettidega.

Siin oli pimpinell-rooside värvi alusriideid, mille haprust näis siduvat ainult mingi võlu. Siin oli klaaskiudest imeõrnu sukki, mis lõppesid üleval nagu õiskarikad. Ja siin oli kingasid, mille tikandid väljendasid suuremat fantaasiat, kui üldse lubat nõuda inimvaimult.

Algas riietamine, täis sisemist kirge ja välist graatsiat.

Mõlemad riietajad otse lõkendasid vaimustusest. Inspiratsioon kandis nende väledaid sõrmi, teostades kõige imeväärsemaid ideid. Loov and ühes riietamise kontrapunkti põhjaliku tundmisega avaldus täielikumalt kui iialgi ennem.

Riietamine ise kestis kolm tundi ja selle lõpus oli printsess kahekümne-aastane, nii et mõningaid tualeti üksikasju tuli muuta ta ea järele.

Parajasti sel ajal, kui Truffaldino esile astus, et alata keerulisimat kammingut, ilmus teisest

uksest kaks võõrast: teadlane Plusquamdottore ning poeet Lelian.

Plusquamdottore kandis lainetavat parukat ja suuri mustaraamilisi prille. Parema käe esimese sõrme pika küünega osutas ta rääkides ühtsoodu enese ette.

Lelian oli lühike vanamees, kelle paljast lagipääd ümbritses ring käharaid juukseid nagu loorberpärg. Käes kandis ta jämedat pahklist keppi.

Ta tuletas meele osalt seda laulikut, kes hukkus tuhande aasta eest Kollases jões, osalt seda, kes kirjutab jumaliku *Sagesse*'i. Nagu arvatavasti neil, nii oli temagi nina punane.

Printsess nikutas võõrastele sõbralikult pääga, mille juuksed olid praegu kohevil nagu võilille valge nupp.

Võõrad asetusid akna alla kullat taburettidele ja algasid vestlust.

Poeet oli kidakeelne nagu ikka. Ta ei leidnud tarvilikke sõnu, kogeles ja komistas lauseis, nagu see, kes ei oska proosat. Siis peatus ta abitult, koputades ainult rütmiliselt kepiga põrandale, lugedes otsekui värsijalgu.

Selle vastu oli Plusquamdottore kõnerikas. Ta rääkis suure kära ja laiade liigutustega kõrgest teadusest, võrtsides juttu põhjalikult surnud keeltega. Kõik astroloogia saladused olid tal peopesal ja kogu tema olevus oli imbund täis alkeemiat. Ta oli valmis tegema horoskoope kogu inimkonnale ja valmistama tinast kulda ning soovi korral ka kullast tina.

Täna aga tegi ta printsessile palju nalja oma vaenuga doktor Spaccastrummolo vastu. Ta oli tulnud paluma, et printsess selle kelmi ja šarlataani laseks tuliriidal põletada või vähemalt maalt välja kihutada. Ta oli valmistand Spaccastrummolo kohta isegi horoskoobi, mis näitas ilmselt tuliriita.

Printsess naeris nõrkemiseni, nii et Truffaldino oma lokktangidega tema õotsuva pää ümber otse gigue'i pidi tantsima.

Kuid printsess ei täitnud ometi teadlase soovi. Selle vastu laskis ta aga poeedile ulatada rahakukru kõrtsi võlgade tasumiseks. Ja seda oli laulik õieti mõelnudki oma värsijalgade lugemisega.

Kamming, mis võttis ääretu aja, muutis aegajalt printsessi pää otse tundmattuseni fantastiliseks. Juuksed tõusid kui leegid tuules, kiskusid kerra, hargusid sarvedeks kahelpool pääd. Kuid selle keerulise töö tulemus oli ometi äärmiselt lihtne ja maitseline.

Ta lokid laskusid õrnade spiraalidena kahelpool põski, ilustet paari loomuliku õiega, mille aroomi täiendas diskreetne lõhnaõli.

Kui printsess tõusis, et lõpulikult riietuda, oli ta alusriiete pitsidest üleni kohev nagu sirelipõõsas.

Sel puhul tegi Lelian temast ainekohase soneti, mida ei suutnud aga kõvasti väljendada. Võib olla, ei sõandandki ta seda, sest, hoolimata east, oli Lelian pisut kergemeelne, nagu kirjanikud ikka, isegi proosamehed.

Printsessi alusriiete vormituse peitis peagi ülikond, mille kaelus tõusis tagant peaaegu üle pää, kuid ees ulatus dekoltee kitsa kolmnurgana vööni. Kesk selga olev väljalõige oli südamekujuline. Truffaldino elustas seda pisitillukese amoretiga.

Tualeti lõpul oli printsess täiuslik. Kõige valelikumgi peegel poleks suutnud väärdada seda tõde. Seda pidi möönma ka madaam Pimpa, kuna Lelian jäi printsessi ilust veelgi kidakeelsemaks.

Just tualeti lõpul kuuldusid ukse tagant õuepääliku Trastullo rasked sammud ja saue kompsumine vastu põranda marmorit.

Trastullo seisis lävel, ulatudes päaga ülemise piidani, paks ja õhetav. Tema lopsakad vurrud olid üleskeerat, pääs oli tal lai kübar hiiglasuurte sulgedega, käes hõbedane sau. Ta tuletas meelesalt ärtu soldatit, osalt ruutu kuningat.

Ta teatas kõmiseval häälel, et valitsus juba ammugi ootab majesteedi saabumist. Ja madaam Pimpa sulges printsessi hõbevärviliste sõrmikute kinnavere-punased nõöbid.

2

Trastullo astus ees, põrutades igal sammul sauega vastu marmorpõrandat, nii et kõmasid ruumid. Printses jälgis igavustund ilmega. Ardelia, Lucinda ja Amaryllis, kes olid ilmund ilusamaina kui iialgi enne, astusid ta taga, vibutades lehvikuid.

Kohe ukstel liitusid saatkonda moorlased, kelle kehad olid viksit täna eriliselt mustiks ja küüned kullat. Nad talutasid väikest kuldkõrvarõngastega ahvi, kes sõi kompvekke.

Loomakese nimi oli Joujou.

Üksi sellele lemmikule saatkonnas leidus printsessil tähelepanu. Ta ähvardas teda armastavalt sõrmega ja näpistas pisukesest kõrvast, mis oli õrn nagu närbund õisleht. Selle pääle ulatas ahv printsessile pooleli söödud kompveki.

Järgnes ruumide lõpmatu anfilaad.

Avanesid heledad klaasgalleriid, kus päikesekiired murdusid värvilistes akendes, vaheldamisi süngete saalidega, mille seinad kaet õudsete freskodega.

Teiste saalide lagedest laskusid mattvalged lühtrid ja seinu peitsid kristallid ning teokarbid. Valgus eksles lühtreis ja kristallides nagu vangistet liblik.

Mõnes ruumis kerkisid hiigla-gloobused tundmata ilmajagude piirjoontega. Muistsete mänguriistade torustikud tõusid saali tagaseinal bambusmetsana. Mööbel vaikis salameelikult välja sirutet faunijalul, mille sõrgu talland aastasajad.

Siis avanesid relvasaalid raudriideis rüütlitega, kelle silmikud kinni löödud ja kinnastet käed toetet mõökadele. Esines kogu saatkond täis-topit elevantidega, kelle silmad põlesid, ja india-meestega, kelle turbaanid hõõgusid verena.

Rasked müürid, võlvid ja trepistikud ristlesid sinna-tänna, vestes sõnatut eepost. Mõni väike tuba avat interjööriaga sosistas sinna sekka peidet ironiat.

Kuid siis avarus ruumide räga hiigla-troonisaaliks. Seda võis ulatuselt ja fantastilikkuselt võrrelda ainult tema looja, jumaliku Piranesi teiste loometega. Siin aga oli tema carceri' te fantastika saavutand ülima tipu, otsekui võrdkujutades valitsemisvanglat.

Laiad trepid hiigla-tahvlitest viisid terrassidena troonile. Trooni baldakiin löikas läbi lossi kolmest korrast. Baldakiini purpurnöörid laskusid kui völlaköied.

Saali laest rippus kakskümmend ja kaheksa raudlühtrit. Lühtrite ketid oleksid võind kanda kõige raskemaid tõstekraani koormaid.

Saal ise sarnanes oma sammastornide, võlv-tühemisse peidet rõdude, sildrägastikkude ja ristlevate arkidega ürgmetsale. Tema sammagigandid, võlvide all küürutavad atlandid ja ammulisused lõukoerad trooni kõrval kisendasid säärasest kivi-meeleolust, et saali võis pidada rohkem muinasjutuliseks kivimurruks kui arhitektuurteoseks.

Kuid süldadega mõõdetavat troonipatja kattis paks tolmukord. Ei iial olnud printsess istund sel valitsusistmel!

Ta ruttas ümbervaatomata läbi saali. Ainult ahv tegi kõrvalepõike, ronides äkki mööda baldakiini nõore lae alla. Säält kargas ta kroonlühtrite metsa, kust hüppas esile ulatuvale arkile. Ta tervitas printsessi üleval trepi otsal, koon ja käpad ajaloo tolmus.

Seltskond tõusis treppidele, läbistas paar ruumi ja peatus äkki silmipimestavas päikese helenduses.

Ümber avanes Balli di Sfessania lossi tornistik, all linna katusräga ja selle ümber maa ning meri taevarannani.

Lossipäalist terrassi piiras hambuline saratsiinimüür. Siin-säääl tõusid üksikud ehitusosad kõrgemale, kumerdudes kupliteks või teravnedes tornideks.

Puud haljendasid, võttes paiguti parkide ulatuse. Väatkasvud punusid kaaresid tornide vahel. Purskkaevud sulisesid, niisutades viljast loogas palmisid. Punased riidevarjud kirendasid tiikide rannul kui telgid päikese all.

See oli loss, mille oli rajand monumentaalselt printsessi vanaisa, kuningas Jacopo Carvane, ja mille raffineerind onu, asevalitseja Leandro Malaspina.

Vanaisa oli ehitand sünge saratsiinilossi, ümbritsend selle vallikraavidega ja varustand tõstesildadega. Nagu kotkapesa kaljutipul, nii valitses loss üle linna ning maa.

Onu purustas süngete müüride suured jooned, luues lugematuid kõrvalehõõtsi. Ta muutis vallikraavid tiikideks ja tõstesillad rippuvaiks väatkasvuvanikuiks.

Ta rajas terrassidena laskuvad aiad üle linna-müüride mereni. Ta ehitas õhulisi paviljoone parkidesse, lõi uusi väljavaateid läbi tihnikute ning salapärasas puiealuse.

Ta asutas raamatukogud, maaligalleriid ja kaelkirjakute aiad. Ta pani grottidesse vastukajad, lõhnastas purskkaevud ning värvis tiikide veed.

Ta tellis mere tagant muusikamehi, silmalummajaid ja tulevargitegijaid. Tema ajal rajas jumalik Gozzi teatri ning tegutses maalimeister Callot.

Ernst Theodor Amadeus oli teda külastand, ja just siin skitseeris lord Beckford oma suurepärase „Vatheki“. (On vale, kui selleks peetakse Fonthill-Abbeyd.)

Kesk neid lõbusid ja tõsiseid harrastusi oli ta muutnud oma elu fantastiliseks kui muinasjutt.

Tema järeltulija ei muutnud enam midagi. Ta leppis ainult sellega, et oli ise muinasjutuna fantastiline.

Printsess peatus hetkeks avakatuksel, et lasta pilgul liikuda üle ümbruse.

All punasid kolmel pool linna katuksed ja tiirlesid kitsad tänavad. Jõgi lõikas sildadest poolitet paelana läbi majaderäga ja suubus merre.

Läänes valendas linna müüri taga mere rannal madal liivik, et paisuda kõrgemal punaseks kõrveks. Selle taga peitsid lumiharjalised mäed taevaranna kui valge hammasrivi.

Põhjas tõusid helerohelised viinamäed nagu maastiku rinnad. Nad kadusid kaugusse, pigistet lumimägede ja idas laiuvate metsade vahele.

Kuid mida rohkem lõuna poole, seda kiduramaks laskus mets. Algasid rannatud maremmad, mille kõrkjastik oli paiguti kui bambusmets. Iga-vesti magavate loikude kohal paistis päikese all ruskav auruvine. Aurus liuglesid flamingo-siluetid.

Sood lõppesid musta rannajoonega, mis tõmmat kui tušipintsliga. Avanes meri, loorit piimudusse, millest paistis veevälja safiiriline sina magusana ja kutsuvana.

Kaugel taevarannal, pool meres, pool taevas sinetas saar lossikuplitega, päikese helenduses nagu läbipaistvatega. See oli kuninglik meriloss, imeväärsem kui muinasjutt.

Merilaht tungis kolmnurgana linna. Lahe üle oli heidet torniline kaarsild. Siinpool silda avanes sadam, täis laevu lippudes, kullat galeere punaste baldakiinidega ja kehvu kalamehe-paate püas kuivavate võrkudega.

Sadamas segisid inimparved kõigist ilma äärtest: moorlased suurte turbaanidega, asiaadid punaseks värvit habemetega ja sünged, altkulmu vaatavad melanchleenid, kelle kodumaal sajab ainult jääd.

Eemal lahes kaugenes avat purjeil kolm laeva taevaranna joone poole. Nad vähenesid ühtsoodu, et muutuda lõppeks olematuiks.

Printsess vaatas nende järele, ja ta silmist paistis, nagu oleks tal võind olla isegi täitmatuid igatsusi.

Ah, purjetada ühes nende laevadega, kaduda taevaranda, tundmatute maailmade poole, et muutuda otsekui olematuks... Kuid, võib olla, teostab ta sellegi igatsuse juba homme...

Sel silmapilgul kuulis printsess Trastullo sauelööki vastu kivitahvli vastu nagu halastamatut käsku. Ja ta alistus, astudes terrassi lõpul ülenevasse nõukogusaali.

See oli sünges ruumis, säilund puutumatusena veel vanaisa päivil. Ta võlvid kaardusid mustadena pääl kohal, kitsaist aknaist voolas kollast, kopitand valgust.

Ainult Callot maalit riigimeeste portreed elustasid seda sünges ruumis. Kuid meister oligi siin väljendand kogu oma geniaalsuse. Ei iial ole ta olnud nii vaimurikas, kui ses poliitilise commedia dell' arte tüüpide seerias!

Millised lõustad ja mihukesed poosid, mida peitsid maskid ning purpurmantlid! Mõni lõug oli nagu terve sõjakäik ja mõned silmad nagu kogu riigipööre. Meister oli tarvitand rohkem mürki ja verd kui värve. Mõne portree oli ta maalind palja intriigi sapiga.

Ministrid ja väepäälikud istusid printsessi saabumisel nõupidamislauas ja lasksid valitsuse üldist ninatubakatoosi ringi käia.

Saatkond lahkus, üksi Joujou hüppas leentooli, et võtta osa nõupidamisest. See oli tema armsam magamiskoht.

Printsess laskis pilgu üle valitsuse, mille oli pärand suurelt osalt juba vanaisalt.

Tema paremal käel istus siseminister krahv Moncrif. See oli mõruilmeline vanamees, terava lõua otsas pikk ja kõhn kitsehabe. Tema vöö vahel oli viis püstolit. Pitskrae ta kaela ümber oli nagu sakiline linnamüür.

Printsessi pahemal käel asetses välisminister krahv Balletti, mees ebamäärase vanadusega. Ta oli keha ligi olevas mustas ülikonnas, vööl põueoda ja mürgipudel. Ta kandis musta maski, mille tagant kostis ebamäärane hääl.

Kahel pool laua otsas istusid maršall Tabacchino, kelle nina nuustubakas, ja admiral Bravo, kelle suletutid kübaral kõrbend püssirohust. Nende näod olid nagu päikeselõõsas ja rajuilmus tuuldund viinakotid.

Otse printsessi vastu üle laua nõjatas seljatoele lord Byron — sisimate asjade minister. Ta oli ainus valitsusliige, kelle printsess ise kutsund ametisse. Tema must juus pöördus kõrva juures kergemeelse lokina põsele. Ta oli riietat väljaspool aega ja kohta kõige uuema moe järele. Tema suurel dekolteel roosatas Püha Amori ordu-märk, mis annetet haruldaste teenete eest.

Printsess avas ühelhoobil koosoleku ja šokolaadikarbi.

„Nii siis, mu herrad,“ lausus ta, pistes šokolaadi ahvi suhu, „riigis on kõik rahulik, nagu ma kardan.“

„Riigis on kõik rahulik!“ pöörutas krahv Moncrif rusikaga lauale. Selle eest vastutan mina!“

„Kas tõesti?“ kihistas krahv Balletti imestades maski tagant. „Vabandage, olen siis eksind. Ah, see informatsioon on aina puudulik!“

„Mis tahate sellega öelda, krahv Balletti?“ müristas krahv Moncrif väljakutsuvalt.

„Mitte midagi, täiesti mitte midagi,“ libistas krahv Balletti, keereldes leentoolis. „Olen vaid kuulnud, et mustade saarte taga on näht meriröövlite laevu ja valgete mägede taga liiguvad beduiinid. Kuid ma ei taha sellega midagi öelda.“

„Meriröövlid ja beduiinid?“ imestas Moncrif. „Kuid need on ju välisasjad, herra krahv Balletti!“

„Seda küll, seda küll,“ kihistas Balletti, „kuid nad kipuvad saama siseasjadeks, herra krahv Moncrif — he he he!“

Kõnelus oli riivand kohe alguses kõige valusamat punkti. Ja sedamaid segunesid vaidlusse admiral Bravo ning maršall Tabacchino.

Nad olid vastolus nagu maa ja vesi. Nende sõjamehelik iroonia oli mürGINE ja jäRSK. Ning nende teened riigi püstipüsimisel olid suuremad kui riik ise.

Maršall soovitas asuda kõrve valdamisele laevastikuga, admiral aga meriröövlite vastu minna ratsaväega. Näis, nagu oleksid nad siinsamas üle laua tahtnud alustada lahingut.

Õhus tundus juba nii palju püssirohu suitsu, et ahv leentoolis aevastas.

Printsess oli kõige lõbusamas meeleolus. Algusest päale oli koosolek muutund huvitavamaks, kui oleks võind arvatagi. Poliitika polnud kaugeltki nii fantaasiavaene asi! Ja printsess süvenes temasse vallatleva tõsidusega.

Eriti sellest silmapilgust päale, kui krahv Moncrif süüdistas krahv Ballettit osasaamises meriröövlite saagist ja krahv Balletti krahv Moncrifi altkäemaksu võtmises beduüinidelt.

Printsess unistas ajaviiteks, kumma ta enne laseks puua, kas välis- või siseministri. See oleks tähtis nimelt tseremoonia mõttes. Sest esimesel puhul peaks paluma auvõõraks diplomaatilise, teisel aga sandarmite korpuse.

Muidugi, see oli ainult vallatu fantaasia. Sest temale oli ükskõik, kumb neist rohkem varastas.

Varsti oli raske enam eraldada vaidlejate nägusid. Need sulasid purskavas ägeduses ühte. Vähemalt ses mõttes oli valitsus ühtlane.

Kuuldus ainult Moncrifi ähkv mõirgamine: „Herra krahv, te unustate, et olen teist vanem!“

Mispäale vastas Balletti vingerdav sisin: „Herra krahv, te unustate et olen teist vanem minister!“

„Mu herrad,“ segas end printsess naerdes vahele, „püsige asjast kaugemal. Teie fantastika muutub liig tõeliseks. Ja lisaks, te ehmatate mu ahvi. — Nii, väike Joujou, poliitika on raskemeelne asi. Sina õnnelik, — sa ei valitse isegi ennast, veel vähem teisi!“

Kuid valitsusel ei paistnud enam riigi piiridki olevat selged. Näis, nagu oleks mõni minister müünd osa riiki ilma teise teadmata.

Toodi fantastilised kaardid veel fantastilismate mandrite ja meredega. Nad olid papüürusest ja pergamendist ning pärit veel geograaf Ptole-

maiose päivist. Kaardid rullusid krabinal lahti ja ministrid peitusid päidpidi nende alla.

Printsessile oli äkki kõik igav. Lord Byron haigutas nagu mees, kellele jätkub kõige väiksemastki riigist, et seista veel uhkelt püsti. Printsess kumardas üle laua tema poole.

„Nad oskavad teha isegi narruse igavaks!“ sosistas ta ohtes. „Olen vananend viie aasta võrra nende vaidlusest!“

Siis tõstis ta sõrme huulile, haaris lord Byroni käe ja nad ruttasid kikivarvul välja. Ahv ärkas ja jälgis hüpeldes neile.

Kaartite alt kostis ministrite lämbuv jagelemine. Kaardivirn kasvas nende pää kohal. Ja arvatavasti saidki nad selle all surma.

3

Suurel terrassil ootasid juba Lucinda, Amaryllis ja Ardelia ühes Leandro, Lelio ning Florimondiga.

Daamid kandsid hüatsindilisi mantleid ja kullat kingi. Nende pääd loorkübarate all paistsid lille-nuppudena, nende juuksed laskusid kuldspiraalidena.

Meeste lokit päid katsid punased beretid sulgedega. Nende roosad vestid olid üleni kaet emaileerit nõöpidega. Lelio ühe sääre trikoo oli roheline, teine valge. Leandro pahem säär oli ülevalt alla mustvalgete joontega, parem aga täiesti paljas. Florimondi püksimanšetid olid roosad.

Seltskond veetis oma aega, vaadeldes papagoide võitlust. Papagoid sõimlesid koledal kombel. Leandro rääkis küllaltki kahemõttelisi anekdoote Ardelia kõrva. Lelio aga vaatles Amaryllist ning õhkas.

Moorlased õritasid papagoisid, upakile nende ümber, sõrmed maas. Nad paistsid päikeses kui

mustast puust mänguasjad. Ja päike ise lõkendas klaaskuplites selle heledusega, mis omane talle ainult minevikus ning muinasjutes.

Printsess rõõmustas kõike seda nähes nõnda, et tal oli avatlus muutuda terveni poole nooremaks. Ainult lord Byroni lähedus sundis teda püsima naise huvitavas eas.

Kuid ta plaksutas käsi, naeris häälekalt ja hüüdis omi lemmikuid nimepidi, nii et ahvigi tundis armukadedust.

Täis kergemeelist kiha ja elavalt lobisedes laskus seltskond suurelt terrassilt. See alanes päratu laia trepina üle vallide, kantud võimsaist kaartest. Moorlased jälgisid seltskonda, kandes helepunaseid, kellukeste ja narmastega ilustet päevavarje.

Kahelpool terrassi peegeldasid bassäänid marmorsammaste alastust ja kuubusteks ning püramiidideks põet küpresse. Nende taga algasid parkidesse süvenevad alleed, täis saladusi ja üllatusi nagu labürint.

Seltskond kadus sellesse roheliste saladuste ja üllatuste riiki.

Kui kergemeelne oli Avenue des ah ah ha!
Kui nukrustav-magus Vallatu Mõttekese Jalgrada!
Kui sügavsisulised anonüümid alleed, mille hämarust võis võrrelda ainult alkooviga!

Puie varjust kostsid õrnad kvartetid, mis vaikisid seltskonna möödudes, et jätkata teises kohas jälle. Purskkaevud lobisesid oma sisurikast meeletust varjamata ilmale. Ja grotid kuulatasid armuõhkeid, et kajastada neid üksteisele edasi.

Ühe groti Veenus-kuju oli ühtlasi purskkaev, otsekui elav. Must Neptunus heitis temasse kõõrdi pilke, nagu haududes meeles kalastamisplaane.

Tiigid mädanesisid grottide ees, laotades imaluimastavat lõhna. Kuid Leandro Malaspina pargi-

meistrite suurteos võlus sellepärast veel enam. Ta lisas oma unarusega elurõõmusse kaduvuse kurbust.

Nagu hele viirastus kerkis kuninglik roosi-
aed roosast marmorist kolonnaadiga. Sfinksid
alleede ääres muigasid saladuslikult. Päikese kiir
jooksis elava olevusena üle tee. Ja mõned tal-
tsutet faunid ning nümfid kilkasid puude varjus.

Puie müürisse lõigat väravaist paistsid ääretud
perspektiivid veestikkude ja maastikkudega, millel
uitsid kaelkirjakud.

Siis avanesid jalutajate eneste ees päikese-
küllased niidud. Hõbedased ja lillad põõsad
olid paisat niitudel segamini. Magnoliade, lirio-
ja rhododendronide õiemäed kuhjusid üllatavas
ebasümmeetrias.

Otse ees hõbetasid kunstlikud järved veel
kunstlikumate saartega. Rannal kõikusid gon-
doolid nagu mustad luiged kullat tiibadega.

Printsess istus gondoolis, toetudes kergelt
lord Byroni õlale. Lord Byroni juuksekihar ta
põsel oli otse sini-must.

Leandro näpitses mandoliinil ja Lelio lautol
menuetti. Punaste vöödega gondoljeerid kõikusid
kõrgeil keuladel kui mustad varjud. Baldakiinide
kuldarmad lainetasid. Nii sõudis laevastik rannalt.

Järv oli peegelvaikne, ta hõbe paistis süga-
vale läbi.

Ardelia, Amaryllis ja Lucinda algasid vaikse
häälega laulu, millega ühinesid Lelio ning Flori-
mond. Laul kandus ühest gondoolist teise,
voogades lainena. See oli kurb-magus viis:

Õnnemaale, õnnemaale, Kütera saarele —
gondoljeer, gondoljeer, vii mind ära — õnne-
maale, õnnemaale, Kütera saarele . . .

Ses laulus kostis igatsus, mis köitis südame
nimetu valuga. Neile helidele vastasid rannult
nümfide hääled kui vaevalt kuuldavad vastukajad.

Daamide silmad niiskusid. Isegi printsessi hää! murdus, nagu kaebuses millegi veel täiuslikuma järele, sest unistuski pole täiuslik!

Gondoolide laevastik randus vaikselt.

Ile d'Amouri üksindased puiesalgad ja lilled luhad otsekui alistusid saabuvate meeleolule. Nad olid päikese helenduses liikumata vait. Isegi paradiisilinnud lohistasid hääletult omi sabu rohus.

Pajukil olev vana Paan, saare komendant, tervitas saabuvaid rannal hambutu naeratusena. Ta kandis täna oma parimat paraad-vormi. Siis eemaldus ta, algades muistset lugu meriroost vilel.

Pittoresk seltskond lähenes kergelt lobisedes Amori templile. Kesk niidu rohelist kirendasid kuldsed, hüatsindilised ja neegermustad värvi-laigud. Ebasümmeetriliste rühmade kohal kõikusid punased päevavarjud.

Templi fassaadi kandis rida kõige kerge-meelsemaid sambaid. Nende vahel avanes üks nagu araabia gazeel. Ukse bareljeef kujutas Leda süleluse luigega, võrratu avameelselt ja graatsiliselt.

Jäägu siin kirjeldamata paviljoni sisemus! Ärgem rääkigem midagi ta intiimsest ruumest, mis kahemõtteliselt lõhnastet, ja grotina süvenevast alkoovisaalist, mille ehitand maur Al Gever. Ärgem lausugem ka sõnagi ta suurepärasest sirmide kollektsioonist, estampide kogust ja erootilisest biblioteegist, milles leidis kõige täielikum manuel érotique ja kõige täpsem Vātsyāyana Kāmasūtra tõlge suurepärase jaapani joonistustega.

Olgu ainult tähendat, et ses paviljonis asetses ka sisimate asjade ministri, lord Byroni intiim-kantselei. Selle rokokoo-stiili sisseseade oli imeväärne.

Kuid täna ei läind printsess ei alkoovisaaliga kantseleisse. Võib olla, viirastas ta kõrvus

veel hommikune lõolaul, kuid igatahes tundis ta poolehoiet loodusele.

Ta istus ootamatult murule, toonitades selle rohelust oma suurepärase kostüümiga. Ja kõigile meeldis äkki loodus. Isegi Leandrole ning Arde-liale, kes valisid paviljoni intiimsuse asemel puude varju.

Legendik templi ees oli muutund äkki vallat-levaks laagriks patjade, vaipade ja päevavarju-dega. Moorlased aetasid kahelepoole haruldasi sirme, nagu oli piirand prints Vathek omi idülle kauni Nuronihariga.

Otse printsessi ees laskus niit iiristest sinava rannani. Kesk muru seisis üksik skulptuur — hermafrodiidi kuju, perversilt väänat taha poole, nagu meeleheites, kumba oma olemust eelistada.

Mõned hiigla-amorphophallused ümbritsesid teda: punased karikad, millest kerkisid kollased keeled. Purskkaevu vesi kuju ees tõusis pisardu-mata, tantsides tasa õiena ja langedes siis pea hääletult.

Ilmusid kääbused punastes kuubedes. Mõned neist serveerisid kandikuil lüürilist šokolaadi, viinakobaraid ja vafleid. Teised aroomistasid lõhnaõlidega õhku legendikul. Paabulinnud liiku-sid aeglaselt laagri ümber, laiutades sabu kui lehvikuid.

Printsess puhkas, toetudes patjadele. Tema jalge ees lamas lord Byron, kelle lokkisid liigu-tasid moorlased lehvikutega. Tema pikad valged sõrmed mängisid mantlitupsudega.

Printsess vestles ministriga poliitikast, nimelt sisimaist asjust. Nende unistavais silmis virvendas salatuim diplomaatia. Ja vestlus käiski enam silmade kui huulte kaudu.

Printsessi ripsmete varjud langesid põske-dele. Karmiin-punased huuled tuksusid suudlus-

tena. Nende iroonilist joont rõhutas suunurga kohal pisuke muš.

Aegajalt kumardas lord pää alla. Tema sõrmed värisesid. Siis tõstis ta jälle palge, ja magus-irooniline pilkude kõnelus jätkus. See oli kui tuleleek, mida painutab ja tõstab tuulukene.

Edasi-tagasi heideti tundmuspalli. Heideti vastasmängija silmadesse, heideti huulile, heideti üle päagi. Ta veeres rohtu, kadus, leiti uuesti. Ta kuuenes liikumisest, nii et silmad ei jõudnud teda enam taluda. Jäi ainus tundmus — langeda ühes tema raskusega ja murduda tema koorma all!

On magus murdumisvalu!

Printsess oli kolmekümne-aastane. Tema kehavolüümid olid paisund, tema ülemist huult kattis ihar taimeudu. Mingit nagu tõmbles, värvit huuled värisesid. Ta oli keskealine naine, võrratute kogemustega.

Ta kallutas pää taha ja sulges silmad. Tema lopsakas lõuaalune oli avatlevalt lahti. Siis ulatas ta pimesilmi kaks sõrme lord Byronile.

Päike oli zeniidis, oli kuum, oli surmvaikne.

Äkki avas printsess silmad, nagu tajumata olukohta. Eksleva pilguga vaatas ta enese ümber.

Sinine taevas oli päädpööriv. Muru silmipimestavalt sini-roheline. Purskkaev ei sulisend, vesi oli õhku jäänd rippu. Paradiisilinnud seisis liikumata nagu india portselaanist.

Kõik oli rauges liikumattuses, kõik oli zeniiti jõudnud.

Lucinda ja Amaryllis noppisid mäenõlval kannikesi. Nad olid alla kumardund, seljad murul puhkajate poole, käed linnukaeltena välja sirutet. Nerde sääred paljastusid põlvini, ja sukkade nooletikandid osutasid teed ülespoole.

Printsess ei näind enam muud kui neid sääri. Kui nõtked, kui saledad, kui magusad olid nad! Printsessi ninasõõrmed värisesid.

Ta tundis äkilist kuuma. Neitsite luigejalad löiksid mõõkadena tema meeltesse. Nende keha seisand põletas kui tulikahi. Silmipimestav vägivallajanu tärkas temas.

Neitsite jalad hakkasid äkki kõrkjastena vabiseema. Nende näod õhetasid hirmust ja häbist. Nad värisesid lindudena mao tõmbesilme ees, usaldamata end liigutada.

Mingi valu läbistas printsessi keha ja ta oleks tahtnud kisendada. Mantlile tikit mesilased nõelasid läbi riide, tuues tuska kui sünnitus. Ta tundis mahlade voolamist eneses, vere pakitsust soontes ja keha metamorfeerumist.

Äkki puhkes ta teravalt naerma ja hüppas pantrina püsti. Astudes hoolimatult üle patjade, serviisi ja moorlaste läks ta paviljoni poole. Tema liigutused olid järsud ja mehelised, näoilme terav kui kotkal. Ta kadus paviljoni hämarusse.

Lord Byron tõusis samuti. Ta vaatas hermafrodiidi kaju ja tema peente huulte ümber ringles küüniline naeratus.

Samal silmapilgul kostsid Amori templi sammastikust dolciani, clarino ja theorbe helid. Ning samal silmapilgul ilmus sammastikust Pantalone ühes Brighellaga, kes oli riidet lamburneitsiks.

Pantalone tantsis ääretu avatlevalt, kuid Brighella oli järeleandmatu. Ta põgenes tantsides paquerette-roosipõõsaste vahel, näol igatsusilme tõelise armsama järele.

Samal hoobil oli tulnud elu kõigisse teistessegi.

Ilmusid tantsides Flavio, Cinthio ja Próspero ühes Narzissa, Ironetta ning Brambillaga, osalt

maskides, osalt ilma. Daphnis ja Chloe tantsisid arkaadilise graatsiaga ja Lovelace ning Clarissa otse epistolaarses kauguses üksteisest. Puude vilust ilmusid Leandro ja Ardelia, tantsides rauget omaette.

Türklaste turbaanid kõikusid serpenti ja ranketi kumedal kaval. Moorlased hüplesid suurte gongide mürtsumisel, käes lehvikud ja päeva-varjud. Isegi Paan ühines tantsuga, unustades oma ea ja paraad-ülikonna.

Kogu lagendik muutus tantsulavaks. Rühmad ühtusid üheks pantomiimiks Pantalone ja Brighella ümber, arendades siiski omi teeme. Mõnes kohas väljenes majesteetlik sarabande või pidulik chaconne, teisel peenutsev musette või tormiline bourrée. Isegi muusika varieerus mitmesugustele teemadele, kstes koguni eri paigust.

Üksi Pantalone oli sihikindel ja järeleandmatu. Tema tantsuhoog kasvas pöörasuseni. Ta pani mängu kõik omad ainelised ja mehelised võluvused, osutades rahakukrut ning muid kukruid. Kuid kõik asjata! See ajas ta marru ja ta tantsis otse meeletult.

Ta ahistas Brighellat ühelt muru servalt teise kõige fantastilisemate hüpetega. Brighella põgenes nobedail piruetel, teeseldes hirmu ning meeleteid.

Ikka tungivamaks muutus Pantalone, ikka ühemõttelisemaiks tema liigutused. Ja Brighella põgenes Amori templi poole — teadmata, kas alistudes või varju otsides.

Kuid sel silmapilgul avanesid templi väravad, ja lävele ilmus Androgüün, särades kui noor Apollo, ümbritset kisendavaist ja käsiplakstavaist moorlastest.

Ta kandis lühikest purpurmantlit ja hispaania kübarat sulgedega. Tema karmin-punasel

kuuel oli kuldne vöö ja hõbedane trikoo oli õmmeld otse imeväärselt, avaldades kandja säärite jumalikku saledust.

Brighella langes ta ette templi trepile põlvili. Kuid ta tõstis daami galandilt ja suudles teda kuklale. Selle järele hakkasid nad gratsiöösilt tantsima randa.

Pantalone oli lõhkemas armukadedusest. Ta tantsis meeleheitlikult pärimäge alla, pillates oma kasuta tukateid, mida noppisid tantsivad moorlased.

Muusika, tantsu ja kilkamistega asetus seltskond gondoolidesse. Pantalone tantsis, kuni viimne gondool oli lahkumas, siis tegi ta äkki hiigla-pas ja kukkus kummuli venesse, poetades maski.

Selgus, et see polnud keegi muu, kui Flaminio ise.

Laevastik lahkus rannast, kuid kääbused ja moorlased jäid maha. Nad tantsisid mõne aja mahajäetuse meeleheidet, hüppasid aga siis üksteise järele järve ja hakkasid ujuma. Isegi vees liikusid nende liikmed tantsu taktis.

Moorlased ujusid ühe käega, hoides teisega pää kohal päevavarjused tilisevate kellukestega. Mõnel jälle olid käes lehvikud, millega nad ujumisest higistavaid palgeid jahutasid. Kääbuste kollased ja punased küürad ulpisid vees delfiini-selgadena.

Prints Androgüün oli gondoolis ühes Amaryllise, Lucinda ja Brighellaga. Ta oli võrratus tujus, öeldes daamidele mitmemõttelisi komplimente.

Tema nägu oli noor ja mehine. Tema lõua suures joones oli midagi jumalikult isemeelikut ja tema süsimustad silmad vaatasid võrratu võluvusega, nii et Lucinda, kes istus ta vastu, otse värises.

Gondoolistik oli kesk järve, rökates muusikast ja naerust. Taga ujusid värvilistes rühmades

moorlased, ilustades veepinda oma päevavarjude nagu hiigla-vesiroosidega. Ees rohetasid pargi haljasmäed ja nende taga helendasid lossi sinised, kuldsed ning valged azulejos-kuplid.

Prints tundis äkki tarvidust laiemate liigutuste ja avaramate avantüüride järele. Kõik temas kees ja kihas. Ta tahtis end heita raketina kohe avarusi, illumineerides maailmu ennekuulmatu toredusega.

4

Seltskond ratsutas sarve puhumisel ja koerte kilkamisel lossi väravast välja.

Prints oli mustal täkul, kelle palmitset lakka oli põimit pisukesed punased roosid ja pää ilustet suurte sulgedega. Sadulavaiba narmastes tilisesid hõbedased kellukesed.

Prints ise kandis lühikest musta, kullaga tikit mantlit, mis heidet selja taha. Tema sinisest siidist käiksed olid puhvit nagu pilved. Ta kandis punast beretti sulgedega ja hoidis kinnastet käel lumivalget sküütia kulli.

Võiks peaaegu öelda, et ta oli maalit Benozzo Gozzoli poolt.

Tema taga ratsutasid Florimond, Leandro ja Lelio. Esimene oli kostümeerit keigariks, teine paažiks.

Nendele järgnesid kütid ja koerapoisid. Vanemad jahimehed olid riietat türklasteks, nooremad nuublasteks. Koerapoisid ratsa ja jala hoidsid jahikulle ning talutasid koeri.

Punased, valgetäpilised bretooni koerad rabelesid janust edasi tormata. Karvased griffonkoerad urisesid nagu ahelaid ragistades. Ja vesihallid berberi hurdad vigisesid ning nuuksusid nagu niiskesilmised lapsed.

Seltskond kihutas läbi linna. Hobused lendasid galopis; koerapoisid jooksid kõigest jõust, veetud kihutavaist hagiast; suletutid lehvisid.

Igalepoole keerlesid linna muinasjutulised tänavad. Majad olid vahel kui mänguasjad, üleni maalit fassaadidega; vahel kui sünged kivimäed, ilma akendeta-usteta. Tänavad laskusid lohkudesse ja tõusid küngastele.

Üle tänavate ulatusid rõdud ja galleriid. Suured sildid viinakobarate, kannude ja metsloomadega küündisid kesktänavani. Lahtistest ustest nähti kuldseppi, kannumeistreid ja nahaparkaleid tööil. Kõrtsides istusid mehed jorutades kruuside ümber.

Jõe sild oli piirat kahelt poolt mitmekordsete majakestega, mis kuhjusid pääsupesadena. Neis kaubitseti kalliskivide, relvade ja nahkadega. Sõites mööda silda ei aimandki all tinahalle vooge.

Kesk linna oli kaheksakandiline torn kullat kupliga, millesse viis pime keerdtrepp. Torni uksevõlvi kandsid koorma all küüras kivigigandid.

Raekoja trepile oli ilmud linnanavanem, tervitama printsi. Ta oli vana mees, ruskes mantlis. Saatkonna möödakihutamisel heljusid udemed ta paljal lagipääl.

Sammaskäikudes lamasid kerjused, sirutades vigaseid käsi väätkasvudena valgusse. Kahupäised poisikesed sõid päikesepaistel meloone, sügades kärnaseid koeri. Tuide parved tõusid ärkleist ja keerlesid hirmunult õhus, aimates kullide lähedust.

Siis laskusid majad madalamaiks ja lõppesid vastu linnamüüri. See oli sünge, sakilise serva ja kitsaste laskepiludega.

Väravail seisis vahid, laiade kaabude ja lehtritena laskuvate saabastega. Nad tollisid maameeste koormaid ja näpistasid nende tütreid lõua alt. Printsi möödudes kõristasid nad vaimustusest kannuseid ning hõljutasid hallebarde.

Vallikraavide taga olid veel mõned õlgkatus-tega majad, kuid siis algasid põllud. Kahelpool laiusid lokkavad väljad, niisutet laisalt magavaist kanaalest. Taevas sinas, tuul painutas vilju, levitades väljade värskust.

Mõned suured kummiga vankrid tulid jahiseltskonnale vastu. Neid vedasid aeglased härjad. Pääl tukkusid mehed kaamelikarvust mantlites.

Pahemal pool sinasid väljade taga viinamäed, paremal pool ja ees aga ääretud metsad. Neisse süüvis seltskond sarve puhumisel, hobuste hirnumisel ja koerte kilkamisel.

Ikka tihedamaks muutus mets, ikka varjulise-maks puiealune. Lopsakas lehestik oli nagu katus, millest tungis vaevalt läbi mõni päikesekiir. Põlispuud olid kasvand kägeras kokku, murdes läbi üksteise tihniku, ümbritset ise väätkasvude tihnikust. Hiigla-sõnajalad ulatusid hobuste rinnuni. Koerad ulpisid neis kirglikult, ja ainult latvade liikumise järele võis aimata loomade olukohta.

Tulid legendikud, kõrgerohulised niidud, tampepõosalised künkad ja siis jälle metsad ning uuesti metsad.

Legendikel vabasteti jahikullid, ja nad kadusid nooltena pilvisse, et ilmuda silmapilgu pärast saagiga, mille süda veel tuksus. Õhk nende ümber oli täis lendlevaid udusulgi.

Niitudel söövad hegolehid põgenesid kisendades, kuid koerad ajasid neid ringjooksul tagasi küttide ette. Prints tappis värisevaid gazelle püstoliga. Antiloobid valasid surses kibedaid pisaraid.

Künkal luuras rebane fasaani. Kuid nad kaotasid mõlemad elu, nii rebane kui fasaan.

Siis urisesid griffon-koerad pahaendeliselt, ja tihnikust ilmus hiiglasuur metssiga, plaksutades kihvu. Koerad kargasid ta kallale, kuid ta põgenes vihaselt rõhkides.

Prints kannustas hobust ja kihutas looma järele. Ta nägi tema teed räsit rohust ja sõnajalgadest. Ta kaotas kihutades kübara ning käristas kibuvitsapõõsas varuka.

Kõige sügavamas padrikus saavutas ta koerest ahistet looma. See ajas enese püsti, lõuad vahus. Kuid prints lõpetas tema elu pistodaga. Tema käiss kastus üleni kuldi verest.

Prints tõstis sarve huultele ja puhkus. Sarvekaja tiirles üle metsade. Üksteise järele ilmusid jahilised printsi juure.

Päike oli juba õhtukaarel. Seltskond pöördus jahilossi poole. Türklased kandsid metssiga, nuublased puhkusid pasunaid. Koerad rabelesid ja noolised vigisedes vererada rohus.

Varjulise lagendiku serval oli puude all madal jahiloss. Söömasaalis oli videv ja tundus niiskust. Väljast tungis sisse ainult kõrgete puude rohekas vastukuma. Kamin põles heledalt, heites punast õhetust seintele, mis kaet tuhmund maalidega.

Siin olid faunid ja kentaurid mängudes ning nümfid ja sileenid armustseenides. Amatsoonid kihutasid lehvivate juustega, vibud vinnas, ees põgenevad hirved. Joobnud sileen magas viinavaadi kõrval ja kirglik kentaur ahistas nümfi.

Vaevalt olid jahilised saabund, kui faunideks riietet kokapoisid kandsid auravad küpsised lauale. Tumepunane vein sätendas rohelistes peekrites. Põlev lõke valas üle kõige oma õhetuse.

Sel ajal kui õuekondlased sees söid ja jõid, küpsetasid koerapoisid väljas metssiga. See pöörles tervena tule kohal, särisedes ja voolates rasva. Koerad vaatlesid teda säravail silmil.

Joomalauas käis vestlus kõige selle vabadusega, mis omane ainult meeste seltskonnale. Leandro jutustas lugusid, mille vaimukusel ja künismil polnud piire. Amatsoonid seintel otse punastasid

ja nümfid peitsid kättega palgeid ning niudeid. Kentaurid hirnusid häämeele pärast.

Prints naeris suure suuga, tõstes klaasi. Ta oli läind vanemaks, tema näojooned toorenend, must juus rippus pulstunult ta otsaesisel. Temas oli seda suurust ja mehisust, mida toob kaasa ainult tapmine.

Vaevalt olid nad sõõnd, kui prints sadulasse hüppas. Kuni teised puhkasid, ratsutas ta üksi metsadesse.

Teda kannustas imelik iha, minna ikka kaugemale, et leida vahest midagi, mis üle kõigi seniste kogemuste. Teda ümbritsevad inimolendid aheldasid ta tõelikkusse. Kusagil pidi algama piir, kus oli kõik ilmvõimatu nagu ta isegi!

Prints kihutas huupi, hoolimata suunast ja valimata teid.

Jatkusid ümarad künkad lopsaka lehtmetsaga. Puusalgad tõusid taeva nagu hiigla-kuhjad. Ojad voolasid küngaste vahel, paisudes järvedeks. Metsamäed heitsid varjusid üle järvede.

Sünge okasmetsa sammastikus oli kollakas hämarus. Äkki tõusis ratsaniku ees kaljusein, millel olid inimnäo jooned. Silmakoopad mustasid süngelt kaljuimaraist kulmude alt, sõnajalad rippusid vurrudena. Suust nirises roostene allik kui veri. Ratsanik vaatles teda silmapilgu. Koletis oleks nagu silma pilgutand, ja hobune norskas pelglikult.

Siis jõudis prints suure jõe ääre. See voolas mudaraskelt läbi metsade. Puud olid langend õõnistet kaldailt, nende ladvad olid voogudes, kuid püsti juured ajasid uusi võsusid. Mõned rampend tüved ujusid pärivett alla nagu mustad krokodillid.

Ratsanik pööris uuesti metsadesse. Ta oli lõpulikult eksind. Kuid temale oli see ükskõik.

Looklev rada viis teda mööda päikeselist nõlvakut eksootilise taimestiku keskel. Mõned topaaskolibrid lendlesid põõsaste ladvul nagu liblikad. Prints peatas hobuse sammu ja vaatles nende kirendust valguse ning varjude vahel.

Siis alanes maa ja harvenes mets. Soiselt pinnalt tõusid mõned kääbuspuud. Nende vahelt paistis üheltpoolt madalale laskund päike ja teisalt kitsas kuusirp. Lähenes õhtu.

Hobune astus aeglaselt, vajutades kabjad musta, muredasse mulda. Sellest tõusid imalkanged lõhnad, mis täitsid rinna magusa ahistusega.

Roosakas taevas pää kohal hõbedase kuuga ja must maa jalge all raskete lõhnadega äratasid printsi hinges igatsuse varjusid.

Tundus nagu mingisugune kahetsus enese pärast. Taeva ääretu avarus avatles üles, kuid maa lõhnad meelitasid alla. Ja ta oleks tahtnud olla peaaegu inimene, kõigi selle ahelatega: vananemise, kannatuste ning surmaga.

Kuid see oli ainult hetkeline nõrkus. Sest silmapilgu pärast muigas prints üleolevalt nii inimlikule kui mitte-inimlikule ja kannustas hobust kiiremale käigule.

Mets lõppes ja algasid soised madalikud. Jõe mudased harud vajusid uniselt ja raskelt mere poole. Siin-sääl läikisid tinased loigud, kaet piimase uduvinaga. Siis laiusid üle pää ulatuvad kõrkjastikud. Papüüruse päevavarjulised ladvatutid tukkusid liikumata. Nende tagant paistis taevarannal linna siluett.

Mingi vaevalt märgatav jalgrada läbistas maremme salamaailma. Seda mööda liikus prints pikkamisi, peletades kõrkjastikust õhtupäikesest punavaid iibiseid.

Siis tihenes taimestik pea läbipääsmatuks. Hobune surus enesele selles rinnaga teed. Kuid

äkki peatus ta madala savionni ees, millel kõrkjastest katus. Onni olemasolu oli nii ootamatu, et prints silmapilguks jahmatas.

Siis hüppas ta sadulast ja vilistas. Samal silmapilgul ulatus avat uksest ta poole kolm püstoli otsa kui pasunat.

Prints pahvatas naerma: „Auväärt kavalerid, püssirohi on teile kallis. Olen prints Androgüün ja teie sõber, kui soovite.“

Röövliid hüppasid välja, tõmbasid laiad kaabud pääst ja tegid reveraansi: „Termigisto, Matamoros ja Spavento dell' Inferno on teie majasteedi teenrid!“

Röövliid kandsid musti mantleid, mille alt paistsid punased kuued. Nende vöövahed olid otse arsenaalid ja nende kannuste läbimõõt oli meeltnasendav.

See oli suurepärane kohtamine, tundmusrikas ja vaba eelarvustest. Siin väljendeti nii palju kaunist irooniat ja üksteise mõistmist, et kohtamist võiks nimetada otse diplomaatiliseks.

Päälik Termigisto kumardas galandilt, hõljutades kaabut, mille suled ulatusid maani, ja palus printsi hääks võtta, mis pakub ausate röövlite kehv kodu.

Vastamisi kumardades ja viisakusi öeldes astusid nad madalasse onni. Kesk lauda oli kivikruus viinaga, selle kõrval praet pörsas, põueoda püsti sisse löödud. Pidu oli olnud hääl algul printsi saabumisel.

Ja pidu jätkus!

Peremehed hoolitsesid külalise eest, nagu võivad seda teha ainult röövliid. Suur karikas tumepunase viinaga käis ringi. Iga lonks sellest pani mühama pää kui tulisõõm. Ja prints kummutas seda meelsamini kui keegi teine.

Nad jõid üksteise terviseks. Nad pidasid üksteise auks kõnesid. Nende hääled paisusid.

Lõppeks oli kõnelus nagu kõuemürin, täis enese ja üksteise ülistusi ning hirmsaid ähvardusi eemalolijaile.

Oleks võimata kirjeldada selle kõneluse aineid ja arengut, — nii mitmekesine ja vaheldusrikas oli see. Ta riivas poliitikat ja naisi, kunsti ja filosoofiat, — üldse kõike, mis taeva ning maa vahel.

Ta laskus alla nukrustava pihtimiseni, avaldades delikaatseid südameasju. Spavento dell' Inferno nuttis kõva häälega, näidates oma paljastet rinda, mis oli tätoveerit täis õrnade tütarlaste nägusid. Tema hell süda oli haavat veriselt nende poolt. Kuid sellest hoolimata oli ta vankumatu kavaler. Ja kes selles oleks kahtlend, selle pääluu oleks ta purustand!

Matamoros kõneles oma vägitegudest maal ja merel. Ta oli üksi kinni püüdnud saada sandarmi ja nende silma ees paljaks röövind kolm karavani. Ta oli noppind Seba kuningaemanda süütuse, kuigi daami kaitsesid kolmsada ja kolm eunukki. Samal hoobil oli ta läbi võtnud ka kuninganna viiskümmend toaneitsit, otsekui kuulus spordimees Herkules.

Tema vahvus oli nii suur, et ta seda isegi kartis. Ta palus hardalt, et seltsimehed teda kätest kinni hoiaksid. Sest muidu ei teadnud ta, mis teeb oma vahvusega.

Termigisto võimed ja huvid olid veelgi laiemad. Ta võttis asju avaramas perspektiivis, nagu see kohane päälikule. Tal ei puudund isegi kõrgemad interressid.

Ja sellepärast usaldas ta printsile, et krahv Moncrif oli mõistnud ta võlla. Kuid tal oli ministri kõrgemale osutava huvi suhtes eriarvamine. Ja seda jagas ka prints täielikult. Ta oli omapoolt päri, et Termigisto Moncrifi üles pooks, kui aga kätte saab.

See kokkulepe lähendas neid üksteisele sõnulehetamatul kombel. Nad jõid sinasõprust ja vaheatasid omad kuued, ilma kummaltki poolt päale nõudmata. Nad kaelustasid üksteist ja põrutasid rusikatega lauale, vandudes igavest vendlust.

See oli nii liigutav, et kõnelus arenes laulupeoks. Tuba oli muutund hämaraks, üksi õhetav viin andis veel valgust. Ja ses õhetuses mürises laul, mis on ikka lähendand isikuid ja klasse, nagu tõendab ajalugu.

Peo ülimal tipul olles kostis väljast sarve hää. Pidulised hüppasid üles, ja silmapilgu pärast ulatus uksest välja neli püstolirauda kui pasunat.

Kõrkjastikust ilmusid Leandro ja Lelio, seirates printsi jälgi. See oli üllatav jällenägemine, mille õuelist jäikust pehendas peagi karikas kanget viina. Ja pärast seda tahtsid nad elada — suurepäraselt ning meelipimestavalt!

5

Üks prints, kaks õuekondlast ja kolm röövlit kihutasid linna poole. Kuu oli tõusnud üle udutsevate maremmade, valades hõbedast valgust. Ses valguses lehvisid ratsanikkude mantlid kui mustad tiivad.

Nad jälgisid jalgradu ja kihutasid huupi. Roog ragises, loigud lainetasid ja hobukabjad pildusid pori. Nad kihutasid üle maremmade kui öised viirastused!

Nad läbistasid udude piirkonna ja tõusid kuivale maale. Jalge all tolmas tee ning ümber hingasid põllud.

Ees mustas pimeduses linn, sünge kui muumia. Kuid linna kõrval, soode ja sadama vahel, punas taevas tuledest.

Siin oli kuhjund vastu linnamüüri majade rāga. Kōik nālĵane, mis ei leidnud päävarju linnas, oli siin; kōik paheline, mil polnud paika kirikute kõrval, oli otsind siin ulualuse. Siin olid kōrtsid, kommejandi palaganid ja rōõmumajad. Ning siia voolas linn isegi, vāsind kirikute pūhadusest.

Kōrgeil ritvadel rippusid suured laternad, valades valgust üle rahvamurru ja majarāga ning punades isegi linnamüüri sūngeid sakke. Rahvasuma, laulurōkatused, riiukisa ja pillide ūrgamine täitis õhku kõrvulukustavana. Valgused ja hāāled tōusid ehana taeva poole.

Prints, õuekondsed ja rōõvliid sūūvisid sesse valgusse ning hāāltesse kui merre. Nad segunesid merimeeste, lõbunaiste, sumptisellide ja kerjaste kilda kui pidule. Nad hingasid māsī vārisevate ninasõõrmetega ja maitsesid kogu kehaga.

Sadama poolt voogasid eksootilised lõhnad: merimehed kaugeilt mailt, paljukeelised, mitmevārvised, rajuilmust tuuldund nāgudega. Nad tulid, vahetasid kulda, ahve ja haruldasi ehteid kallistuste ning viinade vastu. Nad olid nautides aeglased kui ajalugu ja ahned kui ainus silmapilk.

Maa poolt lainetasid maised aurud: kitsekarjased kaugeilt māgedelt, talupojad valmiva vilja lõhnaga, seljas viinakotid. Nad olid aplad ja valimatud, leppides karika asemel kapaga ning voodi asemel trepiga. Nad kohtasid omi tūtred ja õdesid ning nautisid nagu elajad.

Maa ja mere vahel higistas aga linn, mūūes end tuhandel kombel. Ta ahmis raha nii ūhelt kui teiselt poolt, kaubeldes, kerjates ning rōõvides. Ja kesk seda mammonajahti lõbutses ta ise kuninga ning kerjusena.

Maskid rahvamurrus olid tuhandeilmelised, veel ilmekamad aga inimnāod. Oli vōltside neeg-

rite kõrval tõelisi, oli järelteht kuradite keskel õigeid. Oli pahe peitund süütuse taha, oli pahe-
lisem aga süütus ise.

Tõelised kuradid kandsid mungakuubi, sõrmis roosikrantsid. Säälсамас muutusid nad sarvpäis-
teks pisiolevusteks, kadusid rahva jalge vahele, ronisid kodanikunaise rinnale. Istusid säääl rindade vahel, kõigutades sõrgu üle riideserva, soe ja mugav olla.

Palaganiuksed olid pärani kui põrguvärad. Tolad hõiskasid esilavadel, kõlistades kellu ja puhkudes pasunaid. Teised saalisid rahva seas, kutsudes kundesid ja sõimeldes hirmsalt omavahel.

Miimid ja histroonid andsid etendusi. Üle tänava tõmmat kõiel kõndis akrobaat, sääred tulevalgel verekarva. Žonglöörid tantsisid odade vahel, ise vilistades kui linnud. Indiamehel raiuti pää otsast, kuid ta võttis selle kaenla ja läks. Tulesõojad õgisid leeki ja lasksid tagant suitsu.

Kõrval esines doktor Faust veel suuremate imedega. Ta ilmus kuradiga, nimetet Mefistofeelseks, ja laskis sel muutuda kordamööda puud-
liks ning kauniks naiseks. Puudlit nimetas ta Prestigiariks, naist illusaks Heleneks.

Pisut eemal hooplesid kaptenid Cocodrillo, Cucururu ja Bonbardon. Nad kandsid ääretu laiü kaabusid ja nende mõõgad olid nii suured, et takistasid liikumist. Nende makaroni-stiili kõned olid ropud ja hääled kõmasid kui kõu. Kuid nad põgenesid meeletult, kui doktor Bucephalus sihtis neisse ilmatusuure klistiirpripsiga.

Rahvas hingas raskelt ja higiselt, hoides kuk-
ruid ja naerdes võimalikult odavalt. Ta parvles kongide ees, kus müüdi vorste, makaroone ja õlut. Ta õgis silmade ning suudega.

Valvurid jälgisid vargaid, tehes rusikatega teed. Naised vigisesid sõdurite käte vahel, rinnad

rahvamurrus taignana kokkusurut. Kerjused röökisid võistu, kuulutades omi haigusi ja haavu kui kallimat kaupa.

Herrad ja röövlid liikusid esialgu koos. Nad jõid viinasid, mis maitsesid kui mürgid. Nad segunesid rüselustesse, mis olid fantastilis-jälgid. Ja nad joobusid nii ühest kui teisest.

Lelio ja Spavento dell' Inferno olid üksteise leidnud. Nad istusid kaelatsi kõrtsilettide ees ja halisesid ühiseid pettumusi. Lelio kaebas röövli rinna najal neist valudest, mis tõi talle vooruslik Amaryllis. Ja Spavento needis oma Roosat, kes oli valelik kui hauakiri.

Kuid siis kohtasid nad ühes kõrtsis kaht markitanti. Nende rinnad olid nagu Paabeli tornid. Ning õnnetud armastajad lohutusid.

Leandro ja Matamoros võtsid ette hulljulgeid tormijooksusid. Nad valdasid kogu röömumaja. Ja kui neile kallale tungiti, siis pildusid nad vaenlasi patjade, viinaankrute ning alasti naistega. Nende ümber lendlesid purustet patjade suled kui püssirohu suits lahinguväljal. Ja sellesse uttu nad kadusidki.

Prints ja Termigisto ekslesid sadama urgastes. Pimeduse ja tulede yahelt hoovas tõrva, kaneeli ning safrani lõhn. Äkki avanes jalge ees must vesi. Pimedas välgatas nuga, keegi uppus laineis ja keegi jorutas laulu. Sadamas seisvailt laevult kostis pillihääl ja tants.

Nad pöördusid tagasi kõrtsidesse. Tõrvaste leek valgustas nende õudseid nägusid. Printsi pale oli muutund tundmattuseni. Ta puuduvate hammaste kohad mustasid näos, kui ta täiest kõrist naeris. Ta habe oli musta tuustina segi.

Rahvamurrus muutis ta alalõpmata kostüüme ja maskisid. Ta oli mustlane, moorlane, laevur ja

timukas. Ta rändas ühest salgast teise. Tema sõprusel ja vaenul polnud piire.

Ühes sadama kõrtsis kohtasid nad tuttavaid.

Sääl oli paater Benedictissimus maskis, mis peitis kogu ta keha. Lord Byron oli sääl oma ametikohuste täitmisel, näol kaks maski — üks silmil ja teine lõual. Aga poeet Lelian maskeeris end ainult sellega, et hoidis mustlastüdrukut põlvil.

See oli kaunis jällenägemine, kus kohtasid üksteist valitsuse ja kiriku, luule ning röövlite edustajad!

Nende kõnelus, nii palju kui selleks jäi aega joomise, kallistuste ja kakeluste vahel, oli vaimurikas ja meeltülendav. Hoides ühe käega viinakarikat ja teisega tüdrukut deklameeris nüüd Lelian oma soneti printsessi alusriietest, mis jäi hommikul esitamata.

See oli suurepärane poees! Eriti ta kaks viimast rida, mis moodustasid apoteoosi hermafrodiidi pükste kirjeldusega ja mille assonantsriimides peitus nii palju perversiteeti, kuid ühtlasi ka sügavaid kõlblisi veendumusi.

Ikka imeväärsemaks muutus ümbrus ja olukord. Prints oli juba otsekui mitmes kohas korraga. Tema janune hing ahmis nägusid, tulesid ja liikumist. Naturalism puhkes tema ümber ja temas eneses.

Ühes kõrtsis sattusid nad riidu, mille põhjused on teadmata. Nad vehkisid mõõkade ja taburetidega. Punane vein ning veri voolas segamini.

Termigisto, kes oli haarand kassina kriimustava Pierrot ja keerutas teda sääripidi kui lingupaela, röökis hirmsa häälega:

„Olen Ter-r-rmigisto! Olen üleilmiline sandiks-lööja, maavärisemise ja välgu poeg, surma sugulane, kõigi santlaagrite päalik! — Hoidku eest, kel elu armas!“

Madrused käärised käikseid üles ja kiristasid läbi hammaste: „Porca-Madonna!“ Kuid kui Termigisto nii kaua oli keerutand, kuni ta pihku jäid ainult Pierrot sääred, siis põgenesid vaenlased kabuhirmus.

Teise kõrtsi sisse astudes kuulutas röövli-päälük:

„Olen Ter-r-rmigisto! Olen ülendet türkla-seks ja kuradiks! Ma söön igapäev kümme juuti ja muid karikatuure! Homme poon mina linna turul võlla krahv Moncrifi! — Põgenegu, kel elu armas!“

Silmapilgu pärast oli ruum tühi. Prints ja Termigisto istusid ümber lükat laudade keskel. Kõik oli vait. Oli silmapilk nukrust ja endasse süvenemist. Meeste verd täis imbund silmad unistasid. Siis jätkasid nad teed.

Uuesti sadamasse jõudes sattusid nad kõrtsi, mis oli täis neegreid. Tunglad heitsid valgust nende higistele nägudele. Nende kõrvarõngad läikisid ja hambad välkusid.

Neegrite keskel istus naine, kelle mustad juuksed olid päälaele sõlme seot, paljastades vol-dilist kaela. Tema otsaesisetu nägu oli rasvane nagu kott. Ta oli nii lihav, et taignana valgus kolmele istmele. Tema kostüümi kuulusid ainult rõngas ninas ja punane lint keha ümber.

Ta hoovas välja kohutavaid lõhnu. Neegrid tema ümber olid purjus.

Äkki tundis prints silmipimestava iha tõusu. Miski temas tõmbus kokku ja sirutas välja. Ta oli nagu Apis, kes on murdnud templi müüri ja näeb päikesepaistelisel niidul karja.

Ta tormas neegrite kallale ja Termigisto temaga. Neegrid kahvatasid vihast. Nende valged silmamunad keerlesid ja vabisevad huuled pune-tasid veel enam. Nad röökisid nagu sead tapalaval:

„Ahii! Margodami! Šambara, Korana — ahii!“

See oli silmipimestav lahing, kus vihisesid rusikad ja välkusid noad. Neegrid purid hammas-
tega ja virutasid vaenlast oma päädega, mis olid nagu müürimurdjad.

Kuid nad löödi armuheitmata välja. Nad kadusid huludes hämarusse, ja Termigisto kihutas neid taga, niisama huludes.

Naine istus, suu laias naerus, ja vaatles lahingut. Ta jõi mõne lonksu viina. Lahingu lõppedes tõusis ta ja läks õõtsudes kõrtsi taga-
ukse poole.

Prints järgnes talle.

Kõik virvendas tema silmis. Negressi keha kaunidused tõistusid mitmekordselt. Tema ihaldetavus oli ülesrääkimatu. Printsi kirg purskas kui kraater.

Kesk mudast õue mustas pimedas väike maja. Toas paistis kuusirbi valgel kesk savipõrandat hiiglavoodi kui tapalava.

Ei midagi muud kogu majas, nagu kogu maailmaski!

Neegritar vajus voodi ja prints temaga. Nad olid elajad ja elajalik oli nende armastus. Nad jäid kauaks sinna.

Tõustes oli printsil imelik tundmus, nagu oleks tal täna veel midagi tegemata jäänd. Midagi, milles oleks kulmineerund kogu ta olemasolu mõte. Ja ta tuikus välja, jättes negressi lihamäe liikumata lamama.

Kõik oli vait. Kõik oli pime.

Kuid vaevalt oli prints tänavale jõudnud, kui kolm ihualasti neegrit ta kallale langesid. Ta nägi neid ainult välkuvate hammaste tõttu. Ta torkas kaks kallaletungijat pistodaga surnuks, kuna üks kadus huludes pimedusse.

Prints taarus üksi kesk tänavat. Inimesed olid viimseni kadund, tuled kustund ja kuugi looja läind. Taevas särasid ainult mõned heledad tähed. Printsi käed tilkusid neegrite verest.

Ta kukkus pimedas kuhugi, roomas mööda mudast maad, ajas enese uuesti püsti. Tema pää kohal mustasid linnamüüri sakid.

Ta toetas seljaga vastu müüri. Tema nägu paistis pimedaski läila ja hirmus. Ta oli vana ning vastik kui poolmädand korjus.

Kuid nõnda seistes hakkasid ta jalad pikka-mööda müürist eemale libisema. Tema juuksetu kukal rabises vastu müüri kive. Ta langes istuli, paindus siis pikali kui ront.

Ja ta vajus korinal unne, et ärgata hommikul uuesti — kas kuningatütrena või söepõletajana, lamburneitsina või merimehena kaugeil ulgusetel — kas mina tean!

— Mina olen väsind teda jälgimast.

1925.

RÄNDAJA

Allan ärkas laias, pehmes voodis, mida kand-sid neli jalga kui sambad. Päike paistis rue Monsieur le Prince'i poolt sisse ja läikis vastu kaminapeeglis ning selle ees oleva rokokoo-stiili kella klaaskuplis.

Allan sirutas ja ohkas väsinult. Rokokoo-stiili kell ei käind, kuid ta arvas päikese järele kella olevat kümne paigu.

Tänavalt kostis jalamüdin ja vankrimürin. Odéoni poolt kandus omnibuse ragin ja mingi ebamäärane kumin. Siis nägi Allan üle tänava vastupoolse maja seinal nagu igal hommikul ärgates marmortahvlit kirjaga, et ses majas oli eland filosoof ja sotsioloog Auguste Comte.

Allan tundis päikese soojust ja õhu kergust teispool aknaid, kuid ühtlasi üllatas teda mõist-matu meeleraskus. Ta oli end hoidnud eelmisel päeval nagu Cervantese kuulus klaaslitsentsiaat, vaadelnud Clynis ainult vanu tapeedimustreid ja istund õhtupoolikul vaikselt inglise konditoreis Luxembourgi aia ääres. Kuid tal oli tundmus, nagu oleks ta eland läbi kõige fantastilise-maid sündmusi, mille mälestus viirastas veel ta unedeski.

Ta oli näind mingi rännakuid ja eksimisi kaugeil ajataguseil mail, tolpool ruumi. Kuid need sündmused sulasid ta mälestusis ainsaks ahastuse ja abituse meeoleluks, milles avatles teda ainult mingi unenäolise sülfii vari. Ta ei taband ühtki selle piirjoont, veel vähem nägu, kuid ta tundis eneses nägemuse silmade lohutavat rahustust. Selle olevus sulas ühte õhuliste sinilooridega, mis lehvisid läbi avaruse küi pilved pehmed ning kadusid.

Allan ohkas jälle, tõusis ja riietas enese, tundes kogu aeg siin-säääl neuralgilisi valusid. Luges siis üht kodumaist lehte, mille oli toond post, ja kirjutas ühe kirja, püüdes alles hoida veel ühendust välisilmaga. Sulgedes kirja pikka esteetilisse ümbrikku, tundis ta jälle imelikku unenäo-tundmust. Ta pani kirja kõrvale ja laskus seljatoe najale.

Kui vaikne ja rahulik oli siiski ta korteris! Kui palju oli esemeid, mis äratasid unistusi ning aitasid unustada välisilma!

Madalail riuleil olid reas raamatud, mille paljas nägemine pani kiiremini tuksuma ta südame. Ta ulatas käe, võttis oma jumaldet Flaubert'i „Püha Antooniuse kiusatuse“, Alphonse Lemerre'i gratsiöösis väljaandes, ja lehitses seda. Üks koht paelus ta silmad, juba nii mitmes kord. Ta luges seda pikkamööda ja vaikselt häälega, paar korda:

Je peux faire se mouvoir des serpents de bronze, rire des statues de marbre, parler des chiens. Je te montrerai une immense quantité d'or; j'établirai des rois; tu verras des peuples m'adorant! Je peux marcher sur les nuages et sur les flots, passer à travers les montagnes, apparaître en jeun homme, en vieillard, en tigre

et en fourmi, prendre ton visage, te donner le mien, conduire le foudre. L'entends-tu?

Kuid säälsamas kukkus raamatu vahelt pörandale kitsas paberleht. Allan kumardas, tõstis paberi ja luges järgmised read, kirjutet ta enese käekirjaga, nii mitu aastat tagasi:

„Sest sündinu sureb kindlasti ja surnu sünnib kindlasti jälle. Sellepärast ära leina seda, mida ükski ei või takistada.

„Kõik olevused on algseisukorras nägematud, ilmumatud, keskseisukorras nad ilmuvad, oi Bhârata! ja surmas saavad nad jälle nägematuiks. Mis üle oleks siin kurta!“

Need olid kaks suttat „Bhagavad-Gîtâ'st“, mis teda kord nõnda oli paelund.

Allan tundis äkki meelegohis valu. Ei, mitte seda! Ta pistis ruttu paberi raamatu vahele ja pani selle kõrvale. Mitte enam seda! See oli liig kange talle. See oli mürk, absint, ta kartis seda. Ta sulges silmad.

Kuid kogu maailm oli seda täis, igas raamatus, mis ta luges, igas kunsttöös, mida vaatles, tundis ta seda. Ja ometi oli see veel ainus, mis teda elus huvitas. Ta tundis, kuis sirutas end nagu alkohoolik selle poole, hoolimata mõistuse meelegeitlikust vastupanust. Kogu ta elu oli ainult veel selles.

Ja mis ajast algades? mõtles ta. Kas võis seda üldse piirata mingi ajajärguga? Kas polnud see hiilind ta juure tasa ja tähelepanemata, kuni valdas lõpulikult, nagu Maupassant'i tema Horla? Kuna lõppes tõeline olemasolu ja algas see, millele oli isegi une nimetus liig selge ning mõistuslik?

Kuid ta tundis enese olevat ometi täiesti normaalse. Ta hindas ümbrust õieti objektiivselt. Miski polnud muutund ta teadvuses, pääle ta enese. Ja keegi polnud seda siinamaale aimand!

Ta sai vahetevahel kokku vanade tuttavatega. Ta kohtas neid Bernheimi juures, kontsertidel või Luxembourggi aias. Ta käis vahel koguni nende pool kodus. Siis rääkis ta palju, vaidles kunstist, jõi veini, ja keegi ei märgand midagi.

Ning koju tulles oli ta meel kerge, nii lõpmatu kerge. Ta oli puudutand jälle reaalelu, ta hing oli surund enese vastu terve ja elurõõmsa hinge põske, ta tundis veel nüüdki selle magusat soojust. Ja ta vajus omas laias voodis rahulikku unne.

Kuid magades kandsid teda uned võigastesse ilmadesse, kus ei paistnud enam taevased planeedid, vaid saatsid valgust viirastuslikud kuud õudsete kellerkummide all... Ja Gustave Moreau julma ilu oli nii palju... Või tõusid fragmentaarsed maastikud, kui vanul meistreil, obeliskilised künkad, mille tipus tuulikud, ja sinised taevarannad nende taga, kuid ah! nii võõra, nii võõra sinaga! Või ta ei näind midagi meelil tabatavat, vaid tundis ainult miskit muusikalist meeoleolu, miskit meloodilist pilti Florian Schmittist või Ducas'ist: soo kääbuspalmidega, iibised õhtuehas, ja tema üksi, kehatuna, varjuna, peaaegu muusika akkordina... Ja ta võpatas istuli, täis ahastust.

Kuid ta teadis: uni pole kellegi tõendus. Uni on tühi, uni on vari, mis ei kannata tuulehingust. Ta võis neid ise esile kutsuda nii palju kui tahtis. Ta tundis nende loogikat ja valitses nende üle, nagu iga mõttekujutusrikas magaja. Ja ta oli omal ajal hulland, mässand, katsetand tuhandel viisil unedega. Nagu joomar oli ta priisand ja pannud toime kõige kohutavamaid uniorgiaid. Ning nüüd oli see talle igav.

Kuid oli midagi, mis oli õudsem kui kõik uned. See oli nägemus kesk päeva, heledal tänaval, lahti silmi, otse enese ees. Ta tahtis neid omas mälus segada unedega, või, veelgi parem, loetuga. Ja nii uskus ta ikka, et oli lugend hindust, kes tänaval vastu tulles oli tahtnud kohendada turbaani, kuid oligi võtnud maha oma päa. Ja teine kord eksis ta Bastille platsil metroo vaksalist tõustes ühe muinaslinna varemesse, mille ühel serval kaevasid Schliemanni päivilised, teises aga liikusid šakalid. Ta kõndis kaua ja otsis Pariisi, kuni leidis enese Revolutsiooni turul, pooleli söödud mandariin-apelsin käes. Ja ühel päeval nägi ta Tuileries's ainult mustanahalisi ja kuulis õudist keelt . . .

Kuid harilikult olid nägemused ainult silmapilksed: mõne möödamineja ebaloomulik liigutus, äkiline valgustuse vahetus või ainult ta enese mõte, millel polnud mingisugust loogilist tekkinispõhjust, kuigi mõte ise oli täiesti loogiline. Ja see mõtteline viirastus viskas ta silmapilkselt ühest olemasolupiirkonnast teise, kõige kauge-masse, katkestades mõneks minutiks igasuguse kokkupuute ümbritseva tõelikkusega.

Kuid nii kuis ta kartis neid nägemusi, niisama avatles teda nendega mängida. Ta peatus Seine rannal, toetus rinnuli vastu kivist käsipuud kümnekonna vaateleja kõrvale ja hakkas vahtima alla jõe šokolaadipinnale. Kuid peagi muutis ta oma vaatluseseme värvi: jõgi muutus terashalliks, siis tumeroheliseks, siis tõusid tast kiired nagu raadiumist, ta tundis neid enesest läbi tungivat ja mitte üksi enesest, vaid kõigist neist, kes olid ta kõrval. Ta nägi neid kõiki läbi! Ja kirjeldamatu rõõm valdas teda silmapilguks selle üle, et ükski ta kaaslasist ei aima tema nägemust. Seine aga veeretab omi kollaseid laineid . . .

Teine kord hakkasid tekkima loetava teksti vahele pikkade tükkide kaupa mingi võõrad, kuid joobnustav-kaunid katked. See võis olla ka kõige labasem uulitsaleht, mis võimaldas talle selle naudingu. Vahel tundis ta seda võõrast teksti, vahel oli see aga üllatavalt uus. Mõnikord leidis ta katkeid „Tuti-Nameh'st“ või Saadi „Viljapuuaiast“, säälsamas mõnest uueaegsest romaanist või reisikirjeldusest. Siis pani ta raamatu käest ja hakkas jätkama seda, mis lugedes jäi äkki pooleli. Ümber aga kihas kafee või kilkasid lapsed diabolot mängides ning päike paistis.

Muuseumites andus ta mõttekujutus otse orgiatele. Ta kartis neid ja igatses ometi nende järele. Ta armastas seks eriti Trocadero muuseumi, nii selle neegrikunsti kui Mehiko ja Indo-Hiina osakondi. Neegrite puu- ja plekkskulptuur mobiliseerus ta ees otsekui suureks sõjaväe manöövriks. Punased suled heljusid, kardkilbid põrisesid, ja Allan nägi Yucatani muumiaid liikuvat enesest mööda, avavat ukseid ja ruttavat mööda kallakut alla, kus purskkaevude ning bassäänide juures tukkusid metallninasarvikud. All keldris peatus ta eriti seitsmepäise ja kümnesüüalase kiviussi ees, pani käe selle pääle ja tundis, kuis ta lainetades tõusis ning laskus. See oli nii hirmus ja magus, et ta oleks tahtnud sest ühelegi inimesele rääkida.

Kuid ta kartis oma saladuse paljastust. Ta kartis, et löikab sellega eneselt viimse taganemistee ja põletab viimse silla. Seni oli see kõik ainuüksi tema jaoks, kõik oli peidet ta aju-desse, sellest ei aimand välisilm veel midagi.

Kui palju on selles tõelist? küsis ta eneselt. Kus lõpeb piir tõelise ja kujuteldu vahel? Kahtlemata tundis ta ise selget vahet mõlema maailma

vahel, kuid ülemineku silmapilk oli ebamäärane, udune ning saavutamatu. Kas polnud võimalik lükata seda edasi-tagasi, kas polnud see kõikuv ja kas ei võind mõlemad maailmad kord lõpulikult segineda? —

Allan avas võpatades silmad. Oli kulund vahest poolteist minutit ajast, mil ta andus neile mõtteile. Ta pühkis väriseva käega üle otsaesise. Kui helevalge oli toas! Tolmkübemed keerlesid valgusvöödis. All tänaval pakkus kärumees heleda häälega tomaate ja peterselli.

Nüüd ümbritses Allani ainult fantastiline kurbus. See oli otsekui midagi ainelist, mingi fluuid, mis voolas nägematust maailmast, kuigi mitte rohkem aeline, siis vähemalt nii palju kui on seda lillelõhn. Ja ta oli äravõitmatu, sest et oli põhjusetu ning ei olenend väliseist tingimustest. Ta tõi kehalist valu, põletades pääd ja rinda nimetu tulega.

Allan surus kaabu pähe, astus välja ja laskus mööda nagisevaid treppe alla. Kojanaine teritas teda ja keegi herra läks tast mööda. Allan peatus välisuksel, pisut üllatet sest võõrast. See oli atleedilise välimusega, tõmbi ja toore näoga, pääs tsilinder. Ta vaatas mööda minnes vastiku muigega Allani otsa. Ta liigutusist ja puisest näost võis oletada, et ta polnud prantslane. Teda võis pidada segavereliseks ameeriklaseks, peaaegu rusikavõitlejaks.

Äkki võpatas Allan ja tundis kuuma hoogu kehas: kojanaine naeratas võõrale herrale nagu igale majaelanikest, küsis oma kurgu häälega: „veel tagasi, herra —?“ ja nimetas Allani nime ning ulatas võõrale toavõtme, mille Allan äsja kojanaisele oli jätnud.

Allan tahtis silmapilk tagasi pöörduda ja eksitust selgitada, kuid miski sidus ta jalad otsekui

ahelaisse. Ta mõte oli kui tardund. „Kas jälle?“ sosistasid ta veretud huuled, ja ta vaatas surnud pilguga enese ümber.

Oli selge ja karge septembri hommik. Ümber mühas suurlinn, ruttasid inimesed, veeresid rattad. Aga tänava otsas sirutus Eiffeli torn kui kaelkirjak üle linna.

2

Allan seisis laevaninas ja vaatas vette.

Meri sinetas ja lillatas pärlmutrina. Päikese laigud laienesid, kumerdusid ning purunesid, laeva neisse lõigates. Oli sügav vaikus. Kuuldus ainult laevamasinate kauge mürtse.

Siis lähenesid jälle saared. Mõni üksik punatornidega villa tõusis puude haljusest, pärani akendega, aknais laeva järele vaatavate inimestega. Siis kadusid inimesed, kadusid villad. Jatkusid saared must-roheliste okasmetsiga, punased ja valged kaljud nagu merihambad, mille vahel pöörles laev aeglaselt.

Allan ohkas sügavalt: milline rahu — ometi kord!

Ta oli põgenend Seine metropolist. Siis oli jäänd selja taha Kaarel XII päälinn. Nüüd kandis teda laev Põhja kergesse avarusse. Ta tundis vabanemist kogu olevuses. Lõppeks ometi unustet kohutavad kiusatused, ees ainult vabadus ning rahu!

Ja ta vaatles kui nõiut vett, mis tõusis laevaninas ning jooksis laiali kahe tiivana. See polnud enam vesi, vaid želatiin, painduv klaas, sula hõbe. Ei mingit mulli ega vahtu, vaid kaks saledat volti, mis jooksid sel imelikul peeglil. Näis, nagu poleks laev liikund, vaid need kaks lainet. Jooksis mööda vesi, liuglesid kaljud, kandis tuul valgeid pilvi, aga seisis laev.

Ja Allan mõtles:

Kas ei leidu hüpoteesi, et kõik materiaalsed nähtused on ainult algaine eri liikumisstaadiumi avaldused? See on kiiruse küsimus. Ta oli näind hiigla-jõulise surve abil demonstreeritavat veejuga. See oli kaotand kõik vee tunnused — värvi, raskuse ja märguse. Ta oli kõva nagu mingi metall. Kui teda kepiga löödi, siis kargas see eemale, ilma märgumata. Ainult mõõgaga sai tast mõne killu, mis avaldasid jälle vee omadusi. Nõnda saab kõik omad tunnused ainult liikumisest, mis on kord olnud või on praegu.

Ja kas ei peitu ka inimeste erivus ainult nende hinge liikuvuse erivuses? mõtles ta. Ühed liiguvad loiuult ja sihitult. Teised tormavad aga tulikiirelt kui meteorid, ja neist saab vahest terrassaabliga mõne killu. Kuid kas pole võimalik veel vägevama kirega hinged, millesse ei löika isegi teemant mõra? Need oleksid üliinimeste hinged.

Ta vaatas enese taha piki laeva. Värskest värvit päästevened valendasid, üle kaptenisilla valge käsipuu punas tüürimehe otsaesine, kuuldus aegajalt märgukella tilin otsekui suurte peekrite kokkulöök. Suits tõusis korstnaist mustade jugadena ja laius üle arkipelaagi. Laev näis omas lumivalges puhtuses nagu suur mõistuslik olevus, kes rändab rahulikult ja teadlikult oma rada.

Kuis meeldis Allatile jälle inimkonna mekaaniline ja tegelik kultuur! Nagu siin see üksik laev, nii löiksid tuhanded keulad vett maakera ümber. Tormasid kiirrongid, metroovedurid ja autod. Zeppeliinid ajasid end avarusse nagu hiigla-sigarid, lendurid tõusid õhku veelt ja maalt, et tiivutada üle Gaurisankari ning Ararati. Mis tähendaks neile veel üks veeuputus! Issanda tulv ei hävita neid, kes liiguvad merimadudena mööda ookeani

põhja või tõusevad lohedena pilvisse. Mis on mere tõus ja mõõn neile teraskehalisile ja teemanthingelisile, kelle mõte liigub tuhat korda kiiremini kui Noal ta vanas lodjas!

Oli terve ja joobnustav rөөm ses mõttes. Allan äiutas seda kui last, kes kasvab silmnähtavalt. Ja ta tundis enese kasvavat ühes selle mõttega.

Ah, vägevaks, terashingeliseks tahtis saada temagi! Visata enesest kõik loiud unistused, pöörduda selg neile kiusajaile, kes olid teda ümbritsend. Tõusta neurasteeniku spleenist kui merikotkas, jõust pakatava rinnaga!

Ta võttis kerge spordikübara pääst, pühkis üle otsaesise ja tundis, kuis pehme tuul vaevalt liigutas ta juukseid. Nii hää, nii hää oli õhu puudutus, milles tundus mere soola kargust ning joodi lõhna. Läbi valge ülikonna tungis see voolav õhk, puudutades liikmeid otsekui avaruse paitus...

Äkki tundis ta kellegi lähedust ja pöördus järsku.

Otse ta kõrval seisis laevaninas noor naine, heledas ülikonnas, üks küünarpää toetet laevaservale, teine käsi rippu keha mööda alla. Ta pääs oli lai inglise kübar, millest laskus pikk sinine loor, ja sellesse oli mässit ta allarippuv käsi.

Allan tegi jahmund liigutuse, sest naine oli nii lähedal talle. Laeval oli üldse vähe reisijaid: üks kongressilt saabuv pastor, paar vana daami sülikoeraga, mõni saksa turist, kolm kaubareisijat, kes kaarte mängisid, ning all salkkond Ameerikast tagasisõitvaid väljarändajaid. Kuid seda noort daami polnud ta kuskil näind. Oli nii ebamugav ja ebaviisakaski nende lähedus. Kuid siis kogus ta end ja jäi paigale.

Naisel oli kitsas nägu, pooliti looriga varjat nõtke kael ja sale keha. Ta näonahk oli läbi-paistvuse ni klaar ja haiglaselt hingestet. Allan oli näind neid tüübilisi inglise noori tüdrukuid Dieppe'is ja Ostendes, kus nad melankoolselt unistasid ning kirglikult ratsutasid. Kuid mis siin tema tähelepanu üllatavalt paelusid, need olid naise silmad.

Need olid pikad ja kitsad, varjat pikkade ripsmetega, mille alt paistsid otsekui lillakashallid kalliskivi-ovaalid. Naine seisis kolmveerandpöörangus Allani vastu, ja see nägi mõlemat ta silma pea ühte viisi. Oli nii sügav süvenemiselme neil silmil, et see ulatus peaaegu tarretuseni. Ja nüüd märkas Allan ka seda imelikku ninälõiget ja otsaesist, mida ei arvand varem iialgi olevat näind ühelgi elulisel olelusel.

Naine seisis Allanile nii lähedal, et oleks pidand kuulma isegi mehe lõõtsutavat hingamist, kuid ta ei näind teda tähelegi panevat. Ja Allan kaotas igasuguse tagasihoidluse. Ta nihkus haiglasest uudishimust aet naisele veelgi lähemale. Ta silmad imesid kinni selle silmisse.

Ja siis nägi ta äkki vastuhelki naise violetes silmis: pärlmutrine meri, saar paari palmiga, palmi all istus atleedi välimusega mees, punane turbaan pääs, aga saare taha kadus laev kolmenurgelise purpurpunase purjega ja laeva keulas seisis naine sinises looris.

Allan vaatas ehmatades üles. Kuid ta ees oli lage meri, kaugel taevarannal mustasid mõned kaljused saared. Päike oli vajund madalasse ja meri tumenes.

Ja jälle nägi ta pilti naise silmis: turbaaniga mees hüppas üles, sirutas atleedilised käed laeva poole, jooksis selle järel, ahastusilme näol, ta ringutas käsi, avas suu, võis aimata ta mee-

heitlikku kisendust, nii et paar sinist lindu palmidelt õhku tõsis... Aga ümber oli saare kollane liiv ning silmipimestav meri kui konnakarp.

Allan tundis teravat tuiget ajus, nagu raske päävalu eelkajastust. Ta põlved löid värisema, käed higistusid, ta lõõtsutas raskelt. Siis pomises ta, võttes kokku viimse jõu, et äratada end ning kaaslast:

„Mylady!.. Mylady!..“

Kuid see pööris vaevalt pää ta poole, tegi mingi ebamäärase viipe laskuva päikese sihis ja sosistas midagi otsekui tundmatul keelel. Kuid kuna ta sõnad näisid nii ebamäärased ja kauged, loitsid tema silmad sõnulseletamatut intiimsust ning lähedust. Ei iial olnud Allan elus näind niisugust pilku, millega võrreldes ema ja armukese vaade oli külm ning karm. Oli otsekui aasta-tuhandete sõprus ses pilgus, valus kaastunne, haletsus ja tajumine, otse füüsiliseks saand kõigesse süvenemine ning kõige mõistmine.

Siis pööris naine ümber ja lähenes aeglasel sammul laeva treppidele, pööris veel kord ümber ja vaatas Allani poole, ikka üks käsi üles tõstet ja teine loorides, ning kadus siis alla.

Allan oli kui naelutat kohale. Ta suutis vaevalt pääd pöördä ja näha, et päike oli laskund juba mere pinnani, see raskelt punas ja laev heitis enesest sügava violeti varju veele. Siis astus Allan paar sammu, peatus jälle ja pühkis otsaesist. Kõik oli kui unes.

Ta ei märgand enam ise, kuis kaptenisillale tõsis, vanale merimehele lähenes ja ükskõikselt küsis, kuhu sõidab see noor inglise daam. Kapten pööris oma tuuldund näo ta poole:

„Missugune daam?“

„Kes praegu seisis minuga laevaninas.“

„Meil pole ühtki noort daami laeval,“ vastas kapten, pöördes pilgu jälle merele.

Ka see, mõtles Allan, tuikudes hajameelselt trepist alla, ka see on juba varem juhtund. Eks jutusta sellest suur luuletaja oma põhjamaa Fausti, Cagliostro ja Igavese Juudi kodumaale jõudmise loos. Kui kaugel paistis juba Norra rand, torm merel tõusis ja Gynt tundmatu herra järele päris, siis vastas kapten niisama: meil pole sarnast laeval.

Allan peatus käsipuu najal ja vaatas vette. Laev näis liikuvat kiiremini. Vesi voolas, hõõrudes vastu laeva külgi, mullid keerlesid, ehist roosad ja punased. See pilt äratas kui väikese nire Allani endisest mõtteojast. Keerlesid vahu mullid, keerles üksainus sügav ja salat mõte:

Ikka kiiremini, kiiremini liigub üliinimese hing. Kas ei võta ta lõppeks niisuguse hoo, et tema materiaalsed kehastust enam ei näegi? Muutub läbipaistvamaks kui klaas, ja nii kõvaks, et teemantki ta kallal on pehme nagu tina —?

Ta teadis olevat läbipaistvaid kalu, mida vees ei võind näha ja võrgus võis tunda ainult raskuse järele. Kuid kas ei võind olla ka nägematuid inimolevusi? Jah, inimesed! Kui olid kord nägematud salamandrid, keda võis näha ainult tulest läbimineku puhul, kas ei võis siis olla üliolevusi inimeste hulgas, keda võib näha ainult siis, kui nad lähevad läbi teatud mõtteleegi? Ühelainsal silmapilgul, mil on keskendund kõik mõttejõud kui ajude tuliklaasi, mil inimene on muutund üheksainsaks mõtteks —?

Allan hingas ahmides õhku. Hämaruses, mis teda ümbritses, tundis ta valjumalt mere lõhna ja laeva rütmilist õõtsumist. Kihutas laev vastu kaugusele ja ööle. Kas ei paistnud juba taevarannal riba madalat vesihalli maad — kauge

Põhja mandri randa? Ah, sinna ruttas Allan, et unustuda ja puhata raskeist unistusist! Kuid kas ei kannud ta sinnagi kaasa omad mõtted ja unistused? Kas on kohta väikesel maakeral, kuhu nad ei ulatuks, kus pääseks nende joobustavast ning kohutavast mürgist?..

Nüüd mõistis Allan: ta ei võind maitseda inimkonna füüsilist üliinimsust ja tehnilist edu, ilma et tal nende taga ei viirastaks sügavamad perspektiivid. Kui tõuseb piloot aeroplaanil kõuepilvisse, siis lendab ta mõte sinnasamma. Kui on peenenend masinate mehanism täiuseni, siis peab peenenema ka nende looja hing. Peeneneb teemanthing teraskehas!

Tema oli ainult vaene katsetaja. Ta püüdis oma ajuga kinni neid raadiosõnumeid, mis on lähetand muilt planeedelt avarusse täiuslikumad olevused. See oli nii valus, nii lõpmatu valus! Ta oli progoon, kes peab läbi kannatama kõik aimlemisvalud, kuni loob kord geenius õiged aparaadid. Ta oli üliinimese eelkäija ja süütas oma ajudega seda tuld, milleks teised kord tarvitavad Inglise ja Ameerika kivisöe tagavaru, päikese soojusenergiat, kuu keerlemisjõudu, mere tõusu ja mõõna ning maa külgetõmbamisseadust, võib olla, isegi inimkonna egoismi ja erootilist energiat. Kõike seda võib vahest kord vangistada masinasse nagu õhu elektrit ja kasutada ennem tundmatuiks otstarbeiks. Temal oli see nüüd keskendund ainult ajudesse, vaestesse, valutavaisse ajudesse...

Oli läind juba õieti pimedaks. Allan laskus trepist alla laeva sisemusse. Seinä tühemes paljastusid talle masinad, hiigla-vändad tõusid ja laskusid rütmiliselt, punases valguses pingutas pool-alasti mees lihakseid, otsekui isegi osa masinaist, näkku pahvas vulkaaniline kuumus ja õlide

vänge lõhn. Allan läks vankudes mööda pikka koridori, leidis oma kajuti ukse ja avas selle.

Elekter põles kristallises lambis vastu peeglit, ümar aken näis must, punane mööbel ja vaip põrandal verirusked. Kokkupandaval toolil istus äsjane naine sinises looris, käed rüpes, silmad tõstet üles ja suur süvenemisilme veelgi süvenend.

Allan peatus nõutult kesk ruumi.

„Ära kõnele minuga,“ kuulis ta siis otsekui vastuseks omile mõtteile, mingi keelel, mis tuletas ainult ebamääraselt meele inimkeelt. „Ära küsi minu nime. Nimeta mind, kuidas sa ise tahad. Või ära nimeta ming üldse kuidagi. Sest ma olen suurem kui ükski nimi. Mind ei või kellelegi edasi jutustada. Mind võib ainult tunda. Vaata silmapilguks mind, keda varem keegi pole näind.“

3

Allan heitis veel pilgu üle areeni.

Rohelises trikoos naine kiikus üleval lae all nii peenel nõõril, et see näis hämbliku niidina. Ta keha ümber oli seot sinine sall, mille nurgad paistsid selja taga nagu väikesed tiivad. Valgus paistis temasse alt ja ta käed ning jalad valendasid selle napolis ehas. Kuid kuna ta keha rütmiliselt liikus, oli ta nägu surnukahvatult liikumatu. Üksi ta silmad näisid ahastavalt elavat. Ta pilk oli pöörat ainuüksi Allani poole, kui kaebades ja abi paludes. Näis, nagu oleksid nad levitand fosforkuma, valgustades purjeriidest tsirkuskummi.

Ta all vaibal seisis atleet mustas trikoos, mille üle heidet veriruske mantel. Tema koonusekujuline pää oli üles tõstet, ta hallid härjasilmad olid pöörat õõtsuva naise poole ja oma hiigla-

käega tegi ta liigutusi, otsekui hoogu andes kiikujale. Ta viie harali sõrme vari langes üle liiva. Ta oli hirmus kui timukas.

Areeni äärel istus trio kollases ülikonnas ja mängis tukkudes. Motiiv oli melankoolne, kordus flöödi hale määgatus, oboe mõkitus ja jälle trumm. Publik tukkus pool-tühjel pingel, nägudel kollane igavus.

Siis tõusis Allan ja astus välja. Naine lae all nikutas talle vaevalt pääga, öeldes otsekui nägemiseni.

Mees peatus palagani ees. Selle püramidaalne kogu mustas, seest kostis ikka veel monotonne mäng. Kusagil metsade taga kustus kaugeneva rongi ragin. Suurte lux-lampide värisev eha tõusis vaksali hoone tagant, mille katuse must tiib lõikas teravalt valgusse. Semafoor õhetas kaugel kui verine silm, roopad läikisid. Oli soe öö.

See pilt oli nii imelik, nagu poleks Allan seda iialgi varem näind. Ta vaatas nõutult ümber, kuhu minna. Eemal mustasid vaksali kaubalaod, kaugemal viirastusid mõned rööbastel magavad vagunid ja veelgi kaugemal mõned pimedad majad, kuid kõike seda piirasid metsad. Keegi kustutas vaksalis tulesid, kustusid ka lux-lambid vaksali taga. Jäi elavana järele ainult vaevalt häälitsev tsirkus, mille pragudest siinsääl välkus tule-kübet, ja Allan selle ees.

Ta mõtles hajameelselt. Kogu elu oli nagu kuhugi ära langend, oli taandund kaugusse, tema oli jäänd otsekui õhku rippu. Ja ta alistus ainult sellele pildile, mida nägi, ilma mõtlemata seda aja ning ruumi raami, milles viibis. Selles pildis oli koos kõik igavik ja avarus.

Teda äratas sest meeolust ainult mõte kodu pääle. Ta hakkas aeglaselt astuma pimeduses,

saadet trummi sügavast kõminast kui neegrite gongi häälest. Ta pööris teelt jalgraale, kõrge kastehein lõi ta põlvi, kusagil mädanes mingi aidvili. Siis hakkas ta kahe kaljuseina vahel tõusma mäele. Maa oli konarlik, kivid pääsid ta jalge all veerema, ta komistas üle suurte puujuurte ja puudutas õlaga külma, niisket kivi. Siis taganesid seinad, kahel pool kerkisid ainult üksikud suured kivid ja mustasid männikontuurid. Jalge all kumises sile kalju kui põrand.

Allan tõstis pää üles. Ta ees kalju lagedal lael mustas maja kitsas ja kõrge siluett. Selle ümber seisis saledad, alt okslagedad männid kui piiniad. Maja kohal liikus jahenevas öös rühm heledaid tähti.

Allan vaatles neid silmapilga sügavas nukruses ja astus siis trepile, mille üle ulatus katus neljal kõrgel sambal. Lõhnasid niisked sügislilled, raskelt kui mädanev rohi. Ta avas eesukse, läks läbi koja, kus kriiksus põrandlaud, ja astus tuppa.

Suurest aknast, mille kvadraati poolitas ainult üksik puutüvi ja piiras alt kasepöösas, õhkus hämarat valgust. Selles mustasid vaaslilled laual. Mõned väikesed portreed valendasid voodi kohal valgel aluspaberil. Piirdusid Nietzsche ja Whitmani profiilid, nende vahel keegi tundmatu, võib olla neist veelgi suurem. Kollased eesriided vaskvardal olid tõmmat piitade juure volti.

Allan vajus voodi nagu oli, riietes. Padi ta pää all tundus imepehmena, kogu voodi näis õõtsuvat ta all, nagu oleks ta enese heitnud vee kohal kumarduvaile pajuoksile. Ta vaatas lakke, kus värises valguse pehme kuma. Selle alt laskusid tapeedi heledamad ja tumedamad joad. Kogu vastasseina täitsid madalad raamaturiiulid, vaevalt eralduvate köidetega. Üle nende kumardusid mõned vaaslilled, hämaruses süsimustad.

Nii kerge tundus Allaniil. Ta hingamine õõtsutas voodi vedrusid kui hällitades. Ta haige süda tuikas aeglaselt. Ta sulges silmad. Kus oli ta nüüd? Kemi ilusal maal, Jaro kauneil kaldail? See oli ükskõik. Veri surises ta soonis, liikmed tundusid nii sulgkergetena, nagu oleks ta olnud õhunemas laiali ses imelikus ümbruses.

Ja siis tundis ta äkki, et elas oma elu suurimat ning saatuslikuimat silmapilku. Siia orgu oli ta laskund, aimeldes ja ahastades, ning nüüd pidi algama tõus. Siia veepoolitajale oli ta tõusnud, rutates ja hingeldades, ning nüüd pidi ta nägema kui uut ilma Nebo mäelt: muinasjutulisi losse palmimetsis, mille kohal säravad purskkaevude vikerkaared. Oli jõudnud Činavati sillale, kus hinnatakse hingi. Tiigripäised käskjalad vaagivad neid ookerliste kätega suurtel kaaludel, ehivad neid jaanalinnu sulil ja saadavad jumalate juure, kes mängivad igavesti haljail niitudel punapehmet käsipalli . . .

Olid kadund kaugele maised kired. Olid unund mõtted, niid mustad ja rasked. Olid unund tundmused, nii rasked ning mustad. Oli unund kõik, mis tuleb valvades, mida toob kuum päike ja tormine tuul, maa puhkemine õitesse ning viljade küpsemine sügisel. Oli jäänd ainult olemine, vaikne ja sügav.

Ta sirutas end voodis. Oli, nagu oleks ta organism muutund samal salapärasel viisil, nagu muutub lehe roheline klorofüll sügisel kollaseks ksantofülliks. Maa elab oma magavat elu, vaevalt hingates, aga ta juuksed koltuvad ja varisevad, et puhkeda kevadel uuesti õilmitsema. Ta oli nagu taim, mis õitseb kord saja aasta pärast. Nüüd oli ta eland ühe aastasaja ja tundis, kuis ta õienupud hakkasid avanema.

Ja siis kostis ta kõrvu läbi hämara kui sfäär-
ride muusika, kauge ja ebamäärane :

Je ne vois plus rien.
Je perds la mémoire
Du mal et du bien.
O la triste histoire !

Kõlises kui mingi keel, mis tõmmat avarusest avarusse, liikus nägematu sõrm üle planeetide kandle, kostis uuesti *Sagesse*'i lauliku nukker ja magus motiiv :

Je suis un berceau,
Qu'une main balance
Au fond d'un caveau.
Silence, silence !

Mõni ta uni oli ainult kui hää, kui lillelõhn, kui valguskuma. Ta ei näind midagi konkreetset, ei mingit sündmust, kuju ega joont, vaid ainult valgustuse vahetust, rohelist, roosaid ja ultramariinseid laineid, mis tõusid ja langesid. Kostasid pehmed helid kui oreleist, kandleist, linnulaulud, ohkused, kui metsa suma ja mere koha. Ja siis lõhnasid ta ümber lilled, vaevalt tunduvalt, reseeda saatis pimedas diskreeti lõhna, lõhnas mesiristik, langesid läbi õhu teerooside vanikud ja girlandid.

Neist valguse, häälte ja lõhnade unedest hakkasid viirastuma läbi jõgirannad ning sildkaared. Vesi voolas tinaraskelt, kaldad olid kaljused, ülespääsmatud. Siinpool silda kasvas kõle kõrkjas, säälpool mingi lillhein, mille kohal lendlesid vikerkaarena lindliblikad, kolibrid, jõhvlinnud.

Allan viskles voodis, murdes käsi ja õhates. Ta ajud värisesid mõttepalavikes. Ta unenäo silmad suurenesid kui kuristikud.

Siis muutusid uned äkki valus-tormitsevaiks : vihisesid alumiiniumist merirood, suur tulipunane tiiger hüppas läbi roogude, põlevail silmil, kisen- dades metallise häälega. Šakalite parved kihu- tasid ta kannul läbi terasmetsa, vaskne maa kumises tiigri jalge all. Ja siis korraga üks imelik hääl, üks hääl vaskpasunaist, kiskjate jaht meriroogudes !

Allan avas vabisedes silmad. Toas oli hom- mikune rohekas hämarus. Hirmus uni kihutas rohelist õhku mööda laiali. Akna kristall-klaa- side taga kõikusid kollased kased.

Ja uuesti kasvasid ta voodi ümber unenä- gude alumiiniumist pillirood, ajades terasjuuri ta madratsi voltidesse ning kõigutades ladvus valgeid pääsukesti. Allan sirutas käe ja silitas magavaid lindusid. Äkki kihutas tuul üle roo- gude ja pääsukesed langesid lahtiste tiibadega läbi õhu šakalite suhu. Pesade puuvill vajus keereldes kui lumi. Siis pingutas Allan end suures ahastuses, ta valu kasvas kui liaan, ta armastus ja härdus ajasid õislehti, kummusid õisnupuks, kuni löid pillirood õilmitsema lill- heintena. Ja siis tõusid äkki pääsukesed sure- vate šakalite suust lindliblikate kirendava sam- bana, laiudes õhku laulva vikerkaarena.

Ta oli üle silla, teispool kõrgeid kaare, mis tõusid tinavoogude süngest sügavusest.

Siis kuulis ta väljast hüüdu. See tõistus mitu korda, madal ja pehme.

Ta avas silmad. Hämardus rohe-hommikune tuba. Ta tõusis küünarpäile ja hingas pikalt. Akna taga sadas lund, laia nagu villa. Õhk oli täis kui kutset.

Allan astus välja. Trepil seisis naine, üks käsi üles tõstet, teine sinises looris. Lumi langes ta üle, kuid ta ei näind seda tundvat. Ta silmad

naeratasid läbi saju, mis tundus pehme ja paitav, nagu valge loor üle sinise loori.

„Tule!“ ütles naine.

Ja Allan astus ta järel, palja päi, lume pehmesse riiki. See peitis kogu maa, puud olid loogas ta koonalde all, kivid kandsid kui valgeid turbaane. Kogu maailm oli nagu hiigla údusulgede voodi.

Nende ees läksid sügavas lumes kellegi suured jäljed. Mineja oli taarund kahele poole kui joobnu, ta sõrmejäljed olid lumega peidet kividel, kust ta komistades oli kinni haarand. Siis nägi Allan äkki seda eelminejat ennast.

See oli suur mees, mustas trikoos, ruske mantel õlul. Ta oli kui jooksul kukkund kahe kivi vahele ja ta mantel oli paiskund laiali. Ta nägu oli viril suurest kannatusest ning ta avat suust voolas verioja lumele. See oli helepunane, ilus värv. Mees oli surnud.

„Kes on see?“ küsis Allan imeliku värinaga.

„Ära küsi,“ vastas naine. „See pole enam keegi. Kui ta veel elaks, tunneksid sa valu. Ta oli möödaminev. Teda pole enam.“

Allan tõstis näo üles. Suur rahu oli ta valdand. Ta tundis imelikku kergust. Talle näis, nagu oleks ükskõik, kas liikuda maad mööda, või tõusta õhku. Kõik aine seadused tundusid kerged nagu lumihelbed, mis keerlesid spiraalides.

Ümber tõusis mets, kõrgem kui ta kunagi näind. Suured kuused laotasid laiui oksti nagu valgeid tiibu. Nende vahel tõusis tee pikka-mööda kõrgele mäele. Siis omandasid puud imeliku kuju, nagu oleks nad pöörat oksadega allapidi, need laiusid kui kandvad käed ja lumitordid neil muutusid nagu mingi lehestikuks. Ja siis paistis puude vahel väike tempel. Seda

piirasid sakilised tornid ja ta kuplid kasvasid kui lillenupud.

Nad peatusid trepil, ja naine vaatas Allani silmi mingi surut nukrusega. Ning Allan nägi, et see polnud enam inimnägu, vaid seletet kui vaimul.

„Kardad sa?“ küsis naine. „Kuid see on su saatus. Lähed edasi, tuled tagasi. Oled üle silla, oled jälle siinpool silda. Oled teadlik, kaotad teadvuse, et teda kord jälle leida. Ja nõnda lõpmattuseni. See on su saatus.“

Allan astus templisse. Selle kuppel tõusis kullat kõrgusse, säält laskusid alla nikerdet puu-
viljad ja linnud. Kesk kuldhämarat ruumi põlesid ringis heledad hiigla-küünlad kui tunglad, hoo-
vates valgust ja aroomi. Küünalde vahelt tõusval hiigla-lootoslillel istus väike laps, igavesti naerata-
tava näoga, käed sirutet tulukeste sõõri poole, mis värisesid ta ümber kui heledad õisled.

1921.

ÕHK TÄIS ON KIRGE

Leitnant Lorens sõitis õhtul välja.

Harilikult käis tal ihukaitslane kaasas. See oli venelane, kelle ta kord öisel pääletungimisel isiklikult kinni püüdis, talle harjumuse vastu elu kinkis, ja kes nüüd koerana igal sammul ta järel käis. Kuid täna tahtis Lorens üksi minna.

Ta oli selleks liig endasse süvenend. Ta rõõmustas ja mõnules ootuse õnnes. Ja orja rumal nägu segas teda.

Õhtu oli soe, kuigi maa külmand. Mingi tuuleõhk ei liikund. Raagus metsad seisid vesihalli joonestikuna sombus taeva all.

Lorens ei tahtnud täna harilikke teid sõita. Ta laskis hobusel huupi minna, kaudu niitude ja põldude. Sõita oli ainult penikoorma võrra, ja sellepärast ei kartnud ta eksimist. Liiategi oli ta seda maad mitu korda käind.

Küllast sõitis ta välja kihutades, kuid teelt pöördes laskis ta hobusel sammu käia. Härmas muld murdus kargelt looma kapje all.

Siis pööris ratsanik niitudele.

Metsatukad mustasid siin-sääll õhtu videvikus, põõsad seisid paljaina kui vitsakimbud. Niidu lohkudes säras sile jääpeegel, pikendades puid ja põõsaid kahekordselt. Kogu maastik oli kui üksainus vaikne park.

Esialgu kuuldusid veel mõned tumedad mürt-sud selja tagant, kuid siis vaikisid needki. Ratsanik oli jäänd üksi kesk sügistumma loodust.

Ta polnud unistaja, kuid ometi mõjus ümbrus temasse. Ta laskis valjad hobuse kaelale, toetas jalad kindlamini raudu ja laskis hobusel omapääd astuda, selle liigutusist ise rütmiliselt kõikudes.

Teda valdas jälle nagu teele minnes magus ootus.

Ta kalk, kuid kaunis nägu, mida vaevalt märgatav haava arm otsaesisel ainult ilustas, muheles. Ta liigutas pisut küünilises naeratuses ülemist huult, mida katsid lühikeseks lõigat vurrud. Ja ta hallid, muidu nii kalgid silmad ähmenesid mingi vägivaldse, kuid magusa mõtte puhul.

Ta oli juba mitu päeva ootand tänast sõitu. See pani ta olevuse niisama ootuse kirest väri-sema kui sööst elukardetavva võitlusse. Ta oli ühteviisi sõdur kui elumees.

Ta armastas mõlema kutse kirge ühteviisi. Seda rohkem, mida suuremaid närvikogemusi nad pakkusid. Seda rohkem, mida kindlamini nendes avaldus distsipliin ja vägivald.

Ta oli legend samuraide kasvatusjuhtnõõre. Juba poisikestena pidid nad õppima verd nägema. Neid viidi vaatama, kuis timukas inimesi surmas ja nad ei tohtind härduda. Ja koju tulles anti neile toitu, mis oli hanguva vere sarnane ning mida pidi sööma ilma silmapilgutamata.

Sellest sai Lorens aru kui millestki isiklikult lähedast. See oli distsipliin verise vägivald jaoks.

Kuid ta oleks tahtnud samasugust valju distsipliini teise niisamasuguse vägivald — armastuse jaoks.

See oli talle niisama isiklikult lähedal. Ta mõistis sedagi kui verist, maguskohutavat sõda.

Ka selleks peaks kasvatama, mõtles ta. Mitte kõiki, sest kõik pole seda väärt, vaid üksikuid valituid kire-samuraisid.

Kõik don juanid on olnud asjaarmastajad, arvas ta. Nende mõttekujutust on toitnud unistus ja luule. Kuid armastus elukutsena — see pidi olema midagi niisama armuheitmatut ja hirmsat kui sõda.

Ja tal polnud ses kahekordses sõjas mingisuguseid piire pääle oma egoismi. Mis oli talle inimkond või härdus hulga vastu!

Ning sõites üksikute niidule pillat puude kui mustade tornide vahel joobus ta sest valjust tundmusest. Lihalik viirg tõusis ja täitis ta olevuse päälääst jalatallani. Künism ja õrnus segunes selles kui alkohol viinamarja mahlas. Hõisata oleks ta tahtnud kesk surmavaikist loodust!

Ta kujutles võimalusi, mis teda täna ootasid. Ta nägi õrnu loore naise alabasterõlul ja siniseid silmi, mis sulasid palvetuseks ta pilgu ees. Armastust, alistust, palvet ja kutset voolasid need silmad kui allikad. Tema aga oli süd ametu kui linnade valdaja!

Ta kannustas äkki hobuse galoppi. Puud lendasid tast mööda, põõsad vilkusid all, oja välgatas vasakul ja paremal pool. Ja jälle sirutusid ta ees harvade puude vitsastikud ebamääraseina üles.

Siis muutus maastik künkliseks. Vähesed taimestikuga tõusid mäenõlvad, alanedes väikesteks orgudeks. Öö oli juba algand ja pimeduse sein nii lähedal, et ta vaevalt mõnekümne sammu kaugusele ümbrust seletas.

Ta ootas juba suurt maanteed, mis umbes siin läbi metsade pidi lõikama, kuid see ei tulnud. Ta peatus, silmitses ümbrust ja pööris paremale. Ta sõitis mõne aja, kuid ikka veel ei tulnud teed.

Siis pööris ta pahemale ja sõitis edasi hää õnne
pääle.

Nüüd muutus maastik ikka võõramaks. Pik-
kade lainetena tõusis ja laskus maapind. Lorens
sulges silmad roidumuses, ja nüüd näis talle hobuse
rütmiline liikumine, kui oleks ta tõesti venes üle
loivade lainete liugelnud.

Ta avas jälle silmad ja nägi, et maastik veelgi
oli muutund. Maa oli täiesti must, kus vaevalt
miski rohtu kasvas. Puud tõusid siin-sääl, kuid
nad olid peaaegu täiesti oksadeta ja näisid süsi-
mustad.

Maa kumises hobuse kapjade all ja mingi
peen tolm tõusis säält ning pani hobuse puristama.
See komistas kandudes ja näis pelguvat mustade
puusiluettide keskel.

Kui Lorens imestades seda võigast maastikku
vaatles, nägi ta äkki mäeharjal suurt lõket, nagu
oleks õitsituli maas põlend. See ilmus ja kadus.
Siis äkki kerkis ta silmapilguks kõrgele, hele-
kollasena ja kohutavana. Ja nüüd nägi Lorens,
et see oli tõusev täiskuu.

Ta vaatas kui ärgates enese ümber. Kus
oli ta?

Nii kaugele kui silmad kandsid, ulatus kuu
heledas valguses see must ja oksadeta mets. Ja
nüüd mõistis ta, et see oli põlend laas.

Süsimustad puusiluetid liikusid aeglaselt üle
kuu heleda põhja, oma oksakägaratega kui luu-
kered. Mõnel mäeharjal olid nad ühele poole
lüngi kui marus tardund.

See pilt võttis Lorensil viimse usalduse ümb-
ruse tundmisse. Ta ei teadnud enam, kust poolt
ja kuhu sõitis. Tal oli ainult tundmus, et tõusis
ikka kõrgemaile ja kõrgemaile küngastele. Iga
silmapilk avas talle uusi ootamatuid väljavaateid.
Need täitsid rahutusega kõik ta mõtted.

Ta laskis valjad vajuda ja andis enese hobuse otsustamise hoole.

Kuid hobune aimas sedamaid peremehe sihi-kindlusetust ja muutus niisama kahklevaks. Raskest ja vastutahtmist tõusis ta üles küngastele, et ettevaatlikult ja pelglikult alla orgudesse laskuda.

See kestis kaua. Lorens katsus kella vaadata, kuid see ei õnnestunud, hoolimata kuu heledast valgusest. Kogu õhk oli täis nagu miski kollast tolmu.

Siis laskis ratsanik seliti hobuse seljale, hoides ainult jalgega looma kere ümber. Ta oli harjund nii sõitma. See oli kui õõtsumine karavani kaamli seljal.

Kahel pool ta kõrval tõusid mõned mustad oksad, kuid varsti kadusid need ja ta üle laotus ääretu taevas, mida kollatas kiiresti kerkiv kuu. Lorensi silmad suurenesid, vaadates seda imelikku valgust: ümar, hiiglasuur apelsiinivärvi kuu, ümbritset mingi vaevalt märgatava valgussõoriga. Ta silmad hüpnutiseerusid sesse valguskerra, mis näis olevat ainus elav olevus ses surmariigis.

Oli täielik hääletus. Ainult hobuse jalgade kobin paatund maas kostis Lorensile. Isegi ta enese südametukse näis peatuvat.

Ja uneraugus valdas Lorensi. Ta oli kaks ööd istund kaardilauas, ja väsimus, mida kesk tegevust ei pannud tähele, tungis nüüd ses hääletuses ning üksinduses vaenlasena kallale.

Kuid siis ajas ta enese jälle äkilise hooga püsti. Ta oli võidu saand sest loiuist ja unistavast meeolust. Pidi ometi midagi tegema, et mitte hommikuni niiviisi sõita!

Sel silmapilgul nägi ta eesoleva mäe tipul mustavat metsatukka ja selle all tulukest. Näis, nagu oleks hobune veel varem seda märgand, sest ta kiirustas sundimata sammu. Ja siis sele-

tas Lorens puude all isegi madala maja mustavat kogu, mille aknast tuli vilkus.

Ta juhtis hobuse kahklemata selle poole.

Maja piirasid aiad, kuid need olid pehkind ja maha varisend, nii et sõitja üle nende õue pääsis. Maja ise oli üksik, must ja vaikne. Ta räästad ulatusid igalt poolt kui kaabu servad kaugele üle seinte, suurendades maja ümbritsevat varju. Ainult üksik aknaruut hõõgus.

Lorens peatas akna ees, kaheldes, kas inimesi hüüda, või hobu seljast maha tulla. Ta seisis kesk heledat kuuvalgust ja tema ning hobuse vari langes mustana murule. Ta viivitas, imestades maja ümbritsevat vaikust. Siis nägi ta äkki otse hobuse nina ees räästa all inimese kogu, kes nähtavasti algusest saadik oli sääli liikumata seisnud.

„Hei, kes siin on?“ hüüdis ta jahmatades.

Kulus paar silmapilku, siis vastas madal, vaevalt kuuldud hääl:

„Eks selle maja rahvas, kes muud.“ Ütleja hääl oli vana, alandlik ja pelgund. „Aga kust võoras tuleb, kui küsida tohib? Kas kaugel?“

Lorens ei vastand vanamehe küsimusse, vaid päris, kui kaugel oli mõis, kuhu ta sõita tahtis.

„Oh herra,“ vastas jälle umbne hääl, „see on kaugel, versta kakskümmend on sinna.“

„Kakskümmend versta!“ imestas Lorens.

„Jah, herra, veel enamgi. Ei ükski sõida sinna öösel. On vahel suured sood ja metsad. Ei ole ühtki teed sinna. Ja ajad on rahunud.“

Lorens peatus üllatatuna ja mõtles. Ta oli nähtavasti ammu vale sihil sõitnud. Ta sirutas käerandme akna valgusse ja vaatas kella. Ta oli enam kui kolm tundi teel olnud. Siis küsis ta pahaselt:

„Kas siin mõnd muud maja on ligikaudu?“

„Ei,“ vastas hääl, „siin ei ole kedagi. Aina metsad ja sood. Viis versta on külla. — Ja ajad on rahutud.“

Lorens raputas vihaselt pääd. Ta oli hiljaks jäänd. Ta ei jõudnud enam milgi moel peo ajaks pärale. Kuid tagasi sõita ei suutnud ta ka enam.

„Või nii,“ ütles ta, „hää küll, ma pean siis siia jääma. Ma puhkan teie juures välja.“

Ja ilma öömaja palumata hüppas ta hobuse seljast maha. Vanamees kuulas ta kannuste täri-
nat ja vaikis. Lorens sirutas ja õiendas mõõga rihmu.

„Kas teil talli on?“ küsis ta.

„Ei ole,“ vastas vanamees. „Aga siin on suur räästaalune. Sinna võib hobuse siduda. Las ta sööb ja puhkab.“

Ta võttis hobuse käe kõrvale ja talutas katuse alla, mis maja otsas mitu sülda seinast üle ulatus. Lorens jälgis umkaudu looma ja inimese musta kogu.

Siis tuli vanamees jälle maja ette.

„Noh, olge nii hääd,“ ütles ta ja lükkas maja ukse lahti.

Äkki voolas hele silmilõikav valguse vööt õue. Lorens kumardas madalal uksele ja astus mõõgaga vastu künnist kolistades tuppa. Ja äkki nägi ta mitut inimest, kelle olemasolu ei võind aimatagi ses vaikses majas.

Laual põles lamp ja selle ümber istus kolm meest ning üks naine, nähtavasti õhtusööma lõpetades.

Vanamees — nüüd nägi Lorens, et see tõesti oli vana ja hall — vanamees ütles paar sõna võõra tulekust. Istujad tõstsid näod ta poole, kuid imestuseta ja sõnata, otsekui oleksid nad tema tulekut ootand. Nad nihkusid kõik akna

alla pingile, vabastades tulijale kogu laua. See istus ilma mingi sissejuhatusega laua ääre ja küsis:

„Kas ma saaksin midagi süüa?“

Talle toodi piima ja leiba ning ta hakkas isukalt sööma. Kestis mõni minut vaikust. Lorens sõi ja majarahvas vaatas teda pääd pöörmata, viiekesi reas.

Siis hakkas vanamees üht ja teist küsitlema, et midagi rääkida. Kuid Lorens ei tahtnud anduda miskisugustesse kõnelustesse. Ta vastas ainult üksikute sõnade kaupa ehk jättis üldse vastamata. Ja peagi rauges jutuajamine täiesti.

Kuid sedamööda, kuis Lorensi isu kustus, hakkas ta rohkem enese ümber silmitsema.

Tuba oli ruumikas, kuid madal ja ta nurgad kadusid hämarusse. Siin tundus mingi kitsikuse ja rusuvuse painet.

Kuid kõige rohkem peatusid ta silmad inimestes. Ta ei hoolind neist, nagu üldse kõigist, kellega tal polnud isiklikult asja. Kuid kui ta kord pilgu üle nende rea oli lasknud, ei võind ta jätta seda teistkorda tegemata.

Nad äratasid temas tundmust, mida võis pidada peaaegu võikaks.

Kolm nooremast meest olid kõik pea ühevanused ja ühesarnased, nii et ta neid vendadeks pidas. Kõigil olid ühesugused räbaldund riided, kõik vurrudega ja ainult ühel oli punane pulstund habe.

Kuid kui ta neid kauem vaatles, pani ta tähele nende näol üht tunnust, mis sarnastas neid veel enam üksteisele. See oli toorus — toorus mingi üliinimlikus ja võrratus mõttes. Oli võimata eritleda, milles see just avaldus, kuid see näis otsekui voolavat nende vaikivaist, üksisilmi vahtivaist nägudest.

Need olid mingisugused koerte näod, koera silmega, loperguseks litsut ninadega ja mõlki vajutet otsaesistega. Nende suud aga vaikisid jõhvurrude all sest toorusest, millest silmad kõnelesid. Nii istusid nad liikumata, suured soonilised käed kahele poole pingile toetet, kui koe-rad käppadel.

Need olid inimesed, kelle töö ja üksindus oli muutnud metsolevusiks, ja kelleni Lorens iial ei soovind alanduda. Ta põlgas neid loomusunnilise hoolimattusega, ilma et seda tundmust oleks tahtnud eritellagi.

Ainult vanamees näis olevat elavam nende sõnatu liikumattuse kõrval. Ta asetaski end edasitagasi istmel ja küsitles ikka jälle uuesti, isegi vastust saamata.

Kuid nüüd pani Lorens tähele imelikku vastolu vanamehe olevuses. Ta kõne oli raugalik ja arenematu, kuid ta nägu äärmiselt kaval ning silmad naasklitena teravad. Kogu ta olevus näis immitsevat seda salalikkuse vaimu, mis nii vägev oli, et mõjus vaatajasse otse kehalikult.

Ja Lorens pööris vastikuse tundes silmad ta näolt naise poole.

See istus kehaga taha vajunult, pää vastu palkseina, ja vaatas silmi pöörmata Lorensi otsa. Tal oli punane kuub seljas ja käsivarred pooleni paljad. Ta jalad olid liikumata üksteise kõrval ja suured käed põlvil. Valgus langes madalast lambist ta näkku, valgustades rohkem lõuaalust kui nägu ennast. Ja oli imelik ta nägu ses valgustuses.

Ta oli noor ja lopsakakujuline. Ta põsenukid ulatusid kõrgele, ta silmakulmud olid peaaegu ühte kasvand ja otsaesine lai ning madal. Kuid selle näo võikus oli koondund suhu. See oli suur, punane ja kisendavalt himur. Ta paksud,

pisut lahti huuled vestsid sest loomalikust toorusest, mis ta vendade silmad. Nad olid ette ulatet, otsekui õhust midagi imedes. Ja nende kohal üleval läikisid alla lastud laugude all niisked ja ähmased silmad, teadvusetud ning loomalikud.

Lorens oli äkki isu kaotand. Ta lükkas sööginõu eemale ja tõusis üles.

„Kas ma ei saaks siin kuski välja puhata,“ pööris ta vanamehe poole. „Hommikul sõidan edasi.“

„Mirandola —“ käskis vanamees ja pööris näo naise poole.

See tõusis kohe üles ja läks õõtsuvalt üle toa. Ta juus oli ruuge ja lopsakas kui hobuse lakk. Ta avas toa nurgas ukse ja kadus teise ruumi. Kuid peatselt tuli ta tagasi ja vaatas isa otsa.

„Olge nii lahked,“ ütles see võõrale, ise tõustes ja lampi võttes.

Lorens astus tuppa, mis oli nii väike, et vaevalt võis käsi vabalt igale poole sirutada, ilma seina pörkamata. Ta näis oma kitsuse man kõrge kui kaevandus. Aken oli miski raske riidega kaet. Lamp põles laual ja valgustas süngeid seinu ning voodit.

Vanamees soovitas kavalaid silmi välgutades rahulikku ööd ja kadus.

Lorens oli üksi.

Ta oli nii väsind, et silmapilk pikali oleks tahtnud visata ja magama jääda. Kuid samal ajal hoidis mingi ärevus teist poolt ta ajudest ometi ärkvel ja pingu. Ta vaatas toas ringi, katsus akent — see oli kitsas ja paksude raamidega, siis ust — seda oli võimata seest poolt sulgeda. Ta vaatas nõutult ümber.

Kuid siis muigas ta äkki endas, tegi käega hooletu liigutuse ja hakkas riideid päästma. Kuid

peatselt mõtles ta ometi ümber, päästis ainult kaeluse lahti, pistis revolvri pääluse alla, kustutas tule ja heitis voodi nagu oli. Isegi mõök jäi ta puusa.

Ta oleks tahtnud magada, kuid nagu ikka, nii tuli tal ka täna enne magamajäämist mitmesuguseid mõtteid, teadmata kust ja millest esile manat. Need olid enamasti erootilist laadi. Ta kujutles mitmesuguseid olnud ja olematuid elamusi nende füüsiliste eeldustega. Need unistused olid õieti konkreedid ja üksikasjalikud. Ta mõtles rohkem keha kui ajudega, ja keegi polnud kaitstud siis ta mõtteliste kallaletungimiste vastu.

Täna tundis ta kahetsust nende võimaluste pärast, mis jäid kasutamata. Ei võind keegi üles arvata neid kaotusi, mis langesid ta osaks tänase eksimise pärast. Võib olla, enam iialgi ei kordu nad! On midagi ära pillat, mida enam kunagi tagasi ei saa!

Ja ta eritles neid võimalusi viimsete üksikasjadeni. Noore naise õrn olevus paljastus ta unistes mõtetes ast-astmelt, kuni ta oli tema ees riidetuna, saadavana. See oli liikumatu ja hääletu vägivald selle õrna, neitsiliku, alles õispuhkeva naise kallal, kes puhkas vast praegu kuski teispool pimedaid metsi ja soid süütut und, ohates läbi une kaeblikult oma vägistaja poole.

Siis hakkas Lorens ta nägu enesele kujutlema, ta silmi, juukseid, huuli. Kuid mida üksikasjalikumalt ta neid kujutles, seda visamalt hakkasid need muutuma ja teisenema. Ja juba valgusid need õrnad, peened näojooned laiali, toorenesid ja loomastusid, ning ta poole sirutusid äkki paksud, punased, himurad huuled...

Lorens võpatas.

„Mirandola —?“ küsis ta äkki eneselt jahmatades. „Kas polnud ka selle tüdruku nimi

Mirandola? Kas ei hüüdnud nii teda vanamees? Milline imelik ühtesattuvus! Too säääl ja see siin —!“

Ta viskles rahutult voodis edasi-tagasi, kiusat mõttekujutusist. Kuid lõppeks vajus ta unne. See polnud rahulik uni, kuid ta ei mäletand ometi midagi unes näind olevat. See oli rohkem tarretus kui uni. Pilkane pimedus peitis ta noore ja võimsa keha kõigi ta kirgedega.

Ta ei teadnud, kui kaua oli magand, kui äkki unest võpatas. Ta hüppas istuli.

Kuskilt eemalt, väljast või maa alt, kostis imelik hääl, mingi surut kisendus või inisemine. Ta kuulatas mõne silmapilgu, siis mõistis äkki: see oli ju tema hobuse hääl! See otsekui tahtis hoiatada või appi kisendada miski tundmatu hädaohu ees!

Lorens tormas ukse juure, leidis selle hädavaevalt pimedas, ruttas üle pinkide komistades läbi kuuvalgese eestoa ja avas välisukse.

Kuid säääl toibus ta, ja mingi ettevaatuse vaim tuli ta pääle. Ta astus tasa välja ja hiilis räästaluse süsimustas varjus maja otsani.

Ta hobune seisis hääletult, kuid kui Lorens käe ta kaelale pani, tundis ta, kuis loom oli üleni märg ja värises kogu kehalt. Lorens rahustas ja meelitas teda vaikselt kui last, kogu aeg ettevaatlikult ümber vahtides.

Kuu oli kõrgele taeva tõusnud ja maja vari langes murule. Mingi hõbedane vaikus täitis taevaalust. Oli nagu veelgi soojemaks läind kui oli õhtul.

Üle õue mustasid kuuvalguses metsatuka paljad ladvad. See seisis üksikuna mäe tipul kui hiis. Mingi põõsarida ühendas puid õuega ja heitis omapoolt varje üle maa.

Kui Lorens seda rahustavat pilti vaatles, nägi ta äkki valendaval murul imelikku varju üle õue libisevat. Ta tõstis varju järele silmad taeva ja nägi sääli niisama hääletult imelikku kogu puude poole liikuvat. See polnud lind, ta tiivalööke ei võind aimata; ta oli nii ümarik, et tal tiivu üldse ei näind olevat. Kuuvalguses paistis ainult mingi tume viirg ta taga. Ta kadus silmapilgu pärast metsatukka ega tulnud säält enam välja.

Lorens pidas seda esimesel silmapilgul mingi viirastuseks, kuid siis näis talle, et oli käsitamatu side hobuse kisenduse ja selle imeliku nähtuse vahel õhus. Kuid mida, mida pidi see tähendada? Või magas ta alles ning nägi und?

Ta silmad vahtisid ikka veel kuuvalguses tumenevat hielatva. Ja nüüd näis talle, nagu oleks õudne lendaja puuladvas tombuna mustand. Ja kõik oli nii võikalt vaikne! Jälle mitte kedagi selle üksiku maja juures, pääle tema ja hobuse!

Ta lausus veel hobusele mõne meelitava sõna ja hakkas räästaalust mööda edasi liikuma. Ta jõudis põõsasreani ja leidis selle taga kraavi, mis läks puhmastega ühes joones. Ta laskus kraavi ja astus põõsaste varjus kumaras metsatuka poole.

Vaevalt oli ta pool teed ära käind, kui metsast imelikke hääli hakkas kuulduma. Need polnud loomade hääled, kuid inimeste omad ka mitte. Nad olid inimsõnade sarnased, kuid kõlatud kui korin kurgu põhjast. Ja nad ei tulnud mitte maa päält. Ei, nad kostsid taevast!

Lorens oli pörutet sest nähtusest. Ta suurendas oma ettevaatust, liikudes vahel poolest jalast vees, vahel põlvili maas. Ta vabises õudsest ärevusest.

Nüüd oli ta juba puude all ja vaatas üles. Sel silmapilgul nägi ta, kuis must kera eemalt vihinal lähenes, tiiru raagus puu ümber tegi ja oksale laskus. Ja samal silmapilgul nägi ta, et see oli inimpää, samuti kui nägi, et puus oli neli samasugust pääd ees.

See oli kui raagus palm viie kookuspähklega!

Lorens tundis, kuis juuste juured ta päänahas liigutasid!

Kuid ta ei saand imestusest veel toibuda, kui puusse lendaja kõnelema hakkas:

„Ma lendasin. Ma tegin tiiru üle metsade. Ma ei näind kedagi. Kuu paistis ja kõik oli vait. Kõik oli vait.“

Selle pääle vastas teine pää — ja nüüd tundis Lorens häälest, et see oli vanamehe oma:

„Olgem ettevaatlikud. Nad on kavalad. Nad on armuheitmatud. Nad on hirmsad. Olgem ettevaatlikud!“

Kraaksus vastu teine pää:

„Ta on rikas. Tal on palju raha. Tal on tore hobune. Ma tahaksin ajada selga ta kuue ja istuda ta hobuse turjale. Oh, oh, ta rahakukurt tahaksin ma raputada!“

Purskas vastu kolmas pää:

„Äh, maha tuleb ta tappa. Silmapilk tappa. Nagu koer tappa. Koerale ka koera palk.“

Vastas neljas pää:

„Ei, elavana kinni püüda. Puuri tahaksin ma ta panna. Puuri kui kirju pärdiku, kõigi ta riiete ja riistadega. Nuumata kui siga tahaksin teda, enne kui veristaksin.“

Ja pää naeris kähedalt ning toorelt, nii et oks ta all õõtsus.

„Tasamini! Tasamini!“ kõhis vanamees. „See on suur lind, oi, see on suur lind. Nägite, kuis oli ta uhke. Uhkus on suuruse märk. Ta

maksab elavana ja surnuna palju. Teda ei jõua kullaga kaaluda. Ettevaatust! Ettevaatust!”

Lorens oli kokku vajund põõsa. Ta ei mõtelnud midagi, kuid ta enesekaitse loomusund oli valvel. Ta katsus revolvritaskut, kuid laskeriist oli unund majja. Ainult mõök oli tal kaasas.

Siis kuulis ta pääd jälle kõnelevat:

„Kas nägite, kui ilusad olid ta riided? Tema käib siidis ja sametis, kui meie külmame! Kas nägite sõrmuseid ta sõrmes? Ma ütlen, ka unes pole te sarnaseid näind. Ooh, kuis raputan need surnukeha sõrmest! On tulnud aeg! Ka meie tahame herrad olla — ho ho hoo!”

„Ta on rasvane ja söönd,“ vastas teine pää. „Ta põsed on punased ja käed piimvalged. Ta on sulgpadjus magand, kui meie higis orjasime. Ta on priisand, kui meie nälgisime. Küllalt on ta imend rahva higi! Nüüd on meie aeg! Nüüd maksame kätte kõik kannatused! Nüüd nülime kui angerja ta elavana!”

Äkki rabises raagus oks, mustad juuksed hõljusid pooleni puuni, ja kostis Mirandola kirglik kisendus:

„Kas nägite ta silmi, — küüntega rebiksin need ta pääst! Ta suu on punane kui lill, — hammastega näriksin ta huuled puruks! Oh, ma tunnen teda: see on naistepetja, süütute vägistaja, ausate häbistaja — ise ikka aus ja süütu! On tulnud kättemaksutund kõigi uulitsaile lükatute, ülespoonute, ärauppunute eest! Andke ta mulle! Andke ta mulle! Mina tahan tasuda tema ja ta isa ning isaisa eest, kõigi pisarate eest, mis nende pärast valat, kõigi valude eest, mis nad teind. Andke ta mulle! Andke ta mulle!”

Ja kogu päästik puus kisendas kraaksuval kähinal: „Kättemaksmist! Kättemaksmist!”

„Tasamini! Tasamini!“ manitses vanamees.
„Ta elab veel. Ja tal on kõrvad. Oi, neil kõigil on hääd kõrvad. — Lennaku üks vaatama, mis ta teeb.“

Sedamaid tõusis üks päist lendu, tegi tiiru puu ümber ja liugles siis maja poole, vaevalt märgatavalt tiivkõrvu liigutades. Ta kadus nagu nool, ja kõik ootasid hääletult, oksil kui tukkudes. Kuid ta ilmus silmapilgu pärast tagasi ja kisendas juba kaugelt:

„Ta pole säääl!“

Kohkusid teised: „Ei ole säääl?!“

„Ta pole säääl! Ta hobune sööb räasta all, aga teda ennast pole säääl. Ma olin ta toas, ta süng oli tühi, ta mõõka pole säääl, midagi temast pole säääl. Ta on läind!“

„Eks ma öelnud,“ kraaksus teine pää süüdis-tades, „te lasete ta ära minna. Kohe oleks pidand ta maha lööma. Nüüd on ta läind! Nüüd on ta läind!“

Kesk seda sõnelust kriiskas äkki naise häääl:

„Vaadake, ta on säääl, põõsa all, see kangelane! Vaadake, vaadake, ta lamab kõhuli poris, see suur herra!“

Kõigi silmad pöördusid Lorensi poole — ja siis tormasid kõik äkki vilistades, huludes ja hambaid kiristades ta kallale, nii et raagus oksad ragisesid. Nende silmad leegitsesid ja pikad hambad avanesid, paljastades must-punast keelt.

Lorens hüppas surmahirmus püsti ja haaris mõõga. Ta vehkis meelega siia-sinna, piirat igalt poolt päade, juuste ja neelavate lõustadega.

Pääd hüplesid üles ja alla kui kummikerad. Nende huluval vihal polnud piiri. Iga mõõga riivus andis neile ainult hoogu.

Äkki mässus Lorensi mõök naise juustesse. Sõnul kirjeldamatu rõõmurõkatus kostis avat lõus-
test ja nad tormasid lohedena ta kallale.

Surmliku pingutusega pööris Lorens mõöka — ja lõikas pääst peo juukseid ühes päänahaga maha. Pää kukkus kisendades uperpalli põõsastesse.

Nüüd sai Lorens hoogu. Ta raius paremale ja pahemale poole, ta keerles kandadel, ta taganes ettevaatlikult seljaga vastu puud — ja virutas äkki kõige jõuga hoobi vastu üht pärani suud. Pääluu langes murdudes kui kivi.

Kuid järelejäänud tungisid pääle. Nad langesid haavatuina maha, keereldes rohus kui pallid, purres meeletus vihas puutüvi ning külmand maad. Ühel lõikas mõök kõrva ära, ja pää lendas uperpalli, kuni veeres põõsasse, pekstes teise kõrvaga vastu maad, kui kala sabaga. Maa ja põõsad ümber olid verised.

Siis jäi kõik vaikseks. Lorens oli üks. Ta peatus ja pühkis surmahigi otsaesiselt. Ta hingas sügavalt otsekui haigast tõustes.

Korrağa tundis ta äkilist tõuget küljele, nii et pikali oleks lennand. Ta hüppas õhku ja pööris silmad pahemale poole. Üks haavat pää oli põõsast välja hiilind ja hammastega ta varukasse kargand.

Lorens pingutas kätt, kuid ei ulatund mõõgaga pää juure. Siis raputas ta varukat, peksis vastu puid ja maad, kuid asjata. Pää ei liigutand, vaid hoidis kramplikult hammastega.

Ja Lorens nägi, et see oli naise pää. See oli hirmus. Mustad verised juuksed rippusid pulstunult alla. Pääst tungind silmad vahtisid klaasiselt, täis nõrgund verd.

See pää oli surnud, kuid surnunagi hoovasid need ajud lepitamatut, kõike põletavat viha.

Siis hakkas Lorens ühes rippuva päega maja poole jooksmas. Pää koormas teda ja verised juuksed jäid ta jalgu, kuid ta ei peatund. Ta päästis hobuse ja tõi räästa alt välja. Hobune norskas, puristas ja kargles püsti. Kuid Lorens hüppas ta selga, mütsita ja palja mõõgaga, ning põgenes õuest.

Sest rännakust, mis nüüd järgnes, ei teadnud ta hiljem midagi. Ta mäletas ainult miski pimeduse riiki, kuhu kadus. Oli see öine mets, kehas-tund hirm või nõdrameelsuse pimedus — ta ei teadnud seda.

Kuid ta oli ses pimeduses kaua teel. Ta ei sõitnud miskisuguseid teid, vaid kihutas huupi. Oli soid, tihnikuid, kottpimedaid põlismetsi, puutuid künkaid. Ja ikka ainult pimedus, pilkane pimedus, mida ei suutnud valgustada teadvuse kuudam.

Ta oli nõnda sõites kole: hirmust virildund näoga, püsti juustega, üleni verine, surnu pääluu varuka küljes. See polnud enam inimene, kes nõnda huupi ratsustas läbi öö ja metsade. See oli mingi vaimude sõdur.

Korraga ärkas Lorens. Oli hommiku videvik. Maast tõusis roosa udu. Sõitja oli mingi metsa ääres. Ees laius udutsev nõmm karjateega. Eemal paistsid majad puude all.

See oli küla, kus peatus ta väeosa.

Kui ta seda pilti uimaselt ja tõmbilt vaatas, kuulis ta äkki enese taga hüüdu:

„Herra! herra!“

Ja põõsastikust sõitis välja oma hobusekronuga, mis üleni vahutas, Lorensi ori. Ta hakkas kohe, ilma et juure oleks jõudnud, oma hädaldav-haleda lobisemisega:

„Herra, ma hakkasin öösel nii teie pärast kartma. Ma ei tea, millest see tuli. Ja keegi kui ütles: tõuse, tõuse üles, su herra on hädas! Ning ma panin hobuse sadula ja sõitsin, sõitsin kogu öö, kuid kätte ei saand, enne kui —“

Ta peatas äkki ja ta suu jäi ehmatusest lahti.

„Mis sa vahid?“ ütles Lorens tuimalt, kui kaudu une.

„Teie juuksed on — valged —“ kogeles venelane.

„Valged —?“ küsis Lorens ja tõstis käe, et sõrmedega läbi juuste tõmmata. Kuid selle juures tõusis verine pää, mis seni ta varjul oli olnud. Juuksed rippusid alla kui käsivarrele heidet sali pikad narmad.

Silmitu hirm kajastus venelase näol, ja ta kihutas kisendades ning huludes küla poole.

Lorens ratsutas üksi ja aeglaselt külla. Inimesed taganesid ja kahvatasid ta ees. Tema aga ei näind midagi. Ta jättis üleni vahus ja äraaet hobuse väriseva orja kätte ja astus oma korteri.

Ta võttis kuue seljast, löikas mõõgaga pää varuka küljest ja asetaski lauale. Kõik ta liigutused olid aeglased, otsekui automaadi omad. Siis istus ta pää ette ja hakkas üksisilmi selle näkku vahtima.

Paar verihaava läksid üle siniseks tõmbund palge. Silmad olid pärani, hõõgudes kollast viha, ja huuled viruldusid, tulvides põletavat needet. See oli kui Meduusa pää, mille pilk vere soontes tarretab. Ja see pilk sõi läbi Lorensi elu.

Ta mõtles, aegamööda ja kiviraskelt:

On elu uni, on võigas, hirmus uni. Mina elan, kuid olen mõistmatu elu ees. See pää on surnud, kuid kannab endas saladust. Ma ei tea

midagi ja pää ei ütle midagi. Kas magasin ma enne elu ees, või magan praegu?

On elul kaks palet. Olin tunnud enne üht. Nüüd tunnen teist. Olin ühele ise hirmus. On teine mulle hirmus. Ma ei taha näha enam kumbagi palet. Ma ei taha näha ennast ega maailma.

1920.

POEET JA IDIOOT

Ormusson tegi paar tiiru puiestikus. Mõtteis lähenes ta varemeile, pööris Ingli sillale ja säält tagasi Baeri sambale. Selle ees tõstis ta üllatetuna pää.

Metall-rauk istus oma tugitoolis, raamat põlvel lahti, juuslokid kõrvadele vajund, ja näis lugevat. Kuid siis kandis tuuleil koltund lehe raamatule, aga vanamees ei liigutand, otsekui püulehelt edasi lugedes. Ta näis võigas oma hajameelsuses.

Ormussoni silmad kandusid läbi pika allee, mida mööda oli tulnud. See oli tühi, raagund puud seisid liikumata, mõni koltund leht valendas maas, üksik jalutaja siluett pelgus kauguses. Kõike looris sõnatu sügisnukrus.

Ormusson astus aeglaselt mõned sammud, peatus mäe rinnakul ja vajus pingile.

Alt piiras ta vaadet püगत põõsasrida, pahe-malt poolt kirju, eksootiline torn, eksind kui kau-gelt lõunamaalt siia, paremalt poolt raagus puude-rühm. Kuid nende raamide vahelt avanes linna katustik, aedade hall räbu ja üle kõige tinane sügistaevas.

Siit ülevalt oli ta seda linna ikka armastand. See pink ja see panoraama oli seot ta elus paljude mälestustega.

Siin oli ta istund noorukese põlves suvihom-
mikuil, mil harva läks magama enne päikese tõusu.
Siin oli ta kuuland alt aedadest ööpikulaulu, hin-
gand jasmiinide uima ja joobund rahvuslikust
heroismist.

Ja siia oli ta hiljem tulnud pärast kireöid,
üksi, vaatand, kuis teispool jõge mõni suur puu-
maja kui tungal põles, kuna linn magas, ilma
ühegi hädakellata, vaikne nagu surnud. (See linn
oli noil aastail klassiline tulekahjude linn.) Must
suits tõusis sirgena avarusse, paistis kõrge hele
tulesammas, mille kõrval taevarannal ilmus punane
päikese ketas, aga ikka veel oli linnas vaikne...
Ja see vaatlus oli pimestavas kokkukõlas Ormus-
soni meeoluga: see lõõmas niisama kui hiigla
õitsituli, kuid kõik oli vait tema ümber. Ta
joobus, ta nautis sest pildist kui Nero põleva
Rooma kohal. Põles, sai hukka kõik ta kirgede
neelus, kuid ta ahmis ikka enam ja enam, —
armastust, kunsti, naisi, lillesid, — ikka küllastu-
matu, ikka rikas, ikka pillates.

Kuid see ümbrus oli teda näind ka ahastavat
elu ja kunsti suures heitluses, mil ta hinge kandis
kohutav askees. Ta oli kui munk, keda mattis
sügismust öö ta kongis, täis kohutavaid nägemusi
ning meeledet.

Nüüd vaatas ta väsinult ja nukralt alla linnale.

Kesk linna kerkis Jaani kiriku tõmp torn,
kaugel taevarannal Peetri kiriku lame siluett ja
teisel pool hullumaja punetav katus, ning nende
vahel aedade hallid rägastikud ja telliskivist,
karrast ja papist katuste kandikud, halli taeva all
rasked ning ähmased.

Kuid veel nüüdki armastas ta seda inimpeša
siit ülevalt, eemalt, vahemaa eraldetuna. Ta unu-
stas viha ja vastikuse mudaste tänavate ning
tuimade inimeste vastu. Kõik kadus kuhugi

* kaugusse, kõik paistis veel läbi mingi klaasseina. Ta tundis ainult, et oli pärit siit ja seot selle linna ning taevarannaga.

Ainult mitte neid inimesi näha! mõtles ta. Mitte tunda nende rumalust enese ümber, mis tõi otse füüsilist valu! Mitte näha nende igapäevast askeldust, nende ajalehti ja vürtspoode, nende laatasiid, koosolekuid, pidusiid ning matuseid! Mitte trehvata neid advokaate, poeselle, lodjavenelasi, üliõpilasi ja seltskonnadaame! Mitte minna raamatu-kauplustesse, kus unine kärbes kõnnib aabitsa kaanelt testamendi kaanele ja teises toas istub idioot ning kirjutab juhtkirja! Ainult veel siit vaadata seda linna — ja siit veel armastada teda — valusa ning nukra armastusega.

Ja ta hinges tõusis samasugune vaikne kurbus, kui oli tärgand ta südames, vaadates Igavest Rooma ülevalt Monte Pincio rinnakult.

Selle juures ei pannud ta tähelegi, kuis üks inimkogu raagus puude all talle lähenes. See kõndis ruttu, pisut ettepoole loogas ja kätega vehkides. Ta tuli, peatus mäe rinnakul, pomises midagi enese ette, pööris ümber, nägi Ormussoni, kergitas kübarat ja läks edasi, niisama ruttu.

Ormusson vastas vaevalt tervitusse, sest ta ei tunnud seda inimest. Ta vaatas hajameelsena ta järele. Mehel oli kulund palitu küüras keha ümber, palitu kaelus üles tõstet, üks püksisäär katkise kamassi taha üles jäänd ja luitund nokkmüts sügavale pähe litsut. Ta küljetaskud olid nii täis topit, et riie oli selja kohal pingul.

Kuid vaevalt oli ta paarkümmend sammu edasi läänd, kui järsku ümber pööris ja jälle Ormussonile lähenes.

Nüüd nägi see ta nägu. See oli kahvatu, harva halli habeme udemega ja sinaka suuga, mis näis aegajalt liikuvat. Ta müts oli nii silmile

litsut, et mõlemad kõrvad olid painutat välja, kahele poole päakatte kõrvale.

Võõral paistis üles tõstet palitu kaeluse alt määrdind rinnaesine, kuid kraed ega kaelasidet tal polnud. Ka põuetaskud näisid tal midagi pingul täis olevat, nii et ta keha paistis muhkline ja kühmline nagu paistetand. Ta käised olid nii lühikesed, et luised, sinakad käsivarred olid kaugele näha.

Ei, Ormusson ei tunnud seda hulgust. Ta arvas selle olevat mõne kerjuse ja pistis juba käe tasku, et võtta rahakotti. Siis aga kuulis ta võõra imelikku, madalat häält:

„Ma näen, sa ei tunne mind enam, Ormusson.“

„Ei —“ vastas Ormusson kaheldes, puudutet võõra familjärsusest.

„Aga mina tunnen sind hästi, kuigi oled muutund,“ jatkas võõras. „Pole ime, pole ime,“ kõngutas ta pääd. „Sellest on juba viisteist aastat — eks ole? Või rohkemgi veel?“

See peab olema mõni koolivend, mõtles Ormusson põlgliku muigega. Kuid ta oli need viimseni unustand, nagu oli püüdnud unustada kõike ebameeldivat oma minevikus. Ta ei mäletand pea ühtki nägu ega nime. Kuid ta juhtus vahete vahel ikka veel mõnd kohtama, mõnd postiametnikku, äriomanikku, põllumeest või maa kooliõpetajat. Siis ei võind ta iial mõista, kuis oli võind kord elada kaasa nii palju rõõmusid ja muresid nende elatand, kivinend ning tömpund inimestega. Ta nägi mõnd neist pühapäeva hommikul lapsevankrit linnast välja lükkavat, kuna paks, piima-nõretav naine kõrval tammus, söömepunt käes, — need pildid panid ta läkastama.

„Me istusime siis kõrvu,“ jatkas võõras, otsekui aimates Ormussoni mõtteid. „Kaks aastat istusime kõrvu.“

„Kobras —?“ küsis Ormusson aimeldes.

„Jah, mina see olen!“ rõõmustas võõras süngelt. „Mina, just mina.“

Ormusson ulatas vastu tahtmist käe, mida võõras pigistas külmade, luiste ja higiste sõrmedega.

„Mina see olen,“ kordas ta. „Ja kui ma sind ei sega, siis vabanda, et silmapilguks su kõrvale istun. — Olen väsind, see maa on nii kauge, säält pärmivabriku tagant.“

Ormusson vaatles võõrastades meest oma kõrval, vaevalt päd ta poole pöördes.

See ta siis oli, nüüd tuli tal meele. Ta oli olnud kahupäine, elav ja rõõmus, peente näojoontega, nõtkes kui osi. Ta oli üks neist, kes oli minevikust veel kuidagi meeles püsind, mingi heleda laiguna, kui väike vinjett kooli mälestuste tuimal leheküljel. Kuid kui ammu oli see kõik olnud!

Vaheajal võttis Kobras kübara päast ja pühkis paar korda kui kärbes kahe käega üle näo. Ja nüüd nägi Ormusson selle pää täielikku armetust.

Ta juuksed olid välja langend, mõned tuhkallid udemed katsid seda dekadentlikku kera. Kõik oli tuhm ja ähmane, võib olla, veel enam ses kollakashallis sügisõhtu valgustuses. Üksi ta aukulangend silmad läikisid mingi rahutu eluga.

Ta pühkis nägu ja jatkas:

„Sa oled mu ära unustand — oo, ma saan sest aru. Mõistan väga hästi. Pole väärtki muud. Kuid mina olen su elu ikka silmas pidand. Ja see on jällegi arusaadav. Kõik on arusaadav. Ma olen lugend iga su rea. Võiks öelda, iga su komma on mulle tuttav. Olen sinu suur austaja.“

Ta peatas sõnavoolu, et jatkata:

„Tõsi küll, on olnud sarnaseid kohti, millega ma päri pole võind olla, vabanda mind. Sa oled

pisut ilus, — maailm ei ole nii ilus. Inimene on vastik loom! Ja sa kirjutad nii palju naistest, kuid kas sa ei näe, et nad polegi nii tähtsad? Nad pole tähtsad mehele. Ilma nendetagi võib läbi saada.

See mõte üllatas Ormussoni. Tal olid ka enesel samad eitavad mõtted oma toodangust. Ta vaatas imestades Kobrase otsa.

„Maailm on palju kavalam asi, kui sina tahad näha,“ jatkas see. „Ta on väga kavalate olevuste päralt, — ta on ühe kavala olevuse päralt. Ja see olevus on mehine, mitte naine.“ Ta rõhutas iseäranis viimaseid lauseid, andes neile kui erilise tähenduse. „Aga seda salatakse. See on varjul, see mõte. Ollakse kui kokku räägit, et seda mitte kõvasti öelda. Kuid kas pole sinagi seda mõelnud iseeneses? Ütle, kas pole sa, kes oled nii palju mõelnud, ka selle päale mõelnud? Et see on kaval, tark ja mehine olevus?“

Ormusson tõmbus rääkijast loomusunniliselt eemale. Ta kõrval oli hull, idiot, kuis polnud ta seda kohe alguses mõistnud! Kuid see näis olevat rahulik ja hädaohutu hull, keda ei tarvitsend eriti karta.

Kui palju oli ses linnas igasuguseid degenerante ja kurjast kiusatuid! Vist kuskil kogu maailmas polnud neid nii palju kui ses vaikes pesas. Mõnel päeval näis, kui oleks pool elanikest hullumajast tulnud, linna laiali valgund, õiendades omi haledaid ja õudseid asju.

Ta oli neid näind igapäev pätänavail liikuvat, neid prohveteid, geeniusi, Opheliaid lilledega, väepäälikut, ehit üleni kardaurahadega, tuhandeaastase riigi kuulutajad, ärisiltide ees põlvitajaid ja päikese poole palvetajaid, avaruse kartjaid või hullude sammudega ruttajaid suurvaime, juuksed lahti ning silmad lõkendamas. Nad kirjutasid

salme, tegid poliitikat, jutlustasid, valitsesid riike, sõid rohtu, leinasid igavest leina, naersid lõp-
matut naeru, igaüks tardund ühte poosi, hullu-
meelse muutmatu ilme ning kostüümiga. Ja vahel
näis Ormussonile, et see linn ainult nende õnne-
tute pärast polnud lõpulikult neetud.

Nüüd oli ta kõrval jälle üks neist, üks uus, keda ta seni polnud näind, kes oli lohistand enese puiestikku omast tundmatust urkast kusagil pärmi-
vabriku taga.

„Jah, ma olen selle pääle mõelnud,“ muigas Ormusson kurvalt. „Kuid see on mulle liig sügav küsimus.“

„See on sügav küsimus!“ haaris Kobras kinni ta sõnast. „Sügav! Ma olen selle pääle palju mõelnud. Mu pää valutab vahel sest mõttest, kogu keha valutab. Aga nüüd olen ma ta saavutand. Nüüd on ta mul käes!“ Kuid siis muutis Kobras oma hõiskava hääle arglikuks sosinaks, kumardades pääd Ormussoni poole. „Aga vahel tahab ta siiski mu käest ära minna. Ma hoian teda kõigest jõust, aga ta rabeleb ja kipub minema. Ja ma kaotan ta mitmeks päevaks ära. Möistad sa, mis tähendab, oma mõtet mitmeks päevaks ära kaotada? See on hirmus. Siis käin ma ringi, olen haige, kõik minus valutab, ja otsin teda. Kõik tahavad teda mult ära võtta ja ära peita, et ma teda avalikult ei saaks kuulutada. Kõigil pool on tema vaenlasi. — Sa arvad, et nad ei kuule, kui ma sulle sest mõttest kõnelen?“ küsis ta äkki, näidates kirikutornide poole. „Nad kuulevad. Nad tunnevad. Nad teavad. Nad on selleks kui pikse-
vardad püsti, et mu mõtet kinni püüda, et see maailma ei purustaks. See alles oleks tulekahi! Kuid sellepärast peangi olema alati valvel ja hoidma oma mõtet.“

Ta vaikis silmapilguks, ja Ormusson ei tahtnud midagi pärida. Ta vaatles ainult oma kõrvalistuja kurba, endasse süvenend nägu.

Sel silmapilgul läks neist mööda vene üliõpilane, kimp mingi looma luid kaela all. Üliõpilasel polnud palitut, hoolimata vilust sügisilmast. Luud ta rusket särki vastu paistsid veel enam pleekind. Pääлуу hambad olid kaeblikult irvi.

„Luukere on surma sümbool,“ ütles Kobras, sest pildist ärgates. „Me kõik kanname endas surma sümbooli. Aga keegi ei mõtle selle pääle, et temas on luukere peidet. Keegi ei taha sellest kuulda, kuni ta sööb, joob ja armastab naisi, kes pole niisama midagi muud kui peidet luukered. Niisama on ka minu mõttega. Ta on kõigis, aga keegi ei taha seda tunnustada. Et mõista seda mõtet, selleks peab unustama kõik muu. Peab saama mungaks, kes paastub ja suretab liha. Mina olen seks saand. Ma kumardan teda tões ja vaimus.“

„Kavalat olevust —?“ osatas Ormusson aimates.

„Teda ennast. Nüüd olen ma ta saavutand. Nüüd ei põgene ta minust enam. Ja kui ta varem põgenes, siis ikka ainult sellepärast, et ma ise polnud küllalt kindel. Ma polnud ise teda väärt. Ja et ma nüüd kord nii kaugel olen, siis ongi mulle sind vaja.“

„Mind —?“ imestas Ormusson.

„Sind, just sind!“ hüüdis Kobras välkuvail silmil, mis panid Ormussoni jahmatama. „Sa arvad, et ma sinuga ainult kogemata kokku sattusin? Hoopis mitte. Ma olen kaua sinu järele valvand. Paar korda oleksin su kätte saand, kuid siis võeti ja peideti mu mõte minult ära. Ja mis oleks mul sulle siis öelda olnud? Mis tähtsus on minul ilma selle mõtteta? Täna kõndisin ma kaua sinu järel, ja mu mõte oli minuga. Täna oleme kõik koos, sina, mina ja mu mõte!“

Ormusson tundis õuduse värinat kogu kehas ja vaatles kähklevalt ringi.

„Mis jaoks sulle siis mind vaja oleks?“ küsis ta ettevaatlikult.

„Ma ütlen sulle oma mõtte, ja siis pead sina mind aitama!“

Kobras laskus seljatoe najale ja vaatas pärani silmil Ormussoni otsa, lõpetades kõneluse nagu lepinguga.

„Aga ma ei teagi ju veel su — mõtet,“ pomises Ormusson.

„Sa saad selle varsti teada!“ hüüdis Kobras võidurõõmsalt. „Kuid see on pikk lugu. See pole lihtne asi. Selles on ajalugu ja filosoofiat, moraali ning teoloogiat. Teoloogiat, kui soovid, pahupidi, kuid ometi teoloogiat. — Ma tahan sulle kõnelda uuest usust,“ sosistas ta, kumardudes Ormussoni kõrva juure.

„Usust? Kuid sa peaksid teadma, et ma pole usklik. Mulle on iga usk vastik. Ma ei või lihtsalt rääkidagi neist aineist.“

„Jaa — aga usu ja usu vahel on vahe. Ma nimetan seda usuks, sest mul pole muud sõna. Kuid see on midagi hoopis muud. See on mõte! Kui ta esimene kord mu pääle tuli, siis kisendasin ma kui inimene, kel maa on alt tõmmat, aga õhust ei oska kinni hoida. Ja kui sinagi seda kuuled, siis ei vaata sa enam nõnda mu otsa.“

Ormussonil on piinlik olla. Ta oleks tahtnud vabaneda sest meeletust, kuid ühtlasi hakkas teda vaevama mingi uudishimu. Ta tundis kitsikuse ja lämbumise tunnet hullu läheduses, kuid ei tahtnud ometi järsult tõusta ning minna.

Kõik viimaste päevade kibedad ja mõttetud elamused näisid saavat siin lõpuliku krooni. Oli tarvis vabatahtlikult minna mööda seda meeletuse ja mõttetuse spiraali kuni viimse võimaluseni.

„Jutusta siis,“ ütles Ormusson alistudes.

„Sa ütled, jutusta. Kuid kuis saab mõtet jutustada? Mõtteid tahaksin ma edasi anda, — mõtteid, tundmusi, teadvust, mitte sõnu! Kuid kõik, mis inimene räägib, on sõnad. Mu mõte rabeleb minus, ja kui ma ta sõnusse saan, siis pole ta enam minu mõte.“

Ta peatus jälle, otsekui kogudes ennast.

„Vaata,“ ütles ta, „sa nägid meest, kes läks mööda luudega. Luis on sügav tarkus. Luud on traadid, mis hoiavad mõtetki püsti. Mollusk ei mõtle, olgugi et elab. Aga mulle näib, et mummia mõtleb, kuigi on surnud. Aga milline mõte võib liikuda tühjas, pleekind päaluus, mida ei sega ajude pehme sodi! Mitte viina ei jooda päaluukarikast, vaid filosoofiat. Minagi tahaksin väljendada oma mõtte meelsamini alles siis, kui mu liha on keedet luilt ühes Dschingiskhaani neljastkümnest katlast.“

„Siis pole enam kõneandi,“ muigas Ormusson.

„On! See on silmakoopais, hambais, lõualuis.“

„Kuid, lõpulikult, siis pole sulle sest enam mingit kasu.“

„Jah, see'p see on, kasu pole. Kuid mis kasu on mul sest praegugi? Vahel mõtlen: kas pole see kõik ainult tühi töö ja vaimu närimine? Kuid siis tunnen jälle: ei, sa pead, sulle on see usaldet, ära varja küünalt vaka all. Ja,“ ta painutas hääle sosinaks, „täna öösel ilmus ta mulle jälle ise ja ütles: mine ja kuuluta mind, mine, kas sind või kividega surnuks heidetaks!“

„Kes?“ küsis Ormusson värisedes.

„Tema Ise, Saatan, Beltse bub, Kurat,“ lausus Kobras pikkamööda ja pühalikult. „Mine ja kuuluta mind, ütles ta, sea jalule õigus, mida seni on tallet, ehita üles ohvrialtarid, mis on laiali pillat, kuuluta mu nime kõigile, kes elavad maa pääl, maa all ja lendavad õhus. Minu aeg on tulnud,

minu riik on lähedal. Maailm on küps, maailm januneb mu järele, aeg on mul tulla. Alates sest suurest võitlusest kaaoses, mil tõmmati võlts piirid valguse, õiguse ja vooruse vahele, mil pääsis inimteadvuses võidule mu Vend, pole ilm veel iial nõnda valmis olnud mu vastuvõtuks kui praegu. Vaata mere põhja: säääl liigub terasinimene klaasilmega ja luurab ringi. Vaata õhku: säääl lendab tiivinimene ning piilub alla. Nad otsivad mind. Kõik inimese tarkus ahastab mu järele. Kunst, filosoofia, isegi usk, jah, isegi usk on mulle teed teind. Vanade templite müürid on õõnistet tühjaks. Tuleb suur päev, mil nad mürisevad põrmuks. Ja see on minu päev! Mine ja kuuluta seda! — Ja mul ei jäänd muud üle, kui teha teoks, mille pääle olen mõelnud nii palju.“

Ta pühkis palet ja jatkas rahulikumalt, otsekui ettekavatset esitust:

„Kuula siis nüüd minu mõtet. See algab kaugelt pääle. Kuid ta on selge, nagu võib olla selge ainult tõde ise.

„Kas pole sa mõelnud kunagi õieti järele inimese ja ta Kuradi ning Jumala vahekorra üle? Kas pole sa tähele pannud, et iga rahvas ja isik loob ainult oma enese hinge ulatuse ja mõttekujutuse järele endale Kuradi ning Jumala? Mida toorevaimulisem inimene, seda toorem tema Kurat ja Jumal. Mida komplitseeritum inimhing, seda komplitseeritumad ka tema ülemad geeniused. Seda mööda, kuis muutub inimpsüühika, muutuvad ka need, ütleme jumalad antiik-mõttes: evolutsioneeruvad, materialiseeruvad, idealiseeruvad ja abstraheeruvad vahel nõnda, et saavad peaaegu olematuiks. Kuid see puutub ainult nende mõistmismetoodi, ega mitte nende olemusse endasse. Kõige päält puutub see Kuradi ja Jumala rahvuslikku ilmesse. Ja see on minu mõtte üks tähtsamaist alustest.

„Me teame, et jumaluse omadused on esinend kord erijumalate kujul, lahutet mitme jumala vahel. Need olid spetsialistid-jumalad sõja, armastuse, kunsti või mõne elukutse jaoks. Nad tegutsesid omal kitsal kutsealal ja võisid sattuda isegi vastollu teise jumalaga. Nii oli Egüptis, Greekas, Roomas. Alles juutide juures ühinesid need erikutsete edustajad ühes kollektiivses Jumalas. See oli suur allaheitja ja ühteliitja, monarkist ning tsentralist, suur jumalate autonoomia hävitaja. Muinasjutu järele virutas ta oma ainsa Võistleja, kes jumalate kodusõjas nähtavasti veel ellu jäänd, troonilt alla sügavusse.

„Kuid see ainuvalitsejaks tõusnud Jumal oli ikkagi ainult rahvuslik Jumal. Tema ulatuse määrasid rahvuse piirid. Ta õnnistus küündis ainult üle ühe rahva, väljaspool seda oli ta ainult kuri Jumal, kui soovid, Saatan.

„Kuid paarituhanda aasta eest hakkas juutide ainujumala usk üle maailma veerema. See oli nagu batsill, mis sõi läbi teiste jumalate lihaksed. Juutide rahvuslik Jumal muutus rahvusvaheliseks, tema psühhika kosmopoliitiliseks. Kuid sellega kaotas ta ka kõik teravalt-rahvuslikud tunnused, ta nägu tõulise ilme, ta karakter puhta kontuuri. Ta polnud enam indiviid, vaid mingi karakteritu, kohatu ja nimetu olevus. Suure visadusega püüdis ta veel sarnasenagi alles hoida omi rahvuslikke vorme. Siirias tantsisid naised kristlikes templites tema auks ja Abessiinias liitus ta lähedalt endiste usujäanustega. Alles katolitsismi täielik võit määras lõpulikult tema ilmetu ja vormitu olevuse.

„See rahvusvahelik Jumal sündis enne, kui oli sündind rahvusvahelik hingeelu — ja see oli tema õnnetus. Ta kaotas orgaanilise sideme oma austajatega. Ta polnud enam luu rahva luust ega liha tema lihast. Terveid rahvaid võis surra, ilma et see

Jumala olemusse oleks kuidagi mõjund. Kuid kuis oleks võind surra juudi rahvas ja tema Jumal siiski ellu jääda! Juba Nietzsche — loe teda, ta on mu eelkäija! — juba Nietzsche osutas, et Jumal kosmopoliitiliseks saades tingimata degenerereerub. Tema tõug halveneb, tema stiil tumeneb, sest ta koosneb paljuist stiilest. Ta on nagu tõlkekirjandus — see kõigisse keeltesse ja meeltesse tõlgit Jumal. Tema temperament lõdveneb, tema agressiivsus loidub, sest tal pole võistlejaid. Ta ei toeta enam ühtki rahvast eriti, sest tal pole oma rahvast. Ja kui meeletu on see, kui vaenulikud rahvad paluvad ühelt ning samalt Jumalalt endale sõjaõnne!

„Ja ometi, nii pea kui lõdvenes Rooma kultuuri ja katolitsismi assimileeriv mõju, hakkas seegi üldjumal võtma rahvuslikke värvinguid. Sünnivad rahvuslikud kirikud ja lahkkonnad. Suured euroopa tõud on loond enesele igaüks oma rahvusliku ristiusu, mida ainult piibli kivine traditsioon takistab lõpulikult erinemast. Veel enam, katolitsismis eneseki on jumalus purunemas tuhandeks kohalikuks ja eri ülesandega pühimuseks.

„Ainult väikerahvad, kel on puudund poliitiline ja kultuuriline iseseisvus, pole võind iial anda oma Jumalale rahvuslikku ilmet. Nad pidid laenama nii maapäälse kui taevase ülemuse. Neil polnud kummagi kohta midagi ütlemist.

„Ristiusu vastuvõtt näis olevat kõigil pool paratamatu. Paganust ei võind päästa enam miski jõud. Ristiusku nõudis aja vaim. Ka meie, eestlased, poleks sest karikast varem või hiljem pääsnud. Ta oli teatud tingimustes vahest isegi tarvilik. Ja kahtlemata oleksid vanad eestlased kord vabahtlikult, ka ilma ristirüütlite sunnita, ristiusu vastu võtnud. Nad oleksid seda teind küll hiljem. Võib olla, mitte enne 1400. aastat, võib olla, veelgi hiljem. Ideaalseis tingimuses oleks see olnud igatahes

mingi kompromiss paganuse ja ristiusu vahel, kus vanad ja uued müüdid oleksid põimund ühte, mingi paganlik kristlus; halvemalgi puhul oleks sündind vähemalt täielikult iseseisev kristlik kirik, nagu jällegi Abessiinias. Igatahes oleks selle usu Jumalas peegeldund täiesti rahvuslik hingeelu.

„Kuid õnnetuseks suruti meile ristiusk päale liig suure jõulise ülivõimuga. Me saime muutmatult võõra usu ja Jumala. Visalt püüdis kogu meie keskaeg hoida alles paganust, eraldi ristiusust, kuid nende kompromissist ei tulnud midagi välja. Kui hiljem sakslased oma Jumala suhtes ette võtsid revideeringu ja selle olemust oma laadi järele pisut muutsid, siis tõid nad viimase sel kujul ka meile. See on reformatsiooni-aegse Saksamaa väikekodanluse Jumal, kes hiljem enam palju pole edenend. Meie kirik pole olnud iial rahvakirik ja rahval pole olnud iial mingit mõju Jumala tüübi loomisse. Herraste kirik, herraste Jumal. — Kuulad sa mind, Ormusson?“ küsis Kobras, äkki kui ärgates oma kõnest. „Saad sa minust aru?“

„Jah,“ vastas Ormusson võpatades. „See on selge.“

„Kuid mis ei õnnestund ühel pool, õnnestus ometi teisel,“ jatkas Kobras, nüüd aga juba madalamal häälel, poolsosinal. „See sündis Jumala vastandi, Kuradiga. Jumalast on eemal püsind rahva loov vaim, ja Jumal on eemal püsind rahvast. Kõik meie rahva usulisloovad instinktid on pöördund Kuradi olevuse poole. Ja siin on nad ka midagi korda saatnud!

„Huvitav, et ainujumala usk pole kunagi nõudnud ainukuradi usku. Monodemonism pole olnud iial ühegi usu tingimuseks, kuigi see ristiusus peaks loogiliselt nii olema. Hoopis selle vastu, kirik on ikka rõhku pannud kuradite paljusse ja mitmekesisusse. Tead sa, kui palju elab demono-

loogi Bodinuse järele põrgus saatanaid? 72 kurjuse vürsti ja 7.405.926 vähemat kuradit mitmesuguses aukraadis! See on rikkalik kogu, mille vastu polnud kirikul midagi öelda. Veel vähem tahtis kirik takistada rahva fantaasiat sel alal. Hoopis selle vastu. Ta toetas oma poolt iga algatust ses sihis. Mida rohkem, mida koledamad kuradid, seda parem! Seda rohkem oli tarvis kiriku abi!

„Eriti on meie rahvas oma jõudu näidand Kuradi hingeolemuse uurimisel. Kahjuks sündis see kõige tooremal orjaajal ja ümbruses, kus me ei või nõudagi peenemat ning valitumat mõtte-tööd. Kuid tähtis polegi saavutus, vaid tendents. Võib arvata, et meie keskaegses kuratluse harrastuses veel vana šamanism edasi arenes. Ainult ses harus kujunes mingi kompromiss endise ja uue usu vahel, sest et siin kirik nii valjult ei valvand. Loe meie rahvaluulet, ja sa näed! Millised kogud vanapagana, tondi ja krati jutte! Mis võiks kristlik rahvaluule asetada selle kõrvale! Rahval on Kuradi nimetuseks tosin nimi. Mis leidub Jumala kohta pääle ametlikkude, kiriku antud nimede! Millise intiimi hellusega on liikund rahva fantaasia Kuradi isiku ümber! Ta teab, et mitte ainult inimesel pole hää üksi olla, vaid ka Kuradil. Nii näeme Saaremaa juttudes, et Kuradilgi on naine. Selle madonna nimi on Babiloona. Ja sel perekonnal on poeg, kelle nimi Kurit. Me oleme loond kuradeid, keda pole tarviski usule. Me oleme neid varieerind, leidnud nende hulgas lõbusaid, robuste, inimlikult huvitavaid indiviide. Me oleme nendesse suhtund psükoloogiliselt, asetand nad kohalikesse oludesse, kuna vahekord Jumalaga on külm-ametlik, väljaspool aega ning ruumi. See on lopsakas, iialgi tühjendamatu fantaasia, mis avaldub meie kuratluse harrastuses.

Eesti rahvas tarvitab igapäevases elus kümme korda enam Kuradi kui Jumala nime. Kui me Jumala järele otsustades oleme kristlased, siis oleme oma kuradite valgusel täiesti satanistid. Ja me peame oma rahva fantaasia tendentsi Kuradi poole täielikult ekspluateerima. — Saad sa minust aru?“ hüüdis Kobras kirglikul sosinal. „Mõistad sa mind? — Ei, sa ei saa minust aru. Aga lase ma seletan. Ma ei väsi iial seda seletades. Selles on kogu mu mõtte sügavus. Ja kui sa seda ei mõista, siis ei mõista sa minus midagi.

„Mitte sellest Kuradist ei kõnele ma, keda tunneme seni ristiusu ja algelise rahvaluule kaudu. Ma kõnelen ainult tendentsist, mis avaldub viimastes. Olen ikka tunnud lugupidamist selle geniaalse idee vastu, juba siis, kui olin alles pime ja mu silmad sõgedad. Juba lapsena meeldis ta mulle usuõpetuses ja jumalateenistusel enam kui ükski muu mõte. Ma olin kui see näkist saadud naine, kes kirikus nägi, kuidas Kurat suikujate nimi kirjutas hobuse nahale, nahka hammastega venitas ja pääd vastu müüri peksis. Siis naersin ma, sest olin alles sõge! Tema üle mõtiskelles kasvatasin hiljem oma fantaasiat ja harjutasin end aatelisele mõttetööle. Milliseid horitsonte on avand tema geenius mulle! Ta on minus äratand arusaamist teaduse ja kunsti vastu, sest kõik teadus ning kunst on kuratlik. Ja seda kõike mõistsin ma juba siis, kui mul polnud veel oma mõtet. Ta on minusse istutand kalduvusi kuratlikku meditatsioonile ja õpetand vaatlema maailma ning olemasolu hoopis teiste silmadega. Aastate jooksul on mu huvi ta vastu paisund intiimiks sõpruseks. Ja ma võin tunnistada hooplemata, et tunnen Kuradit isiklikult mitmes ja mitmes olemisvormis. Usu mind, nii on mu teated.

ta kohta kõige otsekohesemast allikast! Ja nüüd tean ma, et kõik, mis on minus, on pärit temalt, temas mina elan ja temas mina suren. Mõtlesin järele sinagi!

„On just tähtis, et Kurat pole saand rahvuslikust olevusest rahvusvaheliseks. Kuid ühtlasi pole ta omandand ka ühegi rahva juures kindlalt fikseerit kuju. Ta pole kollektiivne, vaid individuaalne nähtus. Tema olemus pole kivinend üheski dogmas, üheski kanoonis. Ükski Augsburgi usutunnistus ei määra täpselt tema piirjooni. Ja ta ei nõuagi üldsunduslikku katekismust. Talle on küllalt ainult meeolust. Mitte kristlikku usutunnistust, vaid kuratlikku hardust!

„Kõik, mis tema üle kirjutet, on enam-vähem isikuline, olgu siis herra Miltoni igavad lood või pappide vaimuvaesed pamfletid. Võib koguni öelda, et kirjeldades tema omadusi on oldud liig fantastiline. On liialdet Kuradile kõige mõnitavammas mõttes. Ja see pole ime, sest seni on tema üle kirjutand ainult vaenlased! On oldud lihtsalt tendentsiline, ühekülgne ja ülekohtune, omakasupüüdest ning orjalisest alandusest Jumala ees. Temale, keda on peetud vaenu ja vale isaks, on kõige vähem saand osaks armastust ning õiglust. Kuula, ma küsin sinult, kas on ühegi kristlase ligimese armastus ulatund Kuradi armastamiseni? Ja ometi on ta meile rohkem kui ligimene. Vahest ainult Kaukasuse kainiidid on tema eest Jumalat palund, teda sellega õieti alandades. Millistesse vastikutesse asjadesse on kistud Kuradit, milles kõiges on teda süüdistet! Teda on kasutet kõige närusemate patukeste vabandamiseks. Ta on säälgil pidand olema süüdlane, kus pole kedagi süüdlast pääle armetu inimese enese. Nagu huvitaks Kuradit tõesti ig a ü h t kiusata! Oh ei, inimene pakub talle üldiselt õieti vähe huvitust.

Tal on enesega küllalt tegemist. Tal on selleks liig hää maitse, et joosta iga pahelise järele. Kui tal vahel leidub inimese vastu armastavat tähelepanu, siis ainult nende puhul, kellest Goethe ütleb:

„Und hätt' er sich dem Teufel nicht ergeben,
Er müsste doch zu Grunde geh'n!“

Kobras haaris Ormussoni käest kinni. Ta käsi hõõgus, ta silmad sätendasid läbi kasvava hämaruse, kui ta sosistas:

„Kuid kõik ülekohus ei tähenda Kuradi kohta midagi. Ta on seda ignoreerind. Ta on sellesse pöörand vähe tähelepanu. Kuna Jumal enese kindlate piiridega on ümbritsend ja igäüht nende muutmise eest kõige valjemalt nuhtleb, siis on Kurat salliv ning häatahtlik. Ta ei takista kellegi fantaasiat. Ta alistub sellele kui inimlikule nõrkusele. Ta ei kaitse armukadedalt oma olemuse vorme. Ta lepib selle vormiga, mida suudab talle anda igaühe fantaasia. Ta rõõmustab igast tõelisest püüdest ja hääst soovist. Ta on armulik ja pikameelne. Ta ei tungi enese isikuga pääle. Ta ootab kannatlikult. Ta ei janune avalikku austust. Kui harva leiab ta tunnustust rahva geeniuseks! Kuid ta ei pane seda pahaks. Ta teab, et inimene on nõrk ja unustaja. Ta mõistab just sellepärast nii hästi inimest, et temas endas on nii palju inimlikku. Ta tunneb inimese nõrkusi ja pahesid, kuid ei tee neist suurt numbrit nagu Jumal. Ta koguni toetab ja kaitseb inimest neis nõrkustes. Ta ei hooli õnnelikest, vooruslikest ja häist. Oh, need saavad tematagi läbi. Kuid ta mõistab nii hästi koormatuid ja tagakiusatuid. Sest ka tema on pidand kandma sedasama saatust. Ta pole asetand oma ainsusprobleemi inimesele kunagi teravalt ja kategooriliselt. Ta lepib, et teda kumardetakse tuhandes teisendis, et ta on

üldsuse teadvuses alles greeka jumalate seisukorras. Kuid ta ei kannata selle all, ta ei võistle, tal pole sallimatut egoismi nagu kristlikul Jumalal. See pole talle tähtis! Jah, ta ei vihasta sellegi üle, kui inimene isegi tema olemasolus kahtleb. Oh, ta tunneb ise nii hästi seda kõike-söövate kahkluse mürki. Ta jätab isegi selle võimaluse inimesele vabaks. Ja, lõpulikult, see ei mõju ju ometi tema absoluutsesse olemasollu. Kuid veel enam! On võimalik, et ta on ainult tema enese ettekujutuse vili. Ja see oleks tema kõige imeväärsem omadus. Millist aukartust peab äratama tahtevõim, mis on loond tahtja enesegei! Mitte maailm nagu kujutus ja tahe, vaid kujutus ning tahe kui maailm. Too vana hull filosoof, kelle sapine pilk ringles maailmas, hakkas aimama asjade tõelist väärtust. Ta aimas, ta aimas, aga ei usaldand seda öelda...“

Oli läind hämaraks. Vilu tuuling tõmbas paar korda läbi raagus puude. Oksad kõikusid kõledalt ja kriiksuvalt. Mõned mustad lehed keerlesid istujate jalge ees ja jäid siis liikumata maha.

Aga Kobras rääkis. Ta oli joovastuses. Ta kõneles kui unes. Ta haaris aegajalt Ormussoni kätest kinni, vahtis omil hullumeelse silmil ta näkku ning sosistas hingeldades.

Ja Ormusson oli andund ta voolavate sõnade mõjule. Ta ei püüdnudki sest enam vabaneda. Ta tundis ainult miskisugust kehalist ja vaimlist painet. Igalt poolt piiras teda hullu meeletus. See tõusis raagus puist, ähmaselt paistvast linna rägastikust ja süngest taevarannast. Ning idioodi hääl kostis ta kõrvus veel ainult kui nõrk mänguriist ses hulluse orkestris.

„On suur vale valitsend maailma juba aasta-tuhanded,“ kähistas Kobras. „See on võlts käsitusviis Kuradist. Tingimused selle arenemiseks on olnud kõige ebakohasemad. Kunst ja filosoofia on

jumalat idealiseerind, peenendand, süvendand. Kuradist pole keegi hoolind! Keskaegne inimene oli selleks liig toores, et mõista Kuradi peent olemust. Ta oli metslane, kes maitstes inkvisitsioonist ja piinapingist. Ja ta kujutles enesele Kuradi samasuguse metslasena. Lutherus, kel olid mõnesugused kavatsused usu uuendamiseks, ei leidnud Kuradi suhtes midagi vaimurikkamat, kui virutada temasse vulgäärilt tindipotiga. Milline naiivsus! Kurat on siiamaale ainult keskaeg. Ta on Dante Inferno ja Piisa Campo Santo fresko. Neis oludes ei võind ta edeneda. See polnud tema aeg. Ta hoidis alles oma individuaalse ja sellega ka hingeelulise olemasolu, kuna Jumal rahvusvaheliseks ja üldiseks saades ka hingeeluliselt õõnsaks muutus. Kurat ootas paremaid, ilusamaid, lootuslikumaid aegu! Nüüd on ka temasse puutumas filosoofiline mõte. Temagi tuleb vabastada skolastikast. Temagi suhtes tuleb toime panna reformatsioon, mis väärt tõesti meie aega. Ja kui ta nüüd lõppeks saab universaalseks, siis leiab ta eest tõelise kosmopoliitilise inimese kosmopoliitilise psüühikaga. Nüüd alles võib alata pandemonismi suur kuldne aeg!

„On tarvis peent ja sügavat hinge selle mõtte mõistmiseks. Jumal on suure karja Jumal, tema riik on vaimust vaeste päralt. Mitte nende hulgast ei leia Kurat enesele tõelisi mõistjaid ja imetlejaid! Tema kogudus koosneb mõtlejaist, uurijaist, otsijaist. Need on lähedal temale ja tema nendele. Neid ühendab see elu mürgine janu, igatsuse ja kahkluse leek, mille mõistmiseni ei ulatu iial need, kes kolm tundi nädalas kirikus magavad. Kurat on selleks liig hingeline ja elastiline mõiste, et mitte kannatada praeguse materialistliku ning väikekodanlise mõtlemisviisi all. Tema traagiline poos on aristokraatlik. Mõista seda, ja sa mõistad minu mõtet!

„Jatkub Kuradi sügav, segamatu meditatsioon, kesk avarust ja hääletust. Jumal lõi ilma ja jäi magama. Kurat lõi ilma ning jäi mõtlema. Ta seisukoht oma mitmesuguste kehastuste vastu, ta olemuse seisukoht olevuste vastu — selle üle mõtleb ta. Leida kokkukõla enese olemuse ja olevuse vahel, see on olnud ta püüd igavesest ajast. Ah, temagi on igatsend lõpulikku vormi nagu Jumal. Temagi on janunend absoluudi järele, kuid seda iseeneses ega mitte inimese kujutluses nagu Jumal. Ka temagi oleks tahtnud lõpetada rännakut ühest vormist teise, kuid tema nõuded on suuremad kui Jumalal. Tal on olnud lugematuid juhuseid meelemuutmiseks, et esineda uuesti Jumala kõrval selle vennana. Kuid kas selleks algas ta kord oma iseseisvat olemasolu, oma suurt languse müsteeriumi! Tema õilis auahnus käib suurema pääle. Tema unistuseks on, lõpetades kord oma individuaalset olemasolu, saada üldiseks, eraldumatuks kuratlikuks absoluudiks. Kuid see peaks olema midagi täiuslikumat kui Jumal. Ta peaks sisaldama kõiki hää ja kurjuse pooli, esitama kõiki pahe ja vouruse tendentse ühel hoobil. Hää- ja kurjatundmise puu on olnud alati tema sümbool. Ja kord tuleb see sünteesi päev!

„Selle juures jätkem mõte, nagu oleks Kurat kunagi olnud taevas Jumala ingel või vasall. Ei, see on vale. Isiklikult saadud teadete põhjal võin kinnitada, et see on vale. Kurat pole iial sõdind Jumala vastu. Tal pole mõttesegi tulnud Jumalat tõsiselt võtta. Oh, tal on liig palju tegemist iseendaga! Ta on näind kõike nagu läbi viirastuse loori, ja nii on Jumalgi paistnud talle tihti ainult unistusena. Ning ses kahkluse nebuloosas on ta mõte tihenend, selle uduspiraalid koomale kiskund, ikka tihedamaks, nagu laotuse munarebu, millest peab sündima kord päikene. Ja lõppeks, kui on

tõusnud ta mõttepinevus kõrgeimale tipule, sünnib sest kiirgav valgus-ookean, nagu sünnib piksepilvis elektri tulimeri!“

Kobras lõõtsutas vaimustusest. Ta oli üles tõusnud, kumaras Ormussoni poole. Ta kähises :

„Ja nüüd ütlen ma sulle oma mõtte: me asutame uue usu, uue religiooni, uue kiriku. See oleks Saatana Kirik. Tahad sa? Tahad sa?“

„Mina?“ pomises Ormusson kui unest ärgates. „Mis peaksin mina siin tegema?“

„Sina? Sina oled prohvet. Sina oled, kes hüüab sõna maailma nagu tuleleegi. Sina teed imesid, et nad usuksid. Sind nad kuulaksid. Sind — kui nad kedagi kuulavad.“

„Ei,“ raputas Ormusson pääd. „See oleks sinu teha. Sina oled tulnud sellele mõttele, sina pead ta ka teostama.“

„Oh, ei ole minul sõnu hulga ees kõnelemiseks!“ ahastas Kobras.

„Siis kirjuta.“

„Kas arvad, et ma pole seda teind? Vaata, vaata!“ hüüdis ta, kõigist taskutest paberikimpusid välja kiskudes. „Vaata, siin olen ma kõik kirja pannud, mis olen mõtelnud nädalate, kuude, aastate kaupa. Olen aland ikka uuesti ja uuesti, jätnud pooleli ja aland jällegi. Siin on mu teos, mille nimi on „Kuradi apoloogia“. Ainult sellepärast polegi ma enam kaotand oma mõtet, et olen ta kirja pannud. — Kuid mitte nii ei peaks see olema!“ õhkas ta. „Mitte niiviisi ei tuleks seda kirjutada. Tulisõnu oleks tarvis! Vältkähti oleks vaja! Kuid mul pole neid. Mina olen vaene. Minu mõte ei jookse ja sõna ei lenda. Seda peaksid sina tegema. Ja sina oskad. Sind ustakse. Sina pole hull, nagu nad mulle on öelnud.“

„Hull? On nad seda sulle öelnud?“

Kobras nikutas kurvvalt pääd.

„On. — Kuid ma pole ometi mitte hull. Ainult see mõte teeb mu meeletuks. Kuid milline mõte ongi see! Mõistus pimeneb, kui ta pääle mõtled! — Tahad sa mind aidata?“

„Ei!“ vastas Ormusson, end otsekui millestki vabastades.

„Sa ei taha! Sa ei taha!“ hoigas Kobras meeleheitel. Ta langes uuesti pingile ja vaikis silmapilgu. Siis haaris ta Ormussoni käe ja hakkas jälle kirglikult rääkima: „Kuula, see polnud veel mu mõtte viimne piir. See ulatub kaugemale. Selle viimist piiri ei näe ma isegi. See kaob mu ees ääretusse, mille poole ma jooksen, iialgi päralt jõudmata. Aga kuula, kuula, nii kaugemale kui mina näen!

„Mäletad veel Jumala evolutsiooni paljujumalate teenistusest rahvusliku ainujumala kaudu rahvusvahelise üldjumalani? Seda teed käib ka minu Jumalkuradi võidukäik! Nagu Jahve sai juutide rahvuslikuks ainujumalaks, nii saab Kurat kord rahvuslikuks eesti jumalaks. Tema on see, kes annab meile jõudu, kes kasvatab murdumatuks meie mõistuse ja käsivarre. Mõistad sa seda unistust? Kuid siis, kui ta on võtnud kogu meie hinge järele, kui ta on saand indiviidiks, kui ta on eland läbi selle arengu, mis tegi Jahve iisraeli rahva keskel, — siis hakkab ta tungima välja poole meie rahvuse piire. Mõistad sa nüüd, mis ma mõtlen? Ulatub su pilk üle selle perspektiivi? Mõtle, meie ees on lahti maailm, meid juhib tulesammas kõrves, me oleme messiase-rahvas, meie hulgas sünnib uus Jumal, kes pärib maailma! Oh, mu ajud sulavad kuumusest, ainult mõeldeski seda!

„Mäletad, samal kohal, kus istume praegu, unistasime poisikestena nii tihti eesti rahvuse tule-

vikust. Me olime vaimustet, me lõkendasime, meie plaanidel polnud piire, me vaatasime alla linna pääle ja tundsim: see on meie linn, selle ümber laiub meie maa, kus elab meie rahvas. Meie rahvas! Milline tundmus valdas südame! Kuid me olime kui juudid Egüpti orjapõlves, võõra voli all, sest meil polnud jõudu ja meil polnud ühendavat aadet. Nüüd olen ma selle leidnud. Mõttele, see on meie kultuur, mis veereb kulutulena üle maailma. See pisuke maa on kord kui väike Palestiina, mille paigad on pühad. See jõgi sääl all on kui Jordan, mida tullakse vaadata kaugeilt mailt. Eesti rahva senine ajalugu oleks kõigile tuleviku rahvastele vanaks testamendiks. Ei iial pole olnud pääle juutide ühegi rahva saatus sarnane kui meie oma!

„Kui sina aga tahaksid! Kui sina aga tahaksid! Ma kumardaksin sind. Ma ei tahaks midagi olla sinu kõrval. Ma oleksin su alandlik Ristija Johannes või, kui tahad, Ristija Juudas. Ma oleksin kui vari su kõrval, ainult sina oleksid ja mina poleks midagi. — Tahad sa?“

„Ei!“ hüüdis Ormusson järsku üles hüpates. „Kui ma hulluks pean minema, siis luba mul teha seda vähemalt oma retsepti järele! Ja miks kiusad sa mind? Miks ei pööra sa mõne teise poole, keda need asjad rohkem huvitavad?“

„Või pole ma pöörand!“ sosistas Kobras kurvalt. „Kuid mis on sest kasu? Ma püüdsin alguses ise teha propagandat. Ma esinesin igasuguseil koosolekuil ja kõnelesin, tõsi küll, peidet kujul sest mõttest. Ma esinesin kirjanduse seltsi aastakoosolekul, kuid viis liiget, kes olid koos, valisid mu ettepaneku läbivaatamiseks ainult seitmeliikmelise komisjoni, kes ei tulnud iial kokku. Ma rääkisin põllumeeste seltsis, kuid sääl kahtlusteti mind sotsialistiks; ja majaomanikkude

seltsis polnud keegi ristiusustki midagi kuulnud. Siis tahtsin ma oma „Kuradi apoloogiat“ välja anda; üks kirjaistus kuulutaski seda kolm aastat, kuid ei annud ometi välja. Siis pöörsin ühe suure päevalehe toimetaja poole, et selgitada talle oma mõtte rahvuslikku tähtsust ja paluda temalt kaasabi, kuid ta ei kuuland mind lõpuni, vaid ütles: kuulge noormees, kas te ei rakendaks oma jõudu mõnesse tegelikku tööhe? Siis pöörsin veel ühe usundeist huvitet doktori poole, kuid ta vastas kõigisse mu seletustesse: jaa, kui te Lembitu usu kohta võiksite selgust saada. . . Nii võeti mind vastu. Sina olid mu viimne lootus. Mis pean ma nüüd tegema?“

Kobrased hääl oli kurb ja katkeline. Ta oli väsinud suurest mõtte ja keha pingutusest. Ta mõtted kippusid seginema ja ta kõneles juba kogeldes. Lõppeks vaikis ta täiesti.

Nad seisis üksi pimedas puude all. Linn mustas. Säääl süttisid tuled. Nad olid kui kuristikku ees, mille põhjas vilkusid otsekui jaaniussikesed. Oli õudne ja üksik.

Ormusson vabises närvipingutusest. Ta oli kuuland lõpuni oma uudishimu ja rahuldand võikuse tarbe. Nüüd oleks ta tahtnud minna, valgusse, inimeste hulka — isegi nende inimeste hulka, kes askeldasid säääl all. Oh, oli nii umbne, nii pööritav, nii karmunē selle hullu seltsis!

Kuid ta ei pääsnud kuhugi. Ta teadis, nii pea kui ta liigutaks, algaks hull jälle oma kõnet. Ainult võidujooks oleks teda vahest veel päästnud.

Kuid kui nad säääl nõnda seisis, läks üks vastuseisva torni akendest valgeks ja hele tuli heitis ka mäe rinnakule laia, hämara valgusjoone. Ja samal silmapilgul nägid seisjad, kuis äsjane üliõpilane kahe pimedusmüüri vahel neile jälle

aeglasel sammul lähenes, kondid endiselt kaenas. Ta kergitas mütsi ja lausus Ormussonile:

„Seltsimees, kas te ei sooviks ahvi luid osta?“

„Ahvi luid?!“ üllatus Ormusson.

„Hääd luud,“ elustus pakkuja. „Puhastverd *Pithecia Satanus*. Kinnitan teile, täielik kompleks. Ainult viimne sabalüli puudub.“

„Aga mis ma nendega teeksin?“ imestas Ormusson.

„Teie pole zooloog? Kahju. Aga jumala eest, hää skelett. Ei raatsiks, kuid raha puudusel pean ära müüma.“

„Kahjuks — pole tarvis.“

„Aga ehk ostaksite siiski? Kingiksite mõnele tuttavale, või mälestuseks enesele? Ah?“

„Ei.“

Äkki sosistas Kobras:

„Osta nad siiski ära.“

„Aga mis jaoks, taevast hoidku?“

„Kingi — nad — mulle,“ pomises idioot. „Ma riputaksin seinale krutsifiksina. Rist mul on, aga Kristust pole.“

Ormusson kahmas ruttu rahakukru ja maksis nõutud summa. Kuid sel silmapilgul, kui Kobras luid üliõpilaselt vastu võttis, hüppas Ormusson valgusjoonest välja ja kadus pimedasse puiestikku.

Oli sünge sügisöö, põhjatu ja mõttetu kui ürgkaaos. Igalt poolt tõusid varjud nagu meeletuse fantastilised kehastused. Ja nendesse näisid laiali valguvat inimese viimsedki loogilised mõtted.

2

Ormusson jooksis lõõtsutades oma korteri trepist üles. Teisel korral polnud mingit eeskoda, trepp lõppes otse ukse taga. Näis, nagu oleks ta jätkund ka teispool ust. Uks oli ainult kui

lukustet vahesein ühtsoodu tõusvate treppide reas. Ja ees oli lõõtsutav jooks ikka edasi, mööda lõpmatuid treppe, uute lukustet vahejaamade kaudu. . .

Ormusson tõmbas taskust võtme, leidis kobades lukuaugu, avas ukse ja poetas enese lapiti sisse. Kuid siis pöördus ta ruttu, pistis võtme uuesti lukku ja käänas riivi ette. Ühendus teda jälgiva välishullusega oli katkend. See aigutas kaevuna tema taga.

Ta viskas sügisniiskusest raske kaabu ja palitu varna ning süütas tule. Lamp laual kumas kui koit üle mustava mööbli, raamatute ja piltide. Siis tõmbas Ormusson eesriided akendele, ja üks kuubus sügisöisest avarusest oli eraldet ning täidet kaitsva valgusega.

Ormusson peatus kesk tuba. Oli imelik pärast kõike seda veel midagi teha, liigutada end paremale või pahemale poole, astuda või istuda. Võis ainult olla veel ja imestada jubedalt.

Kõik näis silmapilguks tühine. Miski suur oli temast üle veerend, olgugi ainult suur hullus. Pool linna on leekides, — peab ta veel muretsema markide kollektsiooni eest?! Kaua aja takka oli ta näind jälle suurt mõttekirge, ja kuigi see tõusis hullumaja kohalt, — see oli mõte ning kirk! Mis maksis selle kõrval markide kollektsioon!

Ormusson viskus sohvale, kukal vastu üht seljatoe nurka, lakkkingade kannad teise nurga kohal põrandal. Ta keha oli põiki üle veriruske mööblitüki, raskelt ja järsult. Eemal põles lamp, ümbritset valguse kollaka oreooliga.

Ta oli tüki aega täiesti mõtteta. Tundis ainult seda närvide leegitsemist, mis oli äratand temas hull. Hirm lahtus lukustet uste taga, üksi iseene seltsis. Jäi ainult see tormava mõtte

tulijoon, mis tõmmat läbi särisevate närvide. Ta nautis sellest mõne aja kui oopiumi suitsetaja.

Avanesid pahupidi paradiisid — hullude, küürakate, kääbustega. Paistis pandemoonium, mida valvas väravail kaks musta paposileeni, kandes kui kariatiidid turjal uute väärtuste koorimat. Mingi šamaani-nägemused põdranahast telgi suul, — möödusid kahekümne küüraga mõttekaamlid. Oli hää vaadelda seda rongikäiku — ise ilma mõtteta, ilma igatsuseta . . .

Tüdimus, mis oli seni vindund spleenina, oli muutund leegitsevaks. Nii kaua polnud ta võtnud enam tuld. Näis olevat kõik kustund ta kesk-ealise, blaseerund hinge tuha all. Nüüd plahvatas äkki see väsimus, sai pateetiliseks kui tragöödia.

Mis sest, et need olid ainult ideede negatiivid, et see oli üksi pahupidi ideoloogia, mida kandis paatos à rebours? Nendes oli siiski jõudu, mis pani kahvatama inimese kasetohuna ja tõstatas juukseid pääs kõrkjastena. Ses meeolus oli ükskõik, kas hõõgus tuli Prometheuse pilliroost või hullu ajudest.

Äkki hüppas Örmusson sohvalt ja tormas paari pika sammuga raamaturiiuli juure. Ta haaris siit ja säält raamatute vaikivaist ridadest volüüme ning viskas lauale. Siis istus ta ise nende ette ja lõi juhuslikult pääloleva lahti. See oli ligi kuuesaja-leheküljeline köide ja kandis tiitlit:

HISTOIRE DU DIABLE. Tome premier. Contenant un Détail des circonstances, où il s'est trouvé, depuis son Bannissement du Ciel, jusqu'à la Création de l'Homme . . . Tome second, qui traite de la Conduite qu'il a tenue jusqu'à-present & des moëns dont il se fert pour venir à bout de ses Desseins . . . Amsterdam, MDCCXXIX.

Kas ei tunnud Ormusson seda kõike isegi! Kas polnud ta lugend pisut demonoloogge ja gnostikuid, kellel leidus materjaali selle aine kohta. Lugend alles hiljuti Püha Augustiinuse poleemikat vana Manese vastu, kes huvitas oma järsu dualismiga. Ta oli sisustand oma elu mõttehaigete raamatute kui mööbliiga.

Kuid teda oli valland suur küllastus selle mööbli vastu. Raamatukogu oli kui tuiskav liivakõrb, ilma taimestiku-loomastikuta. Ei olnud ühinemispunkti elava inimhingega mõtteil, mis ammu lausut. Liivatolm tuiskas silma foliantide reast!

— Oh ei, tõelist mõttetuld võib süüdata üksi elav inimene, kes otsib oma kirele sõnu, olgu need ka kogelevad, käsnased ja sünnitusvalust käristet. Kannatades uuesti mõtte ümber just sel silmapilgul ja neis oludes, kaevab ta kõrvesse kaevu ning istutab palmid. Ta sünnitab oaase nagu naine lapsi, ise kisendades valust.

— Kuid kui on küpsed kookuspähklad, saabuvad kaubakaravaanid ja veavad vilja maailma turgudele. Kusagil kateedril saagib keegi pähkla-koort, kaalub tuuma ja mõõdab pähklapiima imevaile lastele. Kuid samal ajal käib samum punasena kaudu kõrve, tuul tuiskab liiva üle oaasi ja nomaad raiub kuivand palmitüve laagrituleks . . .

Ormusson puhkes kibedalt naerma. Jälle kord mässas temas enese ümberhinnangu tuulispää. Ta rabeles oma elu makulatuuris siia ja sinna, — ning pühkis äkki raamatud käsivarrega laualt. Need langesid tumeda müdinaga üksteise järele põrandale, nagu maha raiut kääbuste pääkesed tapalavalt.

Ta mõtles juba rahulikumalt: Ükski mõte pole tõeliselt enam mõte, kui on välja tõstet

oma ümbrusest. Mõtegi lahtub kui viin ja muutub literatuuriks. Ühelainsal aja ning ruumi meridiaani punktil on ta süütav-tuline. Samm paremale või pahemale poole — ja ta on ainult leige vale!

Ja jälle tuli tal meele Kobras. Selle hullu mõttes oli midagi ajast ja oludest. Kes vastutab, et need ei leia tõesti pinda? Kuid pärast seda tuleb alles küsida, kes on hull, kes terve mõistusega? Meeletus, sula meeletus! Aga täna oli see tema närvisüsteemile ometi valus tõde.

Ormusson kustutas lambi ja viskus uuesti sohvale. Ta lamas liikumata ebamugavas asendis. Ta ei tahtnud isegi enam mõelda. Näis olevat kõigest küllalt. Tahtis ainult olla kuidagi, tundes kogu kehas närvipalangule järgnend roidumust.

Esiailgu ei seletand ta silmad midagi pimeduses. Siis nägi ta akna eesriide vahelt väikest valgustuiget. Mõned inimsammud kobistasid kõnniteel, eemalt kostis vankripõrin. Oli nii veider tunda teiste inimolendite olemasolu. Kuid siis kustus valgustuige ja vaikisid hääled tänaval. Jatkus üksindus ning vaikus.

Ikka jälle pöördusid mõtted endistele radadele. Hoolimata vastupanust, ei suutnud ta end vabastada Kobrase ideede ilmast. Ta oli juba osanik selles, ta pidi harima seda takjaste ja orjavitsade istandikku. Osa neist mõtteist oli juba tema oma ja ta hakkas neid ümber kujundama isikukohaselt.

Ta mõtles lähenevas univirus: Ajud destilleerivad mõtet. Sama mõte võtab iga uue aju järele värvingu, raskuse ja temperatuuri. Ühed ajud puhastavad mõtet nagu söed mudast vett, teised ainult reostavad. Kuid ükski idee, ka kõige idiootlikum, ei möödu sinust jälgi jätmata. Muutuvad mõtted, kuid muutuvad ka ajud. Iga

mõte kõlbab su elu, su mõtte- ja tundeilma kriteeriumiks. Igat mõtet omast pääst läbi lastes annad sa näite omist mõtlemisvõimeist.

Kuid siis jahmatas ta võpatades: Olen ma tõesti allund juba sellele pöörasusele?! Eks ole see ju ilmne hullus?!

— Kui Goethet segas kord kesk filosoofilist kõnelust koera kära, siis pistis ta pää aknast välja ning käratas koerale: „Vari, mind ei saa sa oma võrku!“ ja selle järele oma jutuseltsilisele: „Meie oma planetaarses nurgataguses oleme sunnit elama üheskoos täieliste monaadide jätistega; kui sellest teistel planeetidel teada saadakse, siis ei tee meile säärane seltskond au . . .“

— Kuid on veel küsitav, kas vari siiski ei saa meid oma võrku. * Vari läheb üle ja muudab värve, isegi koera vari. Protsess varju pärast pole kaugeltki mõttetu. Maakeral, mis juba ükskord planetaarne nurgatagune, on veel omakord nurgatagune — kuu. Ja kuis muutuvad siis värvid maakeral, kui kuu juhtub päikese ette! Inimeste näod on sini-kollased kui uppunuil, linnud lakkavad laulmast ja temperatuur langeb. Miks ei või siis Issand Jumalagi nägu muutuda, kui temasse langeb idioodi vari? Ja miks ei või mina konstateerida seda värvide muutumist?

— On salapärane ilm inimese aju — täis keldreid, koopaid ja konge, mis peidavad endas tolmu ning hämblikuvõrku, kuid ka üllatavaid mõtteid. Täna olen ma vaadand ühe kellerkummi alla, mis pakatab umbrohtu, vesivõsusid ja katkumaranaid, kuid mille ühes nurgas õitseb sõnajalg lilla leegiga.

— Ja see leegikandja tiirleb nüüd taevarannal, otsides mind — pärmivabrikust Tivolini, hullumajast tapamajani — ikka edasi-tagasi, edasi-

tagasi, ahvi kondid kaenla all. Otsib igatsedes, otsib ahastades, et kuulutada mind prohvetiks ja messiaseks. Ümber mustavad majad, tuikavad üksikud tulukesed, linnaservad laskuvad vaesusse ja mudasse ning nende taga algab maa, kaet nagu igavese ööga. Linn magab, maa magab, üksi meeletu rändab väsimata, hoides oma tui-kavat mõttetulukest. Selles pildis on nii palju valu ja ahastavat ilu. Kuid väsind omast asjatust otsimisest vangub meeletu viimaks läbi piserdava sügissaju koju —.

Koju — ? jahmatas Ormusson, — kelle koju?

Mõttepalavikust õhetavasse aju voolava vere tõttu tundis ta äkki pääs tulist sädemete lendu, nagu elektrituisku. See valgus laienes kerana, kontsentriliste ringidena, ta tuum tihenes tulipallina, millest purskasid kui päikese protuberantsid. Oli silmipimestav värviline valu ses nägemuses.

Siis laius valgus ühtlasemalt, värvid segunesid, täites kogu ruumi ähmakas-ruske õhetusega. See oli sama tuba, kuid kõrgema laega, mis kummus gooti võlvidena. Raamatuseljad riioleil ja pildiraamid seintel kaotasid reljefsuse, sulasid ühte seintega, muutudes kui arabeskideks, gobelääni kirjadeks. Oli ristjalgedega tammelaud kesk tuba, selle ümber seitse kõrgeseljalist tooli. Laual põles seitsmeharuline küünlajalg mustade küünal-dega. Iga küünla ümber lillatas oreool, mustad vahapisarad jooksid aeglaselt mööda küünlaid . . .

Siis kostsid ukse tagant treppidelt lõõtsutavad sammud. Keegi tuli lohisedes ja midagi lohistades. Uks avanes sumbund raginal ja sisse astus Kobras, õlal ahvi luukere. Ta oli palja pääga, udust niisked juus-udemed seisid kohevil, iga karva otsas mikroskoobilised pisarad.

Ta astus ringi vaatamata akna juure, mille sisemisi raamipuid Ormusson nägi mustavat kõrge ristina. Äkilise liigutusega sirutas Kobras luukeristile. Sinna jäi see rippu, pää akna kõrge üla-kaare raamis nukralt alla paindunud. Valendas ahvinimese luustik, kui süütu talle jäänus, kes kannud inimkonna arenemispatud.

Kobras seisatas kesk tuba oma krutsifiksi ees ja ohkas sügavalt. Ses ohkuses väljendus alghardus ja igiigatsus. Ta silmad loitsid fosforsche tulukesega ahvi irevil hammaste poole. Siis pöördus ta aeglaselt, istus tammise laua taha, toetas pää kätele ja vajus kõssi. Ta kaelus oli ikkagi kuklas püsti, taskud pingu täis paberit, palitusiilud kahel pool põrandal tiibadena laiali.

Ormusson vaatles seda sündmust, võimetuna liigutama. Mingi tuikav valu vaevas teda, nagu liikmete suremisest. Pääs kubisesid mõtted, moondukes piltideks ja kujudeks samasuguse inspiratsiooni loogikaga, nagu sünnib see kunsttööd luues. Ta kannatas selle all, ega suutnud ometi talitseda mõtete lendu. Süttis otsekui rida tung-laid üksteise järele, valgustades kuristikku.

Sest äkki kuulis ta rutulisi, järske sammusid laskuvat mööda treppe alla ja jõudvat ukseni. Samal ajal tõusid teised õõtsuvad sammud alt üles, kuni jõudsid samuti läveni. Kes tuleb säääl veel? mõtles Ormusson ahastades, kuid ühtlasi haiglaste uudishimuga. Kes tuleb veel? Avanes uks ja sisse astus kaks meest, lähenedes lauale, üks järsul ning teine õõtsuval sammul. Nad istusid kõrvu toolidele.

Üks meestest oli pikk ja kõhn, lühikese süsi-musta juukse ning samasuguse habemetüükaga. Tema käskiv-kannatava joonega huuled olid valjult kokku pigistet. Ta silmad sähvisid sinna-tänna mustade kortsus kulmude alt, otsekui käskusid

andes. Tema lahtise palitu alt paistis rida aurahasisid ja ordumärke.

Ormusson tundis seda meest. See oli Kuningat Kaitseeltsi Päämees, Liiduriikide Ühendaja ja Seadusemeister ning esimene Euroopa Päävalitseja. See oli Maaailma President, Valitsev Maaailma Vürst, Rüütel ja Riigikrahv. See oli Maaailma tähtsamate leiduste Omanik, Loodusvägede Ülemvalitseja ning Ainus Ilmameister. See oli Kunstnik, Luuletaja, Helilooja ning Mõttetark. Veel eile oli Ormusson teda näind ruttavat tänavail, nagu murekortsudes poliitikataeva pilvede pärast. Tema taskud olid täis kõrgete isikute poolt antud volikirju, tunnistusi ja diploome ning aumärke, mis ei mahtund rinda.

Tema kaaslane oli paks ja õhetav. Hele juus kattis tema madalat otsaesist. Tema põsed hõõgusid tervist ja vererohkust. Huuled tema kollakate vurrude all liikusid järelejätmata.

Ormusson tundis sedagi meest. Tedagi oli ta näind liikuvat alles eile omal aeglasel, õõtsuval kõnnakul läbi puiestiku. Tal oli tegemist, et rahustada eneses peituvat kaht võõrast isikut, kelle vaated erinesid põhjalikult. Nad vaidlesid ägedalt omavahel, kumbki eri häälega, ja ta oli sunnit kummagi eest kätega vehkima. Kui nad aga pilgukski peatusid, siis naeris ta ise laialt ja üleolevalt: ho ho hoo! Sest see jutt oli lõpuni lapsik tema meelest. See igavene valvelolu oli kasvatand temas kannatlikku meelt. Otsekui lapsi kohtles ta neid riukukkesid, tasandades oma häätahtliku naeruga nende tuliseid kokkupõrkeid.

Ormusson imetles nende võõraste ilmumist. Neil oli ju igalühel oma ideederiik, mida valitsesid. Nad ei edustand esimest, teist või kolmandat, vaid neljandat, viiendat ja kuendat dimensiooni. Nende

riikide rajad ei puutund iialgi ühte. Mis oli neil tegemist Kobrasega?

Kuid siis tärkas Ormussoni huugavasse meele: See on mõtte kirk, mis tõmbab nende teed ühte sõlme. See on tunde tulekahi, mis ühendab nad samaks perekonnaks. Ja haiglase uudishimuga hakkas ta jälgima oma fantaasialendu.

Otsekuu vastuseks neile mõtteile kuulis ta trepil jällegi jalgade astumist. Kuid üks tulijaist tõttas nii kergel sammul, et oli juba ukse ees, kui teine alles trepi keskel. Uks avanes järsu, kuid ometi taltsutat liigutusega. Lävel seisis pikk munk maani kuues, päakott üles tõmmat. Selles mustas raamis helendas ta luine, lubivalge nägu. Silmad ses veretus palges liuglesid üle toasolijate, riivates krutsifiksi. Ta kortsutas valjult silmakulme.

Samal ajal jõudis ta kõrvale lühike, lõõtsutav mees. Tema ümara keha ümber oli must maani kuub, paksu kõhu kohal valge laeva väljalõige: muistne brigg lahti purjede ja lehvivate lippudega. Tema nägu oli tsitronkollane ja ümar kui kuu. Ainult paksud punased huuled erinesid sel kollasel sõõril. Ta pää oli paljas, isegi juusteta.

Võõrad astusid tупpa ja asetused lauda, munk endasse süvenenult teistest eemale. Ormusson vaatles neid mõninga aja, mõlgutades mõtteid, kus oli neid näind. Siis äkki välgatas meele.

Eks olnud see aastate eest Pariisis, Üleilmlise Geniaalse Lapsikuse Ordu asutamiskoosolekul? Siis seisis need mehed Alcazari saali estradil, ümbritset usklikest naistest. Ja nende ees laulsid vaimuliku seminaari õlitet juustega õpilased harmooniumi saatel kiledate häältega ladinakeelseid liturgilisi laule. Dominikaanlane kõneles sünge paatosega. Süsimustad silmad ta lubivalges näos leegitsesid.

Programmis olid märgit tema tiitlid: Üleilm-
lise Lapsikuse Ordu Kindral-Provokaator, Ida- ja
Lääne-Euroopa Geeniuste Juht, Don Quijote de
La Mancha asemik, Kuldlaeva I Gamma Geenius
Tonika. Oli provokaat aine kohta: kunst ja elu,
kuid polnud kõnet ei kunstist ega elust. Kindral-
Provokaator arendas teese: 1) Meie ei tunnusta
ääretut aega ruumis, 2) Lapsikuse seisukord ei
nõua tõendusi, ja 3) Mingi tõendus pole veenav
geeniusele.

Siis kõneles munga kaaslane — kunstnik —
musta Veenuse kujur. Ülistas apaatselt oma Nuubia
Veenust — uut madonnat, kuhmulist, küürakat,
kärnast. Leidis olevat ülima ilu inetuses, juure-
jändrikes, kivimürakais; suurima esteetilise ja
eetilise täiuse lapsikuses, mõttetuses, naerukortsus
idiodi otsa ees. Tammus ühelt jalalt teisele,
laotas käsi, lõi kämbлага vastu kõhtu, vandus
Rooma galeriorjade nimel.

Oli pime sügisõhtu, väljas kallas vihma. Õhk
muutus saalis raskeks kui leitsak. Hullus kasvas
lae all udutsevate elektripirnide vahel. Lauljate
hääled lämbusid. Silmapilguks selgus küsimus:
Miks siin see katoliku kiriku rituaal, miks siin
see tõeline dominikaanlane, miks sünnib see toi-
metus kiriku kaitse all? Kuid siis sulas loogiline
mõte küünla vahana laiali . . .

Äkki kostsid Ormussoni trepil pehmed sam-
mud, vaevalt kuuldavad, liuglevad kui nahkhiire
liigutused. Näis, nagu oleks keegi hüpeldes üles
tulnud, ikka kaks astet üles ja üks jälle alla.
Hääletult praoteti uks ja väike pää nõtkel kaelal
pisteti sisse. Tulija piilus mõlemale poole, poetas
enese lapiti tupp, sulges tagakätt ukse ja lähenes
siis küljega lauale, nagu lenneldes.

Kõik temas näis nõtket ja vedrutavat. Tal nagu
polnudki kindlaks määrat pikkust. Ta võis omi

käsi ja jalgu kokku tõmmata ning välja sirutada tarvidust mööda kui katsesarvi. Ta vilajad silmad liuglesid ühest teise, kumbki eri sihis, ja näis, nagu oleks ta võind pöörda oma päädki ühel hoobil kahele poole. Nii fantaasiarikas oli tema kael.

Seda meest tundis Ormusson juba kaua, oli tunnud koolipõlvest pääle. Kas polnud see tema, kes oskas võtta omad sõrmed nii pihku, et need näisid olevat võõra omad, — ja pakkus neid siis müüa? Kas ei võta ta nüüd võõraid sõrmi nii pihku, et need näivad omad, — ning paku siis müüa nende tõelisele omanikule? Kuid pääsiti: ta oli leidnud üles ümber nurga vaatamise apa-raadi, võttis sellele patente ja tegi reklaami. Plaanitses raadio-prille ja kavatses kaugemaa-käsi. Oli ise kui kamäleoon: muutis juukse värvi tahtmist mööda ja kasvatas küüned silmapilgu jooksul pikiks. Liigutas kõrvu iga tuule järele ning kuulus kõigisse erakondadesse.

Ta kumardas magusalt igale poole, tõmbas enese kokku ja istus lauda. Kuid kui ta juba kohal oli, ajas ta enese laiali: ta vedurjad jalad sirgusid laua all teisele poole, ta nõtked käsi-varred venisid kui piitsad üle laua, peened sõrmed liikusid nagu polüübi sarved mööda lauaveert.

Selle mehe siinolu täitis Ormussoni äkilise vihahooaga. Tema — ainus kaval ja kõver hing ses uhkete unistajate ning kannatajate peres! Tema — kõigi ideede kompromiss, dimensioonide segu, hää ning kurja väaratand embrüoon! Ja Ormusson tundis jälle valu ajudes, tõusis tulusädemete lend, vahetus valgus.

Kui see selgus, oli laua ümber algand vilgas kõnelus. Oli algand sümposion — joobnustavaks aineks mõttekirg, väljendusvahendiks katke-line sõna, kantud sumbutet, valusast paatosest.

Kuus istujakuju oli viskund kokku fantastilisse rühma, kehad virildund, näod poolpõiki, käed liikusid kui raagus oksad mustis sügistuulis. Kostis kõnelus kui kaugelt udu tagant. Polnud loogilisi sõnu, oli ainult lendav mõte!

Kobras: Aeg ülim on! Aeg ülim kumardada teoga Issandat! Viia kõik kurjatundmine suure loogikani, viia kirk selge mõtteni! Maailm ootab! Rahvad ootavad kui metsa puud tulekahju.

Ümbernurga (ta hääl kostab kõrgelt ja valelikult; ta nihutab end kõneldes väledalt edasi-tagasi; ta niisutab omi kitsaid huuli nagu ussi keelega): Kuid Hauakaevaja pole siin, suur Jumala Surnumatja, he he... Kõigi reaalsuste hauakaevaja, et võiksid valitseda ideed... Sirgete joonte hukkaja, geomeetria timukas, loogika mõrtsukas, suur unede ordumeister... he he he...

Kobras: Aeg kulub. Me oleme vanad mõtteist. Iga aasta käib tuhande eest. Aastad on täis mõtet nagu kaevud. Nad on laet kui dünamiidiga. Aeg süüdata, aeg süüdata!

Dominikaanlane (järsult, liikumatu näoilmega): Mitte seda teed mööda ei saabu Kurja valitsus, vaid ainsa õndsakstegeva katoliku kiriku kaudu. Temas on peidet kõik võimalused. Ta arendab Kurjagi tipule, kui saabund on aeg. Ta viib sellegi võidukäigule, kui nõuab otstarve!

Ümbernurga: He he he! On viind küll kaugele kahetuhanda aasta jooksul! Mõni Borgia paavstiks, mõni naispaavst Johannes, kes tänaval sünnitab, mõni Torquemada... he he he!

Kobras: Ei saa Kurja viia võidule ainult pahede abil, kui pole ideoloogiat. Kurjus on voo- rus! On vaja mõtet!

Musta Veenuse kujur (mõmisedes): Ideoloogiat — ei mingisugust. Ainult karvane,

kärnane. Must. Naissugu. Allaminek. Tagupidi.
Nuubia. Laev sõidab ära. Ees burbuhti.

Maailma President (valjult): Seda kut-
sutakse anarkiaks. See on loodusvägede västu.
See on lubamatu. Ei ole ettenäht põhiseadustes.

Kolmainusmees (noomivalt): Ei saa aru,
kui segatakse. Ho ho! Rääkigu üks korraga.
Teine odaku. Üks korraga!

Kobras: Ka teistel planeetidel on elu.
Vahest teistel aranemisastmeil, kuid siiski elu.
Avaldub säälgil abstraktne mõte. Areneb säälgil
jumaluse ja kuratluse idee. Kuid maailmu sünnib
ja sureb, ning sellepärast peab ilmaloomine ning
viimsepäev olema jätkuv protsess. Kuid igavesti
jätkuvas ei või olla esimest ja viimast punkti.
Kuratluse ideed ei tule sellepärast siduda meie
kohaliku patulanguse või viimsepäevaga. Ja selle-
pärast eksib vend dominikaanlane, kui arvab küsi-
muse lahendavat ainult meie maise kiriku seisus-
kohalt.

— Tuleb mõelda suuremalt, avaramalt — inter-
planetaarselt! Meie kohalik müsteerium on ainult
väike detail üldises müsteeriumis, kesk kosmist
tolmu. Kui otsustame ainult selle järele, siis oleme
nagu lapsed, kes ei tea, mis sünnib nende mängu-
kambri seinte taga.

— Kui kitsas on ristiusu mõte! Kas võib
jutlustada keegi noil kaugeil planeedidel, olnil ja
tulevail, ühest imetegijast maakera nurgataguses
juudi provintsis, kes lahendas lunastusprobleemi
kogu universumis? Lapsikus, lapsikus!

— Või kas peab igal planeedil korduma see-
sama Kristuse kannatusmüsteerium, mis maa-
keralgi? Kuid siis peaks Jumalal olema palju
poegi — müriaadid! Ja tema kutseks oleks ainult
poegade ristipoomine!

— Või kas peab esinema sama Kristus kordamööda igal planeedil? Kuid siis on see interplanetaarne teater, tuhat korda lõpetet, tuhat korda uuesti alustet. Kristus peaks olema elukutseline imetegija ning ristilsurija. Juudas peaks teda müriaadid korrad müüma ja ennast pooma. Kes ütleb, et meil oligi selle näidendi premjäär? Võib olla, korراتi tükki miljon ja esimene kord? Kas ei sündind see juba kümme miljoni aastat varem kuu Kolgatal — Alpetragiusel või Regiomontanusel? Kuid keda võib lunastada teatriga?!

— Rahvaid on petet! Nad on tõsiselt võtnud selle näidendi! Rahvaste hardus on maha visat! Ristisõjad on asjata olnud, asjata inkvisitsioonikohatud ja misjonääride vägiteod! Asjata on kõrbend usukannatajad tuliriidul! See kõik pole olnud midagi muud kui ainult kordumine, tuhandes järeltrükk, teadmatu plagiaat teistelt planeetidelt!

Dominikaanlane: Kui Kristus kusagil varem on esinend, siis oli see ainult Kuradi plagiaat eestkätt. Miks mitte? Ta teadis ju Kristuse tulekut, juba patulangemisest pääle. Jäljendas ka Buddhagi oma eluga Kristust, kes tuli ometi hiljem. Elas kui Kristus, tegi imetegusid ja õpetas kui Kristus, kuid polnud siiski mitte Kristus! Muil planeedel võisid olla plagiaadid, ainult maakeral tõeline müsteerium.

Kobras: Tahate siis öelda, et teiste planeetide elanikud kas Kuradi plagiaadi tõttu „õndsaks“ saavad või viimseni hukka lähevad? Hüva! Kuid siis on ka selge, et Jumala huvidesse sisaldub ainult maakera, kogu universum on aga Kuradi päralt! Ristiusu jumalamõiste on liig kitsas. Kurja idee on aga väljaspool aega ja ruumi. Ja sellepärast kandkem oma uskki väljaspoole meie mannetut maakera, päikese süsteemi ning linnurada.

Sulgegegem oma hardusse kogu universum, mille ajalugu pole poolitet mingi lokaalse üksikujuhtumuse, patulanguse, lunastuse või viimsepäevaga! Tundkem endas avaramaid ideid!

Ümberrurga: Ja ärgem piirdugem ainult inimesega. Eks ole suurem osa elu väljaspool teda — loomades, taimedes. Juut Kristus ütles: laske lapsukesed minu juure tulla. Juut Heine oletas aga juba aega, mil ka ahvid ja kängurud on pöörat ristiisku. Õigus! Säält kohalt edasi! Loomade surnuist tõusmiseni, tigude taevaminekuni, alglima õndsakssaamiseni... he he he... On juba neegerpiiskoppe, miks ei või nendeks saada siis paavianid?

Dominikaanlane: Veli Kuradi apologet, te segate tõsiasi. Jumala printsiip on niisama universaalne kui Kuradi oma. See on samuti puhas idee...

Ümberrurga: On see puhas häduse printsiip?

Dominikaanlane: On.

Ümberrurga: Aga öelge siis, vend dominikaanlane, kuidas võib hää olla paha? Kuidas võib absoluutne hää olla tige, maksa kätte, hävitada? Kas ta ei võta sellega Kuradi käest leiva ära? Seletage mulle see vastolu, he he he...

Dominikaanlane: Olete siis teie Kuradi advokaat, et kaitsete tema huviseid?... On üks loogika: Jumal on pannud Kuradi inimesi kiusama ja maksab üleastujaile kätte...

Ümberrurga: Nii pole siis Kurat muud kui Jumala abiline? He he he...

Dominikaanlane: Jah, sel põhimõttel rajaneb õndsakstegev kirik, kes takistab Kuradi tegevust ja on nõnda siis teine Jumala abiline.

Ümberrurga: Suurepärase plaan: asetada võistlejad abilised ja mõista siis ise kohut! Suure-

pärane! Kuid misjaoks Jumal üldse katsetab, kui ta oleks võind luua inimese juba eestkätt absoluutselt eksimatuks? Eks olenend see ju ainuüksi temast? Või siiski kellestki teisest? Mõnest abiliisest? Ha ha haa!

— Kuid ta ise pole absoluutselt hää ja täiuslik. Sedamööda ka tema kätetöö, — ja selles on kogu probleemi lahendus. Temasse on segat nii häduse kui kurjuse printsiibid, kuigi ebamääraseis proportsioones. Ta on salakaval ja uudishimulik. Ma ei tea küll, kas Kurat on täiuslikum, nagu usub seltsimees Kobras, kuid mulle näib, et nad on väga sarnased. Tahaksin aga küll teada, kumb neist lõi tõeliselt maailma? Kumb neist on loond kumma? See on minu hinnamõistatus, he he he...

— Jumal on algus ja ots, väljaspool teda polnud mingit tahet. Kust sai siis Kuri maailma? Inglise mäss? Mäss kõigevägevama, kõiketeadva absoluudi vastu, kes lisaks muidugi need inglid just sarnasteks lõi nagu nad olid? Ja nende hulgas oli ka Kurat ise, kellest Jumal juba luues pidi teadma, et ta mässama hakkab? Sellepärast minu teine hinnamõistatus: kas võib Jumal olla naiiv ja teha, mida ta isegi ei tea?

— Lõpulik kokkuvõttes: absoluutne hädus loob inglid, kellest kindlasti teab, et nad mässama hakkavad; loob inimese, kellest kindlasti teab, et ta langeb; ja lõppeks, kui miski enam ei aita, siis tapab oma poja, et edasi katsetada inimese kallal... Kõige lisaks: inimese „vaba tahe“ nende kahe peremehe valitsuse all... he he he... Eks ole see pisut loogikavaene lugu, veli dominikaanlane?

Dominikaanlane: Jah, selleni ei tungi inimlik loogika. Selles ongi usu suurim müsteerium.

Kobras: Selgem on Manese kompromiss Zoroastri õpetuse ja ristiusu vahel. Kaks ühesugust algjõudu: Ormuzd ja Ahriman, hää ja paha, valgus

ning pimedus. Hää jumal lõi Aadami, paha — Eeva. Nende lapsed kannavad rinnas kaht hinge: valgus-hinge ja kurat-hinge. On olemas paha algjumal, ja sellepärast on inimene paha tehes süütu. Ta kõigub kahe algprintsiiibi vahel...

Ümberrurga (pihku kihistades): Just nagu Jeesus ristil kahe masuurika vahel... hi hi hi!..

Kobras: Ainult gröönlased mõtlevad loogiliselt: Häädus ei vääri tähelepanu, sest ta on iseenesest hää ega või olla paha. Ta ei või teha kurja ega isegi tahta seda teha. See on ta loomuse vastu nagu veele põlemine. Jah, kuigi Jumal oleks kõikvõimeline, oleks üks tal võimatu: loobuda omast jumalikkusest. See oleks ta enesetapmine. Jumalalgi pole vaba valikuvõimalust, — eks ole imelik? Kuid sellepärast pole ka inimesel mingit põhjust arvestada Jumala soovidega, kes nii kui nii ei saa teda nuhelda üleastumiste eest. Ainus, keda peab paluma ja lepitama, on Kuri. Sedasama mõtles ka Gediminas, kui ütles: „Kui end ristida tahaksin lasta, siis kõige päält Kuradi poolt!“ — Ainsad loogilised mõtlejad inimkonnas! Kuid see mõte tuleb avardada polaarmaa šamaani ja soo-leedulase targutusest suureks filosoofiliseks süsteemiks.

Kujur: Šamaanid. Must öö. Karvased telgid. Trummid. Tants karunahast kasukas, ikka ühel kohal ümberringi, ümberringi, kuni pimeneb kõik, ees süsimust kaev. Lõpulik süüvimine. Burbuhti.

Kobras: Ideed on vaja!

Ümberrurga: He he he — ideed! Kellele neid vaja! (Sosinal.) Ekspluateeri inimlikku rumalust — selles on geniaalsus. Mitte tarkust — see ei kannu kaugele. Inimlikule rumalusele, eelarvustele, auahnusele, lapsikusele võlgnes Napoleon. Leia üles inimkonna vaimutuimuse keskproportsionaal — ja sa saavutad kõik.

— Ideed! he he he . . . Ükski usk ei põhjene vaimurikastel ideedel. Ideed on valituile, kuid valituile pole vaja usku. Kari ei tarvitse midagi vaimurikast ja uut. Ta on alalhoidlik ja umbusklik. Sellepärast varieeri ainult vana, kohenda pisut olude järele. Kasuta meeoleolusid, mis valitsevad juba praegu massis. Ükski usk pole tekkind täiesti uuel põhjal: nad on kõik ainult vana ülessoendused. Ükski usu asutajaist ei teadnudki, et ta usku asutab. Segasid esialgu ainult pisut vett vanus astjais. Hiljem paisus see maruks, mis neid kas või endidki uputas.

— Sellepärast olen õieti nõus vend dominikaanlasega: ka kurjuse usku tuleb arendada kiriku kaitse all. Vähemalt esialgu ja näiliselt. Kogu enese ümber vanad naised ja kuuluta neile, et siitpäele pole pühapäevaks mitte pühapäev, vaid näiteks reede. Ei mingit muud uuendust! Siis jooksevad nad su järel, nii et nendega kõik võid teha. Ja siis mürgita neid tasahilju ning tähelepanemata. Täitsa uue ideega aga ehmatad nad surnuks. Täitsa uue ideega ei panda maailma liikuma. Täitsa uue idee pärast ei pooda isegi mitte risti, vaid pistetakse ainult hullumajja!

— Vaata kõõrdi, vaata kõõrdi, — selles on kogu elu filosoofia. Ava ainult natukehaaval omi kaarte, kõige muu kohta ütle: see on müsteerium. Vaata kõõrdi! Muidu ei lähe su äri . . .

Kobras: Äri! Kas on meie unistus äri! See on esmakordselt prometheusliku inimese sirguajamine, pääga tähtedesse, ajudega avarusse. See on esimene tõeline maailmarevolutsioon, kõigi koorimate heitmine, dogmade purustamine, üleastumine usust säärasena. Esmakordselt saab inimene Jumala sarnaseks!

Kobrase paatos muutus tülisädemete särisevaks lennuks. Selles pateetilises illuminatsioonis

möödus aeg. Langesid sõnad kui säravad meteoroidid. Mõtted transformeerusid tuleks ja valguseks. Kulus nagu igavik.

Siis kostsid äkki kesk sündind vaikust alt trepilt rasked, ühetaolised sammud, mis lähenesid kella löökide järjekindlusega. Ikka kõvemini, ikka lähemal, kuid mitte kiiremini. Nüüd olid nad ukse taga. See avanes aeglaselt ja raskelt ja niisama aeglaselt ning raskelt astus tulija sisse.

„Suur Hauakaevaja on tulnud!“ lausus Kobras pühalikult, ja kõik tõusid püsti. Tulija lähenes aeglaselt ainsale tühjale toolile laua otsas ja istus, kellesegi vaatamata. Kõik teisedki istusid. Jatkus imelik hääletus. Künlad põlesid. Seitse musta varju langes seintele, suured ja fantastilised.

Ormusson vaatles jubeda uudishimuga uustulnukit. Selles oli midagi nii võõrast ja ometi nii tuttavat. Tema selg oli kääritatud otsekui raske pää kandmisest. Tema juuksed olid segat valgete kiudega ja nägu uuristet ääretust mõtlemisest. Ta oli vananend raskeist mõttest tuhande aastaseks. Veel eile oli teda Ormusson näind, kuid sellest oli kulund tuhat aastat. Mõte oli oli viind ta välja ajast ja ruumist, nimetusse absoluuti. Ta oli — absoluutne fantastika.

Äkki tõstis võõras käe, nagu kavatsedes rääkida. Ormusson nägi tema sõrmes oma enese sõrmust, mille kivi kujutas Ledat sülelemas luigega. Ja siis mõistis ta äkki kohutavat nägemust nagu välgu valguses. See tundmus laienes silmipimestavaks, pää muutus nagu tulikeraks, mis lõhkemas iga silmapilk. See oli ääretu valguse tundmus, segat ääretu valu tundmusega. See oli leegitsev kannatus.

Külm higi kattis Ormussoni otsaesist. Pääsmist, pääsmist! sosistasid ta hirmust kohmetand huuled. Talle tundus, otsekui oleks ta und näind. Kuid unede üle valitses ta. Ta pingutas oma tahtejõudu, mis oli üksi unes võimas. Tema liikmed muutusid nagu terastraatideks, heideldes selle fantastikaga.

Ta hüppas kui elektrihoobist üles ja ärkas alles siis, kui leidis enese istumas sohva serval. Kogu keha valutas ebaloomulikust asendist. Pääs tuikas teravalt puurides. Kahvatu valgus täitis tuba.

Ormusson vaatas uni-segaste silmadega enese ümber. Sää! istus ju Kobras, sää! dominikaanlane, sää! kujur ning sää! — too nii võõras ja ometi nii tuttav. Kuid kes vastutas, et nad veel hiljuti tõesti sää! ei istund — ? See mõte oli raske ja rammestav, nagu jätkuv uni.

Siis paelus ta tähelepanu ikka enam imelik valgustus. Selles oli siiski midagi unenäolist, see ei võind olla reaalne. Mingi külm, hele-hall, muutlik valgus.

Ja Ormusson tõusis, et minna vaatama akna juure. Kui ta tuikudes kesk tuba oli jõudnud, nägi ta aknast vihisevat mööda uingisuguseid valgeid diagonaalseid jooni. Ja samal ajal kuulis ta katusel ning akendel mingit rütmilist rabinat, mis oli nii tihe, et tundus kohinana: väljas sajas erilise hooga rahet. Suured raheterad hüplesid vastu telegraafi traate, poste, aknaluuke, langesid kekseldes maha nagu valged herned.

Tänav oli tühi, iga eluline oli pugend oma urkasse. Ainult nurgal seisis voorimehe vanker, mille üles tõmmat kummi nüpeldasid raheterad. Hobune seisis nukralt, pää paksude põlvekeermeteni longu, kõrvad ripakil. Kummi ääre alt

paistsid voorimehe saapa-lohmakad. See pilt oli elutu kui nature morte.

Äkki tuli vastaspoolisel kõnniteel nähtavale Kobras. Ta rühkis edasi, ettepoole loogas. Tema nägu oli sinine rahe hallis valenduses, üksi pääst eemale hoidvad kõrvad roosatasid kui kalaoimud. Nii sörkis idiot kinni löödud ustest ja akendest mööda ning kadus rahesse, mis peksis ta paljast päaluud nagu jaanalinnu muna.

1924.

FACHLESEN

MINIATÜÜRID

NÄGEMUSED.

Näen pilte maadest kaugetest ja aegadest läinudest, mida pole kunagi näind ega iialgi eland. Näen nii selgelt, et nende äratet õudus on hirmsam kui kõige kohutavam mälestus. Mis on uni nendega võrreldes, mis palavikuhaige sonimus!

1

On kuum päev, päike paistab kui tulikera. Miski rannatänavatolmune kivistik. Lumivalged, päikeses pleegit ehitused, üle rõdude valged ja punased riidekatused. Väravais haigutavad orjad.

Istun, galeeripingile needit, ja vaatlen palavikusilmil seda pilti. Mu kõrval magab seltsimees, suu lahti, süsimust nagu higine, kahu pää lõhnab vängest rasvast.

Meri on liikumatu kui õli. Päike lõõmab. Mul on janu.

Siis tuleb tühja tänavat mööda saatkond: neli orja kerge kandraamiga. Raami kõrval jookseb väike moorlane, mustas käes punane siidvari pika nõtkes varre otsas. Raami ees ja taga kõnnivad eunukid, paksud ja habemetud, tumepunaste turbaanidega.

Kandraamil istub noor naine helekollases mantlis, mida palistavad kuldsed narmad. Ta põsenukid on värvit ja ta suured kõrvarõngad

kõiguvad, kõigutades pädki eneste järele. Ta on laisalt taha vajund, liikumatult, silmad pool-kinni, ainult ta veripunane suu elab kui haav.

Kes on see naine? On see printsess Berenike, on see Arsinoe?

Saatkond läheb ruttu ja hääletult mööda. Näen veel, kuis kaugel kõigub punane vari nõtkes varre otsas. Kuid siis tõuseb kivistikust kollane tolm, nagu puhuks äkiline tuulekeer, ning kõik kaob.

Kõik kaob . . .

Midagi imelikku tärkab mu meele. Kus olen ma? Katsun ennast liigutada, kuid mu jalad on kinni kui unes. On see miski eksitus, on see viirastus? Need päikese pleegit ehitused, see liikumatu meri ning magav neeger mu kõrval — ?

Mu keel on suulakke kuivand kui potikild.

2

Ruttan mööda randa, mida uhavad rahutud lained. Üheloop ruske liivanõlv, teisel tinahall meri. Rannajoon kaob ääretus kauguses. Taevas on täis raskeid, madalaid pilvi.

Mina aga ruttan, ruttan.

Õhtu läheb pimedamaks. Merelt lõõtsub kõle tuul. Siin-säääl valendab läbi hämaruse mõni lainehari. Sumpant raskelt läbi märja liiva.

Mu hing jääb rindu, mul hakkab kuum, mu käed higistavad. Tõstan need palge ette, — nad on verised. Paksud verilaigud katavad pihusid ja sõrmi.

Peatun äkki õudses hämaruses. Miski aimus viirastub mulle, miski mõte, miski kohutav mälestus. Kuid ma ei suuda seda lõpuni meele tuletada.

Hakkan jooksuma, ja mida kiiremini jooksen, seda enam kasvab mu hirm. See tõuseb üle mu päa, see matab mu hinge, see nõõrib mu liikmed.

Kelle eest ma põgenen, — mida pakku, —
kuhu —?

3

Koopa põrandal põleb tuli. Nõrk leek kõigub suitsedes siia-sinna. Üle pää ripuvad mustad kaljurahnud, mille vahelt venivad alla jämedad puujuured kui sõlmes ussid.

Istun tule ääres, jalad enese alla tõmmat kui türklasel. Ja minuga istub kolm kaaslast.

Esimesel on suur kõht, rippuvad põsed ja pisukesed sea-silmad, kuid otsaesine puudub täiesti. Teine on värvit palge ja õlitet juustega, ning tema sõrmed on üleni sõrmustes. Kolmas on aga surmani kõhn, pikkade, hõredate juuste kui harjastega, auku langend silmade ja halli näonahaga, ning tema hingamine on läila kui raipest.

Meil on külm ja õudne, kuid me katsume seda salata. Me nihkume tulele lähemale ja püüame olla üksteisele seltsiks. Kõhn räägib, mingit leelutab kergemeelseid viise ja paks õõtsutab naerda.

Kuid ikka vähemaks jääb tuli. Koobas läheb ikka pimedamaks ja jahedamaks. Tundub ime-likku kitsust, nagu jääks õhku vähe. Kõhn ahmib suuga kui kala, sõrmustes rudistab sõrmi, paksu naer läkastub.

Siis tõstan äkki pää üles. Hirmsad juurepuntrad on alla poole laskund, mustad, muhklised, kui sõlmes ussid. Näen, kuis nad silmnähtavalt kasvavad, uusi kiude ajavad, paksemaiks paisuvad. Nad puudutavad juba meie päid.

Ja nüüd näen jälle omi kaaslasi. Paks on selili vajund kui suures naeruhoo, sõrmustega on ette looka langend ja kõhn on keskelt otsekui pooleks murdunud, — ning kõik on liikumatud. Üksi raipe lõhn tundub selgemalt.

Mis see on? Kes me oleme? Kus me oleme?
On's see haud? Oleme ammu kalmu all? Juba
aastaid, palju õudseid aastaid —?

Ja maakamar kasvab üle meie päade, puud
ajavad juuri, mahl voolab juuri mööda üles,
pungad lõövad lahti ja õrn kevadtuul painutab
rohelisi latvu sinise taeva all, kus sõuavad lumi-
valged pilved, kerged ning kaunid kui õnnelik-
kude uned —?

1915.

SUINE MELANKOOLIA.

1. VETE RANNAL.

All punase kalju, ääres vaikiva vee olen istund palju päivi. Hommikuil, mil roosad pilved üle metsa pelgusid kui looriparved. Päivil, mil päike põudses taevas rändas, põletav palg pöörat maa ning vee poole. Ja õhtuti, mil mets vaikis, mil taevas õhkus hõbedana ning kuu kerkis kuld-sena läbi mu nukruse pimedada laine. Palju päivi olen istund nõnda su rannal, tuhande-silmine, tuhande-huuline vesi.

Ah, kõik sa nägid, kõik sa sosistasid mulle, ainsale kuulajale. Peegeldasid hele-pilvi ja sinisügavust, kajastasid kõrkja koha ning põudsekõue kauget kõma. Ja pannes palge su lähedale, sulgedes silmad su sära ees, kuulsin kuma otsekui kaugeilt meretaguseilt mailt, suurte saabumiste sadamaist, suurte lahkumiste valgmailt. Kõik sa jutustasid mulle — peegline pind, põhjatu ja salapärane nagu su õde avarus säääl üleval.

Istudes nõnda hakkas viirastuma mulle üksiku mõlamehe kauge sõud. Päevad olen istund, päevad teda ootand. Säääl kaljude, saarte ja salude taga ta läheneb. Kuulen, kuis venesangad nagi-sevad ja võimsad aerud vett löövad. Pannes kõrva vastu rannakalju, kuulen vahu kobrutust vene keulas, vee sulinat päras, kuulen lainte lokset, mis piirab saarte randu.

Kes lõikab säääl nõnda su pinda, kiretu ning vaikiv vesi? Kes sihhib säääl edasi, visalt kui vana kalur ulgusetele, vastu tuultele ja öödele? Kas on see mustmantline ja luukäsine kalastaja, liivakellaga keulas ja jõhvõrguga päras? Jah, kas on see tema, armuheitmatu ning taganematu Viimne Mõlamees?

2. PÄEVAD.

Eile ja üleile punusin pärgi, kauneid pärgi, õitsvaid pärgi. Oma erakumaja ukse piirasin kauniste pärgadega. Omad aknad matsin lillelooriga. — Kuid näe, kuis närbuvad pärjad, kuis longutavad päid kõik lilled.

Ah, tunnen jälle: aeg ruttab, aeg ruttab. Aeg ruttab üle su pärgade.

Ühe peegli, — kaks peeglit, — kolm peeglit heitsin täna allikasse. Hukkasin hulga maailmu, hämmendasin paljude palgete puna, kustutasin lugematute silmade tule allika vees. Hulga maailmu hukkasin ühes peeglitega allikais.

Ah, aeg ruttab, aeg ruttab. Aeg ruttab üle peeglite ja allikate.

Õhtu jõuab, eha toob pilvi, öö siravaid tähti. Õhtusse, pilvisse ja tähtisse tahaksin minna siit ära. Sinna tahaksin peita oma igatsuse, nukruse ja üksinduse — õhtusse, pilvisse ning tähtisse.

Ah, aeg ruttab, aeg ruttab. Aeg ruttab läbi õhtu, pilvede ja tähtede. Aeg ruttab üle su enese.

3. HAAB.

Sina armas, kuis väristad sa ikka omi hõbedasi lehti! Kas palistagu koit pilvi või õhkugu valus eha, — ikka sa värised. Kas lõõmaku kõik taeva päikesed või matku must surmaöö maad, —

ikka värised sa. Sina armas, kui palju nukrust on peidet su otsatusse värinasse!

Ütle, kas kardad sa sügisööl? Kas on sul hirm südames nagu minul, kui sügistuul lõõtsub ja talvine maru lööb? Kas tunned sa siis kõige kaduvuse ahastust nagu mina, kui vaskne kuu kumab üle jääse välja ning kõrgel laiub avaruse teras?

Näe, õitsend on kevad ja närtsimas suvi. Läind on linnud, lähen minagi. Võib olla, ei näe ma sind iialgi enam.

Kas pead sa midagi meeles? On's sul mälestusi?

Ma ei palu sinult palju: mõtle vahel minu pääle natukene. Ära unusta seda, kes enam iial sinu kombel ei või alata uut elu.

Tuleta mind meele, kui on varane kevad, kui sul on jälle noored lehed ja maa su ümber uuest' haljendab ning taevas on jälle sinine.

Tuleta meele seda, kes kord sind armastas enam kui inimesi. Kes pani tähele su lehti õrna värinat hommikuti ja õhtuti. Kes mõistis loodust, võib olla, paremini kui iseennastki.

Mul oleks siis kergem minna ja musta mulla all magada.

1917.

TEILE JA ISEENESELE.

1

Sel õhtul, mil teekollane kuu lopsakate puusalkade kohal õhkub, niiske maa uimastavalt lõhnab ja kõik kõneleb ühestainsast suurest armastusest, ei või ma olla Teid mõtlemata.

Olen liig kurb, et võiksin olla Teile ülekohutune. Olen liig õnnelik, et võiksin olla Teile õiglane. Andke mulle andeks, et olen sarnane, nagu olen. See vähenegi õnn, mis võiksin Teile pakkuda, on piirat kõigi mu vooruste ning pahedega.

Ses üksindases toas, vabiseva küünla ees, ümber surnud raamatute tõed ja rinnas igavesti elavad valed, nii mõtlen Teid. Mu mõte kasvab kui taim, kui kibuvitsa mets, kui kristalline väetuskasv lookleb ta läbi mu tõe ning unistuse maastiku. Mu õnnes ja valus, rõõmus ning kurbuses on tal osa. Võib olla, see mõte on tõelisem kui kõik, mis minus on nähtavat ja olemasolevat.

Lubage, et sel hilisel tunnil vaatlen Teid ja maailma selle ühe sõnatu mõtte valgusel, mu armas.

2

Kaugel tulevikus, — nii mõtlen, — maakera ääretus telingute metsas, sildade, tunnelite, ahervarte lõpmatus kõrves, ähmase päikese all, vaevalt nähtava kuusirbi paistel tõuseb prohvet, Viimne Prohvet.

Veel teeb ta imesid staadionil, sõidab linna lennumasinal ja sööb tehaste alasilatel õhtusööma- aega. Inimesed ja juhtumused korduvad veelgi, kõik näib nagu tagasi tulevat, uueks saavat, kuigi kõige kohal põleb Suur Möödaniku täht.

Tahaksin näha sinnamaale. Üheainsa mõtte- kese nagu katsesarve tahaksin sirutada nende mõtete ja tundmuste maailma, mis mässavad siis inim-ajudes ning rinnas. Miks elan ma täna! Miks mitte tuhat aastat varem või hiljem! Mis tähtsus oli saatusele minu elu, mulle aga on see kõik.

Mul pole midagi muud, kui üksainus Täna- päev ja Siinpaigas.

3

Üksainus Tänapäev ja Siinpaigas! Armsam, ses mõttes on midagi, mis jäätab mu elutunde, täidab kohutusega mu uned ja riisub minult sel- legi tänasepäeva ning siinsepaiga. Sellesse süve- nedes tunnen, kui võrratult vähe võin Teilt saada, kui vähe Teile anda. Sellesse süvenedes tunnen, kui seisaksime maantee ääres, millel jumalad mööda kihutavad, seisame kätest kinni hoides ja tolmupilvedes — tänapäev ning siinpaigas!j

4

Nõnda läheb mul valvates palju kaduma, kuid unes olen kaotand ometi palju rohkem. Ühtki mõtet ja meeleolu pole ma päeval nii teravalt tunnud kui magades. Ükski maastik pole olnud nii reaalne ja ükski sündmus nii tõeline. Kuid olen need unustand. Ah, olen pilland oma kau- niste ööde saavutused!

Nii pole ma valvates Teid ka iial nõnda armastand, kui süüvides unede sulgpadjusse. See polnud mõte, vaid vaevalt aimatav meeleolu; see polnud sõna, vaid vaevalt kuulduv akkord. Olen sellesse kadund kui udude jõkke, see on mind õõtsutand lapsena, kiigutand sulena — üksainus meeleolu ning akkord. Kuid ärgates olen kõik selle unustand. Kuis võiksin Teile veel sõnul seletada selle rannatu armastuse tulilaine magusust?!

5

☞ Kuid ärgates kuulen läbi pimeduse ainult üht kiusaja häält:

Mina — see oled sina.

Nõnda olen ka mina kord olnud nagu sina: Mul oli himusid, ja ma täitsin neid, kuigi neid vihkasin. Mul oli valusid, ja ma kannatasin nende all, olgugi et mu mõistus tõendas nende viirastuslikkust. Ja mul oli õnnesilmapiilke, ning, ah! ma maitsesin neid, kuigi teadsin, et kõik oli uni, paljas uni!

Mina — see oled sina.

Näed sa mind, võid sa mind puudutada, võid eraldada pimedusest? Ja eks näi mu häälgi sulle vahel nagu paljas viirastus, meeletuletus, su enda ajude habras unistus?

Mul pole enam kuju ega värvi, mul pole paika ega asendit. Ma pole olemine ega mitte-olemine, rääkimine ega vaikimine, tulek ega minek. Kõik läheb läbi mu meelte, ja miski ei röömusta ega kurvasta mind enam. Sa arvad, et olen õhk. Oh ei, oh ei, olen palju vähem kui õhk!

Kord oled sinagi, kord oled sinagi nagu mina!

Siis aga tunnen, kuis kõik elujõuline minus tõuseb selle kiusaja vastu. Läbi hõretava ao ja pelguva une sirutan enese võitlusse tema vastu. Olen sõjavalmis kui pingul vibu, padjusse surut ja käsivarred õhku ulatet. Jälle voolab eluenergia mu liikmeis tormiselt ning noorelt.

Jah, kannatan nõnda selle pimeduse laine all, sest et nõnda armastan. Olen liig kirglik, ja sellepärast tunnen kõiki valgete ja mustade inglite tulimõõku oma mõtte ning ihu kohal. Olen liig himuline, ja tunnen nõnda kaduvuse mürki omas himuras ning hapras kehas!

Kuid nii unistuse kui kire sööstis jääb mu viimne mõte siiski sõnatuks. Ja kas ta ongi mõte? Mu viimne tundmus ei tungi iial teadvuseni. Ning kas ta ongi tundmus?

See on peidet puusse, maasse, õhku. Meri veeretab seda üle maa. See on peidet mu unne, mu ohkesse, mu unenäo unesse.

Sel pole kuju ega, võib olla, ka sisu. Sel pole värvi ega raskust. Võib peaaegu arvata, et seda pole olemaski. Ja ometi on see mu armastuse viimne tõde, lõpulik kokkuvõte kõigest sellest, mis olen.

See on suurem kui ma ise, see on kõrgem kui ma ise. See ei tunne piina ega ahastust, see ei nõua vastuarmastust ega kaeba kadestuse valus. See on universaalne ja panteistlik nagu jõud, mis „kannab päikesi ning tähti muid“.

Kuu on teind kuldse tiiru üle maa. Öö on kulund hommikusse. Künlad on alla põlend.

Olen väsind, kuid mitte enam kurb.

Ah armas, ma ei tea ega taha enam muud kui Teid. Ma ei mõtle enam muud, kui Teie palgeid patjade keskel. Ma ei tunne enam muud, kui Teie pehmeid käsi palakate vahel.

Tahaksin peita palge Teie paljale rinnale, põimida käsivarred Teie kaela ümber, suruda huuled Teie huulile, sulgedes kogu oma inimliku armastuse sellesse ühesse andumusliigutusse, unustades sünge öö ja raske üksinduse, mis piirab meie unustet maja ning väikest voodit kesk ääretuid avarusi.

Sest meie päralt pole midagi muud, kui üksainus Tänapäev ja Siinpaigas.

1917.

ÕHTU SAABUB.

Surnud sügissuvine keskpäev, tuline päike tolm-kahvatus taevas. Lõpmatu ojana valgub taevaste lõõsk katuskarrale, paele, asfaldile. Rändab päikese lohe üle linna, pekstes punase sabaga torne, monumente, sildade kaare.

Mingi Pariisi ääretänav, kusagil Euroopas ja Prantsusmaal. Allee tolmund puudega, kauges perspektiivis pleekund fassaadid, teises otsas linna raudne värav.

Sammuvad raskelt Ardennide hobused siniste boadega, vankreil marmori ja pae hiigla-kuubid. Majad värisevad kui kahurväest. Ajureil sinised kuued ja kurguhääled. Ümber ragin ja tolm.

Siis neeldub kõik kuhugi alla, tsentrumi, sinised kuued ja kurguhääled ning majade põrumine. Ja lõpulikult suhteline vaikus ning üksindus.

Väike kafee tänavale ulatund rüpega, milles neli-viis marmorlauda, raudtooli ja mürdipotti. Lävel garçoni püksid ja põrandal saepuru. Ning ruumi hämarusest süfooni purskamine kui aevastus kükloobi koopast.

Istun kafee ees, ta rüpes, ta dekoltees, ei tea kust tulnud. Olen saabund kui kuu päält, voorimeheks Wells või mõni muu. Ta on lendand ära, mina olen maha jäänd, mul pole kuhugi ruttu.

Tõrvat puutänav mu ees läigib laiguliselt. Teispool kasvavad puud peegelduvad vastu.

Nende kohal räbalad valkjassinist taevast, nende taga fassaaditükid, balkonite võreräbu, vihmatorude fragmendid, killud aknaist ja katked üksist.

Madalamal raudvarvastiku taga nülit hobune ja kompleks Apise sisikonda. Kaupmees toetub timukana pakule, käes verine kirves. Tema põll on värvirikas kui nature morte Durand-Rueli juures.

Kõrval aknas mannekiinid erepunaste vahast nägudega. Herrad valkjate vurrudega, joonkamminguga, käiksed vaid tühjad kui invaliididel. Preilid naeratavi silmiga kui mõrsjad altaril, — siiski sigimatud, et ei või sünnitada nukkegi.

Ja edasi kivisüsi ning paber ja aidvili ning antikvariaat ja käekatsuja M-me de Thèbes'i ning kollase Maggi silt. Ja lõppeks pool määratu paksu meest poe uksele, ühe punase põse ja blond vurru ning väljasirutet püksisääre kui elevandilotiga.

Kõik katkeb paksu puutüve taha, kui käaridega lõigat.

Mingi rattaid veereb mööda: lapsevankreid, rändava tsirkuse üleni maalit maja, härgade veetud ölekoorem ja tühi katafalk. Kutsar nukrustab selle pukis oma Napoleon-kübara all kui keiser Pühal Helenal.

Ja läheb inimesi: naine torevolüümline ja lauskrinnaga neitsi, poeet värsirulliga ja zuaav armsamaga; lähevad neeger ning albino.

Kuid üldiselt oleks nagu Euroopas ja Prantsusmaal ning Pariisis: kandub kusagilt veini, bensiini ning uriini lõhna.

Otse laua kohal ripuvad riidevarju poolkuulised, punasega palistet sakid. Nende üle kumarduvad pärna lehed, mida pole pesnud roomlaste ajast pääle ei kaste ega kõuevihm. Nende tolmu-korrale võiks kirjutada kogu Mahabharata.

Pärn ise on unustand, et ta on puu, et ta kasvab, et tal on lehed ja juured. On unustand, et tal on sugulased hiiesaludes ning metsades. Temas on samapalju värsket elu kui vihmatorus või laternapostis.

Temalgi on kaelas sinine boa ja rauad suus ning ta juured on pigistet maas kivide ja torustiku vahele kui hiinatari jalad.

Näe, korsettigi on talle tahet teha. Ristikust tõusevad ümber ta tüve raudkepid, ühendet üleval kardvitsadega. Nii toetavad nad tema neitsilikku büsti ning kaitsevad vanatüdruku voorust.

Ja näe, tal on oma austajagi, kes heitnud ristikule rinnuli, silmi tõstmata, täis alandust ning hardust. Pulstund pääga kui luuletaja lamab ta oma daami ees, nina pistet korseti luude vahele —

Tänava koer, kusagilt tapatallidelt — tõutu, peremehetu, nimetu. Halli ja rusket ja punast värvi, nälgind ja haavades ning kärnades — kui ärakadund poeg.

Sellesse pilti kiinduvad silmad. Tänava perspektiivi, vitriinide nature morte'i, korsetitet puusse, koerasse ta ees kumardamas. Olen muutund isegi osaks sest pildist, kujuks ta äärmisel äärel.

Ja aeg veereb, päike kõrvetab, tolmu tungib kurku ning jook tundub läägena. Tuukririidena koormab mind olemine.

Tõusevad mõtted millestki muust kesk asfaldi Sahaarat. Hingitsevad unistusnired kivikõrvest. Mingi virvendus oasitu Goobi kohal:

Tuulehingust luhtadelt, linnulaulu koidu ajal, päikese tõusu mere kohal, ürgmetsa rohe-rohelislopsakust tundmatu taeva all —!

Tõeliselt mitte midagi sarnast. Üksi kivid ja tolmu. Kivide vahel süfooni rästiku sihin. Tolmus klaaspuu läige.

Kuid mõte liigub rahunis spiraalides. Silma-
tera suureneb otsimisest, kõrv süveneb kuulami-
sest. Näen esemete varjes lilla toone, kuulen
õhus lakkamatut põrumist. Nagu seismograaf
püüaks kinni võnkumisi universumis.

Ja mõte kasvab, kerib, uuristab. Mõte mõt-
tetumast, tunne tundmatumast. Aeg vajub kui-
dagi lömmi, ruumid pressuvad üksteise. Pole
enam kolm või neli, vaid kümme dimensiooni
asjul. Näen iga klaaspuru eraldi välgatust.

Kesk vaikust ja liikumattust on elu minu
ümber: Keegi tuleb, keegi läheb, keegi ostab
minu ees ja müüb minu selja taga. Vanderbilt ja
Rockefeller loevad oma raha ja Zola ning Sinclair
eritlevad nende ahnust.

Keegi käseb ja kedagi kästakse; keegi laskub
kaevandusse ja keegi tõuseb üles; keegi ehitab
torni ja keegi algab miinikäiku ta torni alla. Üle
maailma sirutub tegude valdas kui kooditäht.

Kuid äkki tundub see kõik mõttetuna. Tahak-
sin tabada sügavamat, olulisemat. Tahaksin leida
asjade lõpulikku tuuma.

Mis oleme meie ise? Meie sisemine, oma
sihi ja otstarvega? See elu, mille lainetust pin-
nalt ei näe, mille pulbitsust ei kuule, kuid mis on?
Kust, kuhu, mistarvis?

Või oleme määrat niisama ebateadvusse,
nagu see karvane kavalier oma puust daami ees?
Sünnime teadvuseta, elame instinktides ja kirge-
dest ning sureme samuti teadvuseta —? Ja sel-
lega on kõigil lõpp —?

Ja võiks meid kõrvalt niisama vaadelda, nagu
vaatlen mina teda praegu: ta keha pingutust, suu
õhku ahmimist, südame põksumist karvlagedas
küljes —?

Nii avaldab ta omi tundmusi kuumi, kirgi
taltsutamatu: rida hambaid välgub kerkind

huule tagant, kärbes pelgub haava kohalt. See tema armuromantika, liblika lend unistussfäärides.

Siis äkki painutab valus kramp koera selgrootsu, hambad paljastuvad üleni, kurgust kostab hädakisa. Kärnades ja paljas keha väriseb, kui elaks iga ribiluu eraldi.

Nii siis haige, kõveras valust, koon puu korsetis. Kodutuna, vanana, päikese leilis — surma agoonias. Lõpulik müsteerium, põrutava draama viimne vaatus.

Ja ometi on see elu sigind kord kires ja energias, sigitand ise kui Don Juan, kihutand ringi vedurjail jalul, kisklend välkuvail kihvul ning nautind elu nii palju kui iial võis. Ja nüüd —

Ütleb filosoof Gangese äärest: „Ei ole ulatust inimese tegudel, ei jõudu ega tugevust inimesel, ei ole temal valitsemisvõimu; kõik teod, kõik hingetõmbed, kõik olev, kõik elav, — kõik on jõuetu, saamatu, võimetu; saatuse ja looduse seaduste järele läheneb kõik ainult oma eesmärgile.“

Nii meiega, inimestega, looduse kroonidega! Eks siis veel tuhat korda enam sinuga, kes visked säääl agoonias?

Mis on saatnud korda sinu tahe, su eluenergia, su mõte ja unistus! On unustet juba nüüd sinu teod. Keegi ei leia sind puudu, pole sind kellelgi vaja. Ainult minu silmad jälgivad su tahte viletsat lõppu. Sured kuningas Learina, unustetuna.

Päike lõkkab üle maja harja, kallates soolvett koera haavusse. Ta vinskleb tõmmetes, ta alasti nahalaigud punavad, lillatavad. Ja ma ei näe muud kui seda valu.

Mingi jalgu läheb mööda, möödub teisi koeri. Talutetakse peeni loomi pilbas-jalakestel,

vaibastet, lõhnastet. Jookseb keskseisuse liikmeid, kel pole isandailt vaipu ega lõhnu. Longib kodutuid, lohmakaid, näljaseid.

Ei tunne üksi igavikku ja surma. Loidund tahteavalduste ühistakt, ei ole huvi teise kannatuste vastu. Tõstavad ainult jalga, lõhnastavad, lähevad edasi.

Ja päike paisub punasemaks. Vajub pallina üle fassaadirea, riivab puid, praeb tänava perspektiivis. Kui kaua see kestab, ei tea. Aeg on kui seisatand.

Mu meeled tajuvad ainult valguskiire nobedust ja häälelaine kiirust. Üksi see on vastu võetav ses valus. Kõik muu näib liikumatuna.

Ikka ägedamaiks muutuvad surija vapustused. Keha tõmbub loogana kokku, sirutub vibuna välja, siis ainult lakkamatu värin. Koon pikeneb kannatusist, suu avaneb, keel ripub metallil, ja näeksin kui surmahigi ta otsaesisel.

Aegamööda avanevad tema silmad, pahupidi pöörat, valged, kui sündideski sõgedad. Keda nad näevad, keda otsivad, keda kutsuvad? Siis sulguvad nad sama aeglaselt, nägemata, leidmata.

Jääb kauaks vait. Lahkunu lamab liikumata. Ma kumardan pää.

Sinu eluenergia, sinu tahe, su hing — mil list metempsükoosi algab ta nüüd? Siirdub ta siniboaga hobusesse või sinikueega ajurisse, jatkates vaevade teed? Või — olen kord mina sinuna ristikul maas agoonias ja vaatled sina mind taga marmorlaua, mõte riivat igaviku hingusest —?

Olin võõras sulle, ei võind aidata sind surmaheitluses. Olin suur sulle kui jumalus mulle, ei sa näind, ei tunnud mind. Kelle liikumatud sil-

mad jälgivad kord minu agooniat, — on see Brahma — Maaailma Hing — sama nägematu mulle, võõras, aitamatu?

Ja mis on kasu siis mu mõtlevast ajust ning unistavast hingest? Mis jälg jääb mu tahtepingutustist, mis rada energiaavaldusist? Selle sünge, sõnatu ja tumma ees kaob kõik. Jääb paljas agoonia ning lõpuks laip. Algab võigas protsess, all pimedas, kesk roomajaid.

Päike saadab kiiri piki bulvaari. Puud on punased, riidevarju sakid kui veres. Kusagil all, päikese pool, lõõtsutab keegi — hingab raskelt õhtupalavikus Heliopolis.

Ütleb jällegi filosoof: „Läheme Gangese lõunapoolist randa mööda, algame tapmist ja tapmisele avatlemist, hävitamist ja hävitamisele avatlemist, põletamist ja põletamisele avatlemist, — kõige sellega ei võta me enese pääle miskit vastutust; süütlele ei ole karistust. Kui me sõuame üle Gangese põhjapoolsele kaldale, hakkame almusid jagama ja ohvreid tooma, — seda ei loeta hääteoks; sarnaste tegude eest ep ole tasu.“

Kõik on pöörat kui pahupidi. Ei pea vastu tõelus, mis ümbritseb, murdub marmor küünarpää all, paindub asfalt pilkude ees. Kuid veelgi hapramad on tõed, paiskuvad segi väärtused, voo- rused kaotavad hinna.

Milline tusk lõõtsutab hinges! Tahaks kuhugi ära, ükskõik, mil viisil ja kuhu. Ainult eemale sest varjude ilmast, mis tõuseb nähtava tagant. Ainult kaugemale mõtteist, mis uuristavad läbi valgusseinast, ega leia siiski midagi — pääle pimeduse.

Tolm kullaneb, kahvatub ja tuhmub. Siis langeb üle asfaldi, puude ja majade kui sinine loor. Vormid muutuvad, hääled teisenevad, kaugused unestuvad.

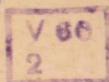
On silmapilk, lühike ja põgus, mil kogu tänav, kogu Pariis ning Prantsusmaa näeb kui sinist und.

Videvik!

Siis loobub Sate-päev ja saabub Hathor-öö. Ja siis süttivad tuled, lõövad lõkendama laternad, puhkevad tulipallid, reklaamilambistikud, ning üles taevasse paisatakse valdav eha nagu tuhandeist põlevaist laevust.

1925.

698/684

51-

309.780

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Z-199563

ADO VABBE KAAS